

Tîrroj

Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî

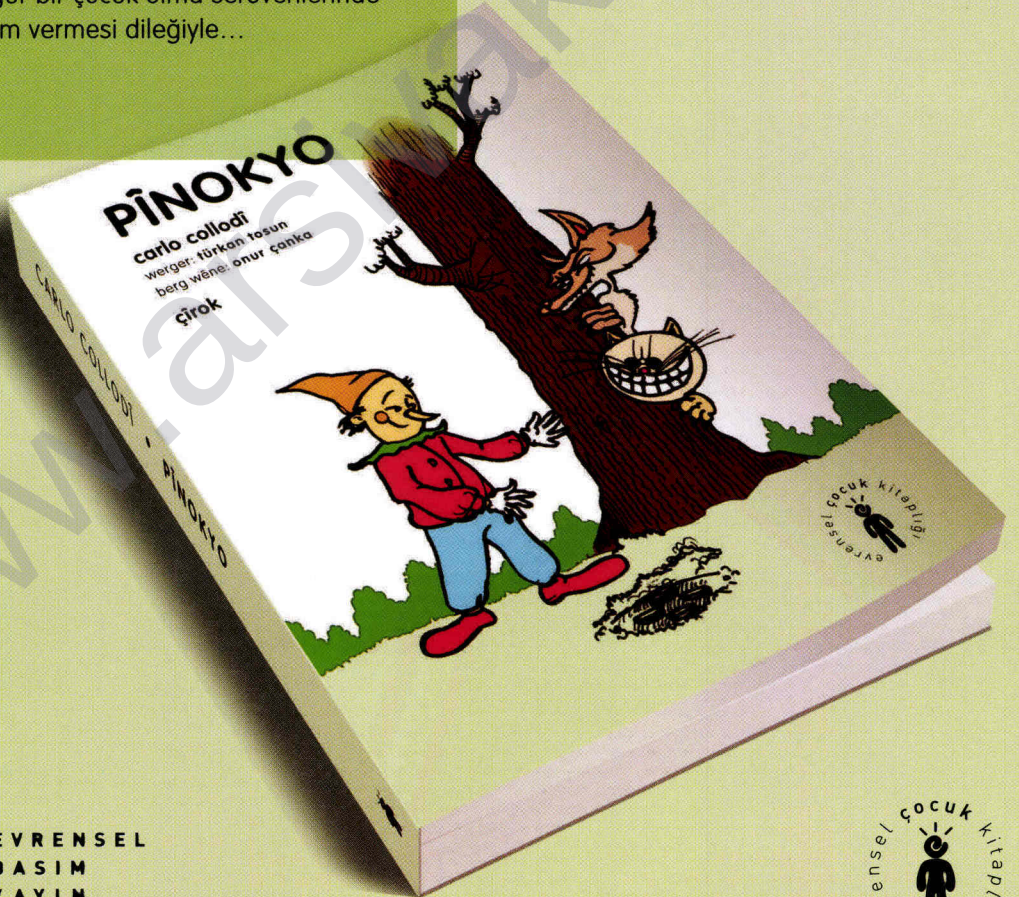
Sal: 9 Hejmar; 55 • Adar - Avrêl (Mart - Nisan) 2012 • 5 TL

PİNOKYO

İlk Kez Kürtçede

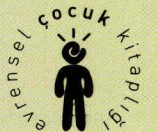
Özgür bir çocuk olmak
istiyorum!

Dünya Çocuk Klasikleri'nin Kürtçe diline, dolayısıyla başta Kürt çocuklarına kazandırılması perspektifiyle, Kürtçe kitap dizisindeki 14. kitap Pînokyo, raflardaki yerini alıyor. İtalyan yazar Carlo Collodi'nin 1881 yılında yazdığı Pinokyo, dünya çocuk edebiyatının klasikleşmiş başyapıtlarından biridir. Yüzyılı aşkındır neredeyse dünyanın bütün dillerine defalarca çevrilen, birçok çizgi romana, müzikale ve filme konu edilen bu eser Kürtçe okuruyla buluşuyor. Minik Kürtçe okurlarımıza 'özgür bir çocuk olma serüvenlerinde' ilham vermesi dileğiyle...

**EVRENSEL
BASIM
YAYIN**

T: +90 212 255 25 46 Pbx - info@evrenselbasim.com - www.evrenselbasim.com

- 2 Ateş ermiş muradına... - *Agir gihîştîye mirazê xwe...* - Sezai Sarioğlu
- 5 Kendi cinayetini görmeyen devlet! - *Dewleta ku kujerîya xwe nabîne* - Elif Ergezen
- 7 Sınırların sarkacında hayatlar - *Jiyanên li ser dardarokên sinor* - Suncem Koçer
- 10 Ne înkara rastîyê dibe ne jî xwarîna heq - *Ne gerçekliğı ne de kimlik hakkını* - Zana Farqînî
- 12 Bi rehma zimanê jinbavê hambêzkirina zimanê dayikê - *Egemen dil ile ana dilini kucaklamak* - Ferzan Şêr
- 14 Klürt sorununun 'kökü kazanır' iken... - *Dema ku 'koka' pirsgrêka kurd tê kolandin* - Hakkı Özdağ
- 16 Prof. Celîlê Celil: Dêrsimî li çanda xwe xwedî dernekevin 'lêborîn' vala ye
Dersimîler kültürlerine sahip çıkmazsa 'özür' boştur
- 20 Bir zamanlar birlikte yaşıyordunuz! - *Zemanekî bi hev re dihat jiyîn!* - Cevriye Aydın
- 23 Pace - *Pencere* - Pelda Bal
- 24 Tosinê Reşîd: Gereke em nehêlin folklor me wînda bibe - *Folklorumuzun kaybolmasına izin vermemeliyiz*
- 27 Dosya: KCK SENDROMU
Nurettin Fırat, Çağdaş Kaplan, Cengiz Çiçek, Hüseyin Deniz, Altan Tan, Ragıp Duran, Fatih Polat
- 44 Oyunaltı - *Binîstik* - Cuma Boynukara
- 46 Aydın Çubukçu: İsrail'le Gülen'in ortak operasyonu - *Operasyona hevpar a Îsraîl û Gulen*
- 50 Dersim Ermenileri - *Ermeniyên Dêrsimê* - Pakrat Estukyan
- 52 Di helbest û berhemên Feqiyê Teyran de rêzên 'Nasnav'an - *Feqiyê Teyran'ın şiir ve eserlerinde 'İakaplar'* - Dr.Ömer Uluçay
- 55 Beyazlar arasında Ardahan'da - *Li nav rengê sipî li Erdexanê* - Vedat Çetin
- 57 'Maraşalê Zanyariyê' û 'Bavê Petrol û Gazê' Nadir Nadirov - *'Bilimin Mereşali', 'Petrol ve Gazın Babası' Nadir Nadirov*
- 62 'Dindar nesil' yetiştirmek! - *Gihandina 'Nifşê oldar'* - Ali Kenanoğlu
- 65 Laleş Vadisi'nin Ezidi kokusu - *Bêhna êzîdiyan a li Newala Laleşê* - Kejê Bêmal
- 69 'Yalnız Kürt'ün gözündeki dünya - *Bi çavê 'Kurdê bi tenê' dinya* - Barış Avşar
- 72 Xaçepirs - *Bulmaca* - Dawud Rêbiwar

Helbest - Şiir: Cigerxwîn, Muhsin Atak, Sîdîq Gorîcan, Yusuf Dere
Karikatürler: Halil İncesu
Kapak Resmi: Mustafa Çağan

Tîr j

Sal: 9 Hejmar: 55 / Adar - Avrêl 2012 Yıl: 9 Sayı: 55 / Mart - Nisan 2012
Kovara Du Mehî Çandeyî Hunerî İki Aylık Kültür ve Sanat Dergisi
Li Ser Navê Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. Doğa Basın Yayın Ltd. Şti. adına
Xwedî: Songül Özkan Sahibi: Songül Özkan
Berpîrsê Nivîseran: Bülent Ulus Yazışları Müdürü: Bülent Ulus

Navnîşan (Adres) Tarlaşbaşı Bulvarı, Kamerhatun Mahallesi, Alhatun Sk. No: 25 Beyoğlu / İstanbul Telefon 0212 255 25 46 Faks 0212 255 25 87
Nûneriya Diyarbakir / Diyarbakır Temsilciliğı: İstasyon Caddesi Özlem Apt. No: 16 Kat: 2 D: 9 Yayın Türü: Yerel Süreli
web: www.tiroj.net • e-mail: tirojdergisi@gmail.com, info@tiroj.net Çapxane / Baskı: Ezgi Matbaacılık Sanayi Caddesi Altay Sokak No: 10 Çobançeşme /
Yenibosna-İSTANBUL

Abone Koşulları: 6 sayı: 25 TL. 12 sayı: 50 TL.

Posta Çeki Hesabı: Songül Özkan, 666 748/Sirkeci-İstanbul • Banka Hesabı: Songül Özkan, İş Bankası Kuledibi Şubesi 1078 0174908

ATEŞ ERMİŞ MURADINA...

SEZAI SARIOĞLU

"Tarihi olay, mitsel 'olay' ile karşıtlık içindedir. En önemli fark da tek olma özelliğidir. Mitsel olay ritüeller ve törenlerin sonsuz örneğinde tekrarlanan bir temele sahiptir. Tarihi olay ise belli bir yer ve zamanda meydana geldiği için tekrarlanamaz. Mitsel olay dönemsel olarak tekrarlanır, sürekli geri dönen bir örnek olarak zamanı 'süsler' ya da bir yapıya kavuşturur. Tarihi olay ise zamanın bu döngüsellikliğini kırarak, önce ve sonra olarak ayıran bir yapıya kavuşturur. Mitsel olay zamanı 'döngüleştirir', tarihi olay 'doğrusallaştırır'. Mitsel olay, başlanır, sahnelenir, güncelleştirilir. Tarihi olay ise yayımlanır, sonsuz kılınır, toplumsal olarak hatırlanır. Bu yüzden mitsel olay değil, sadece tarihi olay hatırlama, tarih bilinci ve tarih yazımının bir uyarıcısı olabilir." (Kültürel Bellek, Jan Assmann)

Tarihin bu evresinde Newroz, "tarihi olay" ile "mitsel olay ritüeli" arasında yeni bir alışımın, hemhal olmanın dinamiği olarak okunabilir... Halkların bireysel ve toplumsal kültürel belleklerinin sembollerle oluştuğu gerçeği, Newroz okumalarımızı kolaylaştırabilir. Newroz, bir halkı birbirine bağlayan sembolik anlam dünyasıdır. Sembolik ve sahici bu tür kurucu sembollerin temel ilkesi tekrarlamadır. Doğa bir varoluş olarak Newroz'u tekrarlar, Kürtler de Newroz ile kendi varlıklarını ve sembollerini tekrarlar. Böylece, tarihsel ve siyasal olarak, olmazsa olmaz bir kültürün yeni bir "biz" olmanın dinamiği oluşur. Elbette burada tekrardan kasıt, düz bir taklit, canlandırma değil. Son yıllarda siyasal bir bellek ve pratik olarak zuhur eden ve kurucu bir nitelik taşıyan Newroz, taklit etme, saklamanın yanısıra, hatırlama, yorumlama ve en önemlisi de itiraz eylemidir...

(Ey ateşten olma tarihten doğma halk. Newroz'a geç kalma... Ateşe geç kalma... Kendine, diline, şürlerine, söylencelerine, tarihine ve coğrafyaya geç kalma. Külü iki vakte kadar temize çek, üç vakte kadar özetini çıkar dağların... Ateş'te, Dağ'da ve Newroz'da imlâ hatası yapma. Su deyip geçme; Dicle'nin ve Fırat'ın aklını karıştıran "kötülük dayanışması"na karşı, kardeşlikten ve Barış'tan vazgeçme... Dışını haram su'lara, haram aşklara sal. Su'yun ana fikrini aklında tut. Bir halkın içi varsa, düşü varsa halktır. İçine geç kalma. Bir halk, ateşten ve aşktan yapılmışsa halktır. Milliyetçilik ve ırkçılıkla malul, yanlış dönen ve yanlış yaşlanan şu dünyada Barış'a düşbaşı yapmayı ihmal etme... Doğu'ya ve doğrulara geç kalma...)

Newroz, sıcak bir halk/toplum olan Kürtler için, ateş imgesi ve gerçeğidir... Kültürel-siyasal belleğin güncel olarak inşası, geçmişin işaretlerini yardıma çağırır. Ama aslanan geçmişe uzanmanın, bugünü yeni anlamlarla genişletmesidir. Politik kimlik ve imgelemen kurucu sembollerinden birinin "ateş" olması, bu coğrafyaya ve halklarına ilişkin değerler sisteminden biridir. Newroz'un ateşle ilişkisi, ateşin bir bilginin ötesinde "bilinç" olduğunu gösterir... Tarih bilinci, efsane retoriği bağlamı içinde, bir itiraz ve kurucu iyilik olarak ateş ritüelin parçasıdır.

(Korkmazsa ateş korkmaz, ölmezse ateş ölmez. Ateşin sudan, suyun ateşten korktuğu eski bir masaldır. "Ödleriyle öten kuşları" örgütleyerek şımart ki, kuşlar da halklar da, özleriyle, dilleriyle ötebilsinler. Yirmi dört ayar mana diline geç kalma... Yağmurun yerini haritada doğru işaretle. Dağların yerini kalbinde doğru işaretle... Dağların arkasından, öldürülen ormanların arkasından konuşanlara aldırma. Dağ, ateş ve su, bizden önce de vardı, bizden sonra da var olacak. Dallarına sular yürüten dağın, diline düşen cemrenin kalbini kırma... Ateşin ardından dolanarak resmî tarihi çoğaltanlara kanma...)

Gel dilim gell..

Dil varlığın evi ise, Newroz dilin, dil Newroz'un evidir. Dil salt bir iç dinamik, kapalı anlar dünyası değildir. İletişimsel bellek, dilin doğası başka dillerin varlığını da şart koşar. Kurucu tarih kavramı içinde dil, başlı başına özgül ve özgür bir dinamiktir... Bu nedenle, "w" üzerinden yürüten tartışmalar, Cumhuriyet'in tek dil, inanç ve ulus/halk şeklinde özetlenebilecek politikalarına, dilde inkâra ve zorla iskâna

karşı, yeni bir toplum tasavvurudur. Bülent Arıncı, "Kürtçe medeniyet dili midir?" cümlesiyle "sofistike baklayı" ağzından çıkarması, Goebbels'in "kültür lafını duydum mu, tabancama davranıyorum" cümlesini anımsatıyor. Bir zihniyetin temsilcisi Arıncı'nın, Türkçeden başka kuş tanımaması, dilinin ucuna konan dilleri kışkırtılması doğal. Brecht'in "Çözüm" şiirindeki "Daha kolay olmaz mıydı/ Hükümet halkı feshedip/ Seçse kendine/ Bir yenisini" dizelerden el alarak şöyle de söyleyebiliriz: Hükümet, tek tipleştirme geleneğine uyarak tüm halkları iptal edip, onların yerine "yeni" bir halk, "dil" seçse ve Türkçeyi garantiye alsın! Elde var, Türkler ve Türkçe deyip yoluna devam etsin! Bunun için zihinsel arka planlarında, siyasal bagajlarında yeterli gerekçeleri var. Değil mi ki, Türkler "seçilmiş!" bir halk, Türkçe "seçilmiş!" bir dildir, gerisi "siyaset çeşmesi"nde zaten halledilebilir! Başka halkların, dillerin tarihen ve siyaseten yok edilmesi zaten teamüllere de uygun. Yeni muktedirler oldukça pragmatik; işine gelince pozitivizm karşıtlığı, işine gelince pozitivizm hayranlığı üzerinden dil çabukluğu marifetle dilleri yok saymak, işine gelince Kemalizm karşıtlığı, işine gelince Kemalizm'in kurucu aklının/pratiğinin arkasına geçmek mübah! Bu olay, kendilerini Kemalizm mağduru olarak takdim edenlerin, alt ve üst ben'lerinde Kemalizmin ne denli yerleşik olduğunun da delili. "Medeniyet" sözcüğü üzerinden de süren bu tartışma, İslamcılarının referanslarından M. Akif Ersoy'un, "Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar" cümlesini de hatırlatıyor. Arıncı'nın "medeniyetsiz dillere" önerdiği, medeniyet dediğin tek dili, tek ulusu, tek dini/inancı kalmış canavar, değilse nedir? Eskiden "siyaset çeşmelerinde" boynu vurulurdu muhaliflerin. Kişinin boynu, çeşmenin yalağına düşer, böylece bir düşman daha eksilirdi. ("Koskoca Osmanlı tarihi,/ Gözleri fildir fildir dönen,/ Kesikbaşın esrarıdır sanki" [Metin Altıok]) Anadilde eğitim dahil, herhangi bir dilin varlığını, niteliğini tartışmak, yok saymak, asimile etmek, "dil suçudur"... Dilsiz bırakılan, dilleri yok olmaya yüz tutmuş halkların, dil dile verip daha çok mücadele etmeleri, dil hakkından bir harf, bir sözcük geri adım atmamalarından başka seçenekleri yok. Tüm ufku Türkçe-Arapça olanlara bir kez daha şunu hatırlatmak gerekiyor; devletlerden uzun süren diller, devletlerden önce de vardı sonra da var olacak... Bayılıyorum "şu düzenli" dünyaya... Üstte, yaşayan, yaşatılan, medeniyetli "ölümsüz!" diller Türkçe ve

Arapça... Altta, başta Kürtçe olmak üzere, inkâr edilen, asimilasyon reva görülen, “eceliyle ölen!”, “taammüden öldürülen”, “gecikmiş!”, “medeniyetsiz!” diğer diller...

Kel keyfim gel! Gel dilim gel!

(Diline geç kalma. Sözcüklerin toplantısı iyidir. Ateşin toplantısı çok iyidir. Dillerin toplantısı çok iyidir. Ateş madde olduğu kadar mânâ, imge olduğu kadar gerçektir. Halkların özgür ve özgül ağırlığıdır ateş. Ateş olmak için isyan ederek sabrı deneyen kül’ün delillerini ihmal etme. Küllerinden doğmak ateşi üstlenmektir. Tarihin, ateşe yardım ve yataklık yapan halklar, halklara yardım ve yataklık yapan ateşler toplamı olduğunu aklının siyaset defterine kaydet.)

‘Biz kaçakçının Kürt haliyiz...’

Newroz’un bu yıl bize hatırlattığı Roboski katliamıdır. Newroz sürekli olarak bizleri hatırlamaya ve unutmamaya çağırır... Bizim siyasal-toplumsal meşrebimizde “unutmamak”a yüklediğimiz anlam, milliyetçi-ırkçıların yüklediği anlamdan temelde farklıdır... Halklar için unutmamak, toplumu, devleti, eşitlik ve adalet temelinde yüzleşmeye çağırın ve yeni bir toplum modeli öneren politikanın parçasıdır. Roboski’de öldürülen ismi Newroz olan bir çocuk bize şöyle dillenebilir: “Öldürülen en küçük kaçakçıyım. Şecerem bu, esamem böyle okunur. Kaçakçının halleri çoktur, siyasi hal, çay hali, tütün hali. Biz kaçakçının Kürt haliyiz. Buralarda çay-kahve içmek, Kürtçe muhabbet etmek için sınırı geçip akrabalarımızı ziyaret etmek de kaçığa girer. Biz hep geçeriz, hep aşarız. Kaçakçı Kürtçesiyle iz süren sınırı geçerken kendimizden de geçeriz. Sınır dediğin üç öğün korku, beş vakit açlıktır. Açlığımızı Kürtçe konuşarak gideririz. Türkçe konuşunca hiç doymayız. Çay, suyun gülmesidir, biliriz. Suyun yaşını küçültüp dedelerimiz, taşın yaşını büyütüp abilerimiz asılmıştır; duyarız, biliriz. Buralarda dedikodu gökten yere yağar, yerden göğe yükselir. Tayyareler, telsizler, tanklar çok dedikoducudur. Sonrası malum; ölüm Allah’ın emri değil?”

Kulağına Mezopotamya toprağına dayayıp yeralında ismi Newroz olan çocuğun ağıdını dinlemeyi sürdürürüm: “Kaçakçının halleri çoktur, en çok da ölüm hali. Ben siyasi çocuk değilim, Cumhuriyet ve devlet, farz mıdır, sünnet midir, bilmem ama kaçakçılığın ve ölümün hayatın farzı olduğunu bilirim! Ölüm de ilköğretim de mecburi ve meccanidir (bedavadır!) buralarda; çok ölmeyiz de çok öldürülürüz. Devletin olduğu yerde ölüm de çoktur, yakından biliriz. Şimdi biz “kazara” öldürüldük ya ardımızdan neler anlatılacak! ‘Bölge kalkınırsa kaçakçılık biter’ masalı yürürlüğe girmiş bile. Bir an için kabul edip soralım; bu kalkınma “dil kaçığı”nı da kapsayacak

mi? Türkçe mecburi ve meccani dildir buralarda; “yasaldır” ama “meşru” değildir. Türkçe her Kürt için “kaçak dildir!” ama nedense Kürtçenin adı kaçığa çıkmıştır. Ama nereye kadar? “Zimane zigmaki” deriz biz, “ana karmındaki dil”dir, gerçekte “kaçak” değil yerleşiktir, yerlidir. Yaşıma verip kulaklarınızı tıkamayın; başkasının arsasına zorla ev yapmak da dil yapmak da ayıptır, günahıdır, zulümdür. On iki yaşımın saflığıyla derim ki; her dil kendi kavminin ağızına iade edilsin, sonra da her kavim komşu dilleri gönüllü öğrensın ki her gün Türkçe üzerinden sürekli sınır geçmeyelim! Siyasi abiler, ablalar konuşurken duymuştum; dil varlığın eviymiş, dünyamızın sınırları dilimizin sınırlarıymış. Kendi dilimizin kaçığı, “kaçakçısı” olmuştuk, görevliler, her gün üstümüzde başımızda kaçak çayın yanısıra kaçak(!) Kürtçe de arıyorsa, ne gelir elimizden kaçak(çı) olmaktan başka. Ben siyasi heval değilim, diyalektik filan bilmem ama, insanın kendi dilini kabul etmemesinin ne yaman çelişki olduğunu şuncağız aklımınla bilirim. Kaçakçı deyip geçmeyin. Ömrümüzü uzatmak için kendimizce işaretlerimiz vardır. Sınırdan geçerken yapma çiçeğe rastlarsak yandan geçeriz. Dilimize taş bağlarız ki, Türkçe konuşup yakalanmayalım. Biz “kaza ölüleriyiz!” Derim ki; son gömülen mezar kapısını iyi çeksin; ordular, devletler, uçaklar içeri girmesin. Taziye evinin üstünde uçaklar uçmasın. Ömrüm yeni yıla yetişmediyse de; “kaçak” dilim, kaçak ömürler sağ olsun. Kürtçenin tüm dillere selamı var...”

Barış’a geç kalma...

Sınır tanımayan bir şair olarak yakına ve uzağa dikkatle bakıyorum; dünyalılar arasında sıcak-soğuk savaşların sürdüğünü, düşmanların yanısıra, dillerin, doğanın, suların, insan dahil tüm canlıların “ölü ele geçirildiğini” görüyorum. En yakına ve en uzağa bakıyorum; insan dahil, her yer devlet, ulus, milliyetçilik dolu... Pencereden uzanıp tarihe ve coğrafyaya bakıyorum; ev/devlet denen kışla düzeni mekânının esiri insanlığı görüyorum. Ve şöyle mırıldanıyorum:

(Barıştan ve adaletten başka geçmişin ve geleceğin yok... Savaş’ın her devletin çekirdeğinde, Barış’ın halkların kalbinde gizli olduğunu biliyorsun. Barış’a geç kalma. Bütün halklar, bütün diller senin tuz-ekmek, ateş-su kardeşindir. Halklara, dillere geç kalma. Komşudan iyilik almaya gitmek, komşuya iyilik göndermek, halkların en eski bilgeliyse, iyiliklere geç kalma. Savaş’la işbirliği yapanların yüzlerine karşı söyle ve eyle. İçindeki söze geç kalma...)

Newroz mu? Bırakalım bir halk kendinin tadını çıkarsın... Ateş mi? Bırakalım bir halk ateşin tadını çıkarsın... Ateş ermiş muradına... Biz çikalım yeni Newroz’lara... ✨

28 aralık 2011 - roboski

KENDİ CİNAYETİNİ GÖRMEYEN DEVLET!

ELİF ERGEZEN

Bir sinema emekçisiyim, konuşmak ve yazmak yerine film yapmayı yeğlerim. Fakat bir süredir –özellikle seçim öncesinden bu yana– öyle bir süreçten geçiyoruz ki sembolik de olsa ‘sanatçılık’ gibi bazı tanımları üstlenmek, bazı konuşmaları yapmak ve bazı yazıları yazmak zorundayız.

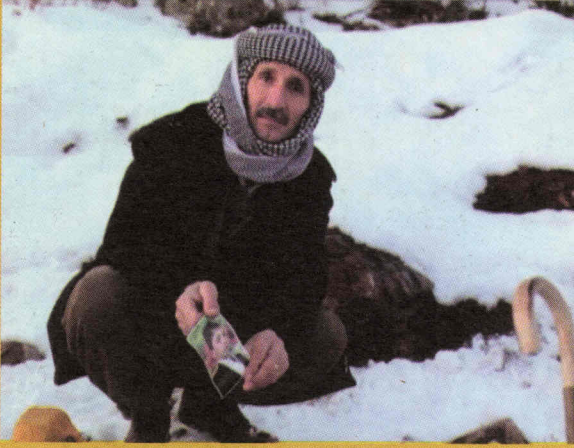
Bir süre önce, İçişleri Bakanı olması hasebiyle ciddiye almak durumunda olduğumuz bir konuşma yaptı İdris Naim Şahin. 26 Aralık’ta “*şirle, makaleyle, resimle terörü haklı gösteriyorlar*” diyerek siyasetçiler, sendikacılar, öğrenciler, gazeteciler ve avukatlardan sonra Kürt hareketi içinde ya da yanında olan muhalif sanatçıları hedef gösterdi. Bu açıklamaya belgesel sinemacılar olarak tek bir cümleyle cevap verdik: *Gerçeğe tanıklık etmek ve bunu izleyiciyle paylaşmak suçsa, biz bu suçu işlemeye devam edeceğiz!*

Böylesi bir ülke...

Şahin’in sanatçılara yönelik bu tehdidinden sadece iki gün sonra Uludere katliamı yapıldı...

Uzun, çok uzun bir sessizlik...

Gazeteciler ve medya çalışanları çoğu çocuk –kalanlarsa çocuk denecek yaşta– 34 insanın öldürüldüğü askerî bombardımanı görmedi, görülmesine de izin vermedi. AKP sözcüsü “*operasyon hatası*” dedi. Ve ertesi gün Başbakan, Genelkurmay Başkanı’na teşekkür etti. Burası böyle bir ülkeydi! Yeni yıl mesajları verildi, kutlamalar yapıldı, havaî fişekler atıldı. Bu katliama kayıtsız kalan herkesin insanlığı, iyi ve doğru olduğuna inandığı yaşamları, sıcak yuvaları, kariyer planları, yeni ev, araba ve oyuncakları ve gelecek yılları, “*önce vatan*” diyerek yücelttikleri koca bir ülkenin enkazı altında kaldı da yine de görmediler. Burası böyle bir ülkeydi. Vatan-

severlik ikiyüzlülüklerin maskesiydi. Daha önce çoktan bulaşmıştı elbet, ama Uludere'den sonra susan herkesin elinde, o çocukların kanı var artık.

Sinemacılar Uludere'de

Basının ve medyanın baskı ve tehditlerle Hükümetin güdümüne girdiği, ağır dezenformasyon ve manipülasyon ortamında özellikle belgesel sinemacılara büyük sorumluluk düşüyor. Bu yükü, 21 Ocak'ta bir grup sinemacı olarak Uludere'nin Gülyazı köyüne gittik. Aklımda bu ziyaret sırasında çekilebilecek bir 'film' akışı vardı. Elbette bu kadar kısa bir sürede bir film olmaktan çok, sembolik bir cevap olacaktı İçişleri Bakan'ı nezdinde devlete: *"Ne kadar tehdit ederseniz edin, işimizi yapmaya devam edeceğiz, Uludere'yi unutturmayacağız."*

Öldürülenler çocuk olunca çekimleri çocukların gözüyle, onları gözleyerek yapmak niyetindeydim. Yetişkinleri konuşurken, çocuklarıysa daha ziyade seyrederken çektim. Yaşlıları, kardeşleri, arkadaşları devletin bombalarıyla öldürülmüş bu çocuklar ne hisseder? Bir süre bu sorunun cevabını birlikte düşünelim istedim. Bunun konuşmalardan daha etkili olacağı fikrindeyim. Zira benim inandığım sanat, sadece gerçeği görünür kılmaz, izleyenleri örgütler, zihinsel bir sürece dahil eder. Bakan'ın sanatçılardan ürkmesinin asıl sebebi de budur zaten.

Henüz köye varmıştık ve çekime başlamıştım ki, katliamda öldürülenlerden Selam Encü'nün annesi Semire Encü bir şiir-mektup uzattı bana. Türkçe yazmıştı şiirini ve özellikle Kürt olmayan bir kadına emanet etmişti diye düşünüyorum. Herkes duysun, bilsin istiyordu çünkü. En çok bu sarstı ve utandırdı beni. Bu güzel anne, bu ülkede yaşayan hiçbir in-san-dan ümidini hâlâ kes-mi-yor-du. Çocukları olanlar onları sevmekten; evlatlar annelerine sarılmaktan utanmalı bugün!

Kendi cinayetini görmeyen devlet!

Gözlerimle gördüğüm ve paylaştığım videoda da: Koskoca bir tabur hemen köyün üzerinde. Yıl-

lardır kaçakçılık yapanları, onların yollarını, gidiş dönüş saatlerini, kaç kişi gittiklerini, o gün dönecek olanları, özetle o köyde olan en ufak bir hareketi dahi çok iyi biliyor olmalı. Burnunun dibindeki göremeyen bir ordunun ne işi var sınırda yoksa? Sadece bu tek bir kareden bile bu katliamın *"operasyon hatası"* diye geçirilemeyeceğini ben çıplak gözle görebilmişken, devlet nasıl görmezden gelir? Hayır, Gülyazı köyündeki aileler tazminatları alıp susmayacaklar, çünkü onlar bu gerçeğin içinde her gün yaşıyorlar, inciniyorlar, öfkeleniyorlar. Şimdi elini vicdanına koysun herkes ve bir an düşünsün: Siz evladınızı bu şekilde kaybetmeniz ve bu ülkenin Başbakanı çıkıp Genelkurmay'a teşekkür etmek dışında bir şey yapmasa ne hissederdiniz? Üstelik buna karşın bütün bir ülke sessizliğe ve aymazlığa gömülmüşse?

'Edi bese' diyor Selam'ın annesi

Her şeye rağmen hâlâ inatla barış isteyenlerin karşısında devlet, savaşı sürdürme iradesi sergiliyor. Bugün artık hep birlikte devleti sadece sorumluları cezalandırmaya değil, barışı getirmeye, operasyonları durdurmaya ve müzakereye zorlamalıyız. Yoksa bu ölümler bitmeyecek. Çekimlerde şu mealde bir cümle sarf ediliyor: Bu bombalar Kürtlere ve Türklerle atıldı; bugün bize düştü belki yarın size.

Ortadoğu'da insan hakları savunuculuğu rolüyle savaş zemini hazırlamakla meşgul devletlümüz; annenin şiirini paylaşması üzerine anımsadığım, Filistinli şair Mahmut Derviş'in şu dizeleriyle selam göndermem de bundandır:

*Şiirin tarihini yazma
silahın günlüğüdür o*

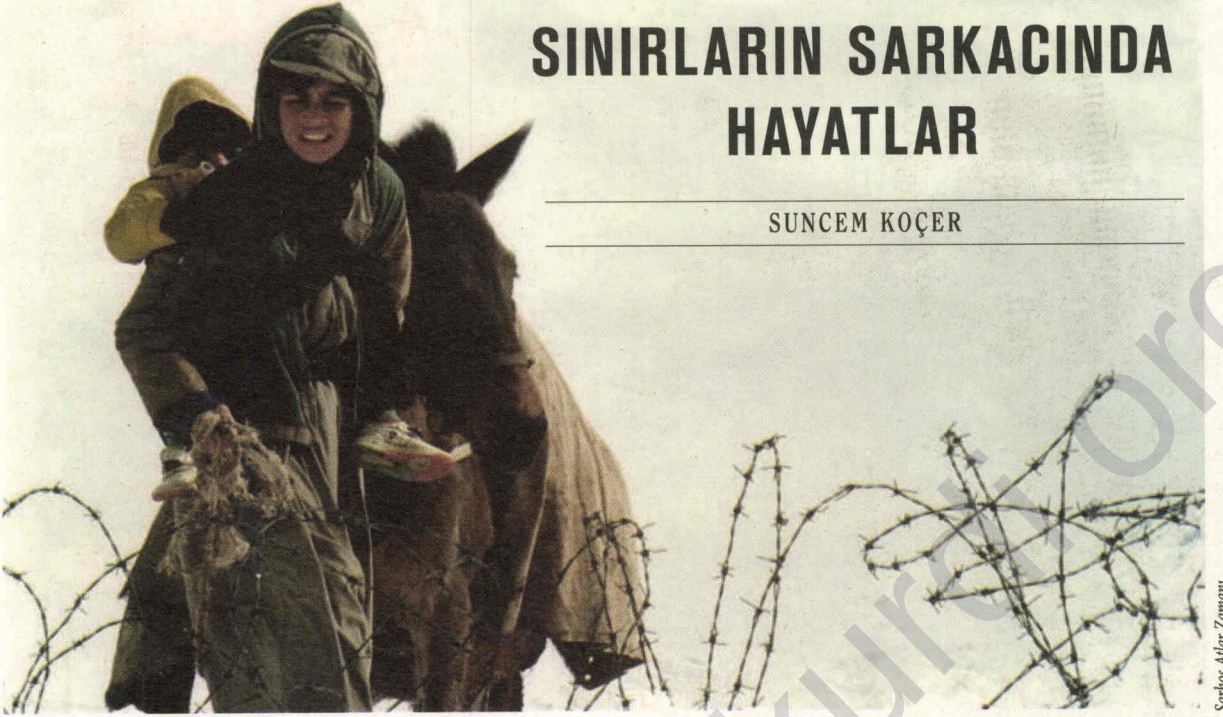
Şiirin, tuvalin derdine düşeceğinize, barışın ardına düşün!

Edi bese, artık yeter! ❀

<http://vimeo.com/35957176>

SINIRLARIN SARKACINDA HAYATLAR

SUNCEM KOÇER

Bejan Matur 30 Aralık'ta yayınlanan köşe yazısında, *"Sınır bir ülkenin dikiş yeridir. Marazları en önce belli eden zayıf noktadır"*¹ diyordu. Bir başka yazar, Cüneyt Özdemir aynı gün şu soruyu soruyordu: *"O otuz beş kişiyi vurmaya giden F-16'nın camından dışarı bakan kaptan pilotun aklından acaba haritalarda çizilen sınır çizgilerinin ne kadar da anlamsız olduğu geçiyor mudur?"*²

29 Aralık sabahını takip eden günlerde cevaplardan çok sorular dolaştı zihinlerde. İnsanlar ölmüştü, bu biliniyordu. Ama kimdi bu insanlar? F-16'larda suret bulan devlet onlardan ne istemişti? Sınırlarla parçalanmış bir coğrafyanın sarkacında, devlete rağmen bir o yana bir bu yana geçmek miydi bombaları üzerlerine boşalttıran makus hata? Öyle ya, sınırlar devlet erkinin namusuydu ve namus delinemezdi. Çoğul sorular, çelişkilere gebe düşünceler zihinlerde sessiz sedasız dolaştı birkaç zaman. Medyanın suskunluğu soruları, cevaplanmayan sorularsa çelişkileri çoğalttı.

Uludere katliamı haberinin sessizce yankılandığı o günlerde Bahman Ghobadi'nin yönetmenliğini yaptığı 2000 yapımı ve İran-İrak sınırında geçen film *Sarhoş Atlar Zamanı* (Zamani Barayé Masti Asbha), 'kaçakçılık'la geçinen ve bu şekilde haberlere konu olan sınır köyü Roboski'yi tahayyül etmekte ivedi bir görsel referans oluşturdu. Irak sınırında katledilen Roboskili gençler, *Sarhoş Atlar Zamanı*'nın karakterlerine yansdı. Sarhoş atların ve onlar donarak

öldüğünde gençlerin sırtlandığı yükler ise insan eliyle çizilen ve kutsanan ulus-devlet sınırlarının farazi doğasını ve yaşam üzerine bindirdiği ağırlığı imgeliyordu...

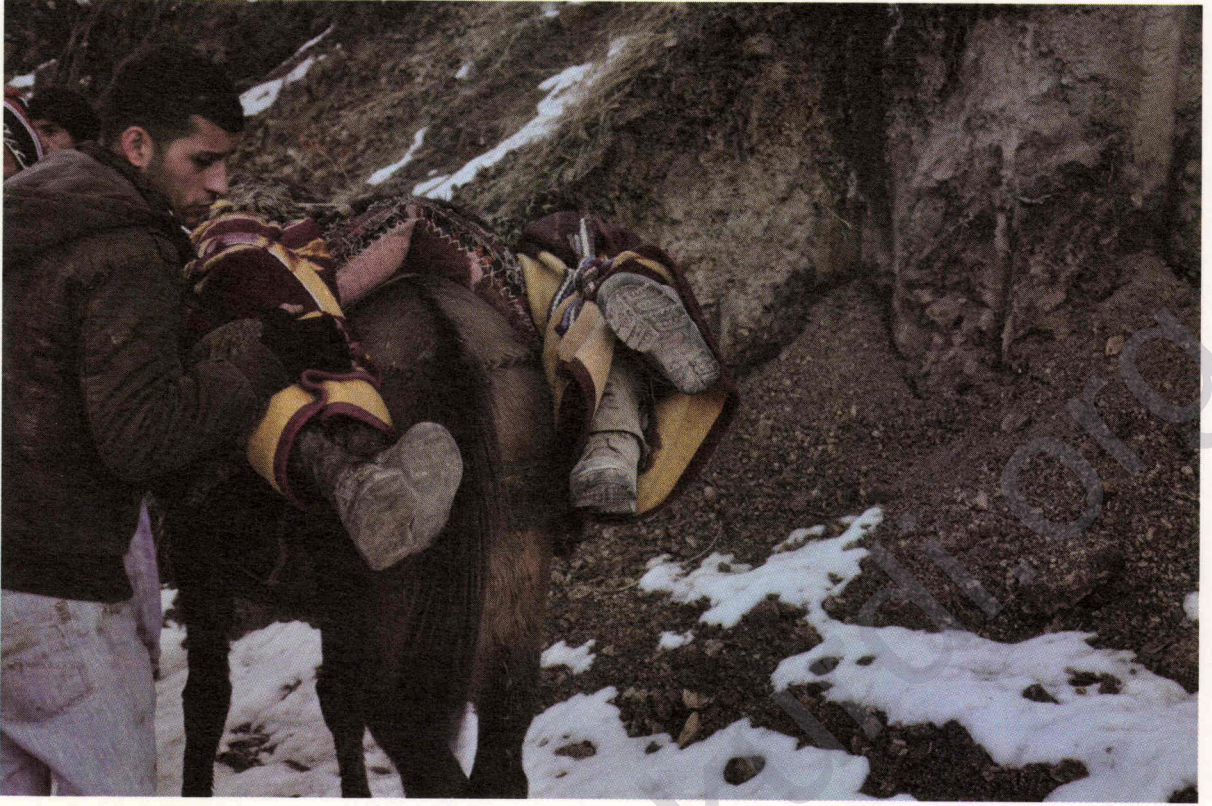
Sınırdaki yaşamı sinemayla resmetmek...

Bahman Ghobadi Chris Kutchshera'ya verdiği bir röportajında hareketi yakalama sanatı sinema ile her daim hareket halinde olan Kürtler arasında organik bir ilişki kurar ve sinemanın Kürtlerin yaşantısını yansıtmak için en uygun mecra olduğunu vurgular. Ghobadi şöyle der: *"Kürtlerin mutlu oldukları bir an bile yoktur. Sürekli boğazlarında bir düğüm vardır. Çığlık atmak isterler ama atamazlar. Onların tarihi, göç tarihiyle eştir. Her zaman hareket halinde olan bir halkın tarihidir bu. Bu anlamda hareketin sanatı sinemayla Kürtler arasında önemli bir ortaklık vardır."* (Kutchshera 2003) Bahman Ghobadi'nin işaret ettiği Kürtlerle sinema arasındaki bu ortaklık, dolaylı olarak Ghobadi filmlerinin Uludere katliamına görsel referans oluşturmalarını açıklıyor denebilir.

28 Aralık 2011 gecesi 34 kişinin Şırnak Uludere'de sınırdaki yaşamını yitirdiği katliamın, gayriihtiyari sordurduğu sorular arasında sınır ve sınırdaki yaşam vardı. Sınır ve sınırdaki yaşam hakkında konuşmak ise devlet, siyaset, vatan, vatandaşlık, mekân ve kimlik hakkında konuşmayı da beraberinde getiriyor. *Sarhoş Atlar Zamanı*'nı çekerken Bahman Ghobadi kamerasını sınıra çevirdiğinde objektifin ucunda devleti, 'vatan'ı, vatandaşlığı, yurtsuzluğu, kimliği,

1 Zaman gazetesi 30 Aralık 2011

2 Radikal gazetesi 30 Aralık 2011

kimliksizliği ve daha da önemlisi bütün bunların düşünüldüğü gibi içsel ve özgül olgular değil kurgulanmış değerler olduğunu görmemesi, izleyicinin de kameranın odağında bulunduğu bu olgularla bu minvalde yüzleşmemesi imkânsızdı.

Sınırlar etrafında şekillenen öyküler her ulus sinemasında yerini almıştır ama Kürtlere bakan kameranın sınırları görmemesi, Kürtleri konu edinen filmlerin sınırlardan uzak hikâyeler örmesi zordur. İranlı yönetmen Samira Makbalbaf'ın 2000 yapımı, Kürtçe çekilmiş ve Halepçe katliamı sonrası İran-Irak sınırında yaşam mücadelesi veren bir grup Kürdü konu edinen *Kara Tahta* filmi de sınırı mesken tutar. Askerler, mayınlar ve helikopter sesleri hem karayı hem havayı fiilen işaretliyor olmasa, bu dağlık bölge-

nin sınırlarla parçalandığına inanmak güçtür.

Kara Tahta'da sınırların sarkacında hareket halinde olan bu kez öğrencilerini arayan öğretmenlerdir. Bu coğrafyada eğitim bir lüks; sırtında kara tahtalarla dolaşan öğretmenler ise absürt görünmektedir. Savaşa ve parçalanmışlığa rağmen öğretmenler, en temel ihtiyaçları karşılamamanın bile güçleştiği bu kadim topraklarda kara tahtalarına varıncaya kadar her şeylerini kaybetme pahasına öğrencilerini aramaya devam ederler.

Kürt sinemasında ve Kürtleri konu alan filmlerde sınır sadece değinilen bir konu ya da mizansenin genel geçer bir parçası olan bir unsur değil, son derece zatî ve özgül bir anlatı merkezidir. Müjde Arslan'ın 2009 yılında derlediği ve bu alanda Türkiye'de bir ilk kitap olma özelliğine sahip *Kürt Sineması: Yurtsuzluk, Sınır ve Ölüm*, adından da anlaşılacağı gibi sınırı Kürtlerin yaptığı sinemanın görsel ve anlatısal yapıtaşlarından biri olarak betimler. İngiliz sinema araştırmacısı Tim Kennedy de *Mem û Zîn* (Elçi 1991) ve *Siyabend û Xece* (Gök 1993) gibi, tarihi Kürt anlatılarına dayanan ve bugün Kürt sinemasının önemli başlangıç noktaları olarak da değerlendirilen filmleri analiz ederken, sınırlarla bölünmüş ve dolayısıyla sınırlarla yoğrulmuş bir tarih, halk ve coğrafya görmekten kaçamaz.¹

Hudutların Kanunu

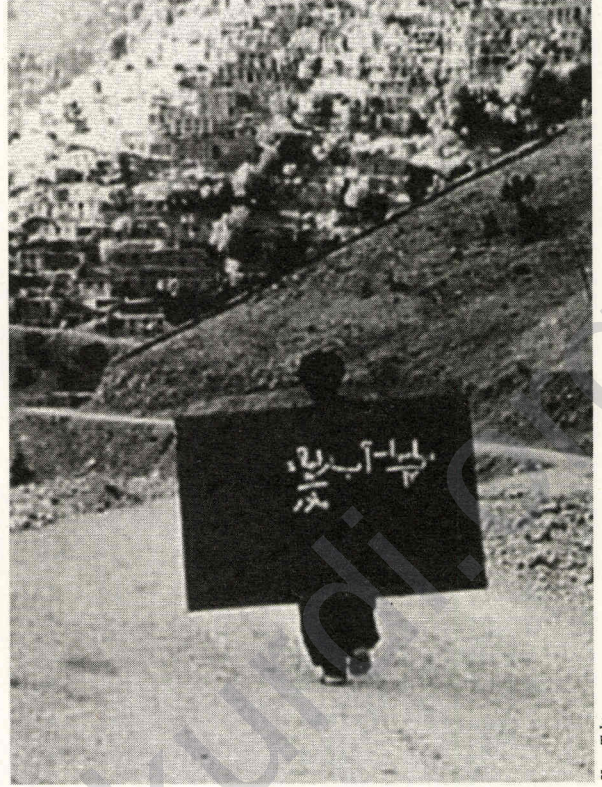
¹ Tim Kennedy 2003 Cinema Regarding Nations: Re-imagining Armenian, Kurdish, and Palestinian national identity in film.

Hudutlar, kaçaklar ve dikenli teller...

Türkiye sinemasında ise sınır olgusu deyin-ce akla ilk gelen 1966 yapımı Ömer Lütfü Akad imzalı *Hudutların Kanunu* filmi oluyor. 2011'de restore edildikten sonra Uluslararası Cannes Film Festivali'nin klasikler bölümünde de gösterilen ve büyük ilgi gören filmde sınır devletin uç noktası, kaçakçılık ise uçtaki gerçekliğin yarası olarak res-mediliyor. Sosyolog Prof. Neşe Özgen *Hudutların Kanunu* filmini incelerken şunları yazar: "*Sınırın söylemi üretilen ve yeniden üretilen bir şeydir. Hemen her egemenlik döneminde sınırın kendi söylemi, o dönemin vatan ve egemenlik söylemleriyle uyumlu bir şekilde yeniden üretilir.*"¹ Özgen'e göre, *Hudutların Kanunu*'nda sınır söyleminin alt metnin-de sınıfsızlaştırılmış bir ulus tahayyülü vardır. Bu sınıfsızlaştırma hedefine, sınırlarda bir nevi nöbete durmuş olan bürokrat, öğretmen ve idealist aydınlar sayesinde ulaşılacaktır.

1987 yapımı *Katırcılar* da sınırlara ve sınırların parçaladığı yaşama odaklanan ve kameranın çevril-diği yerde sınıflı toplum yapısını gören filmlerden. *Katırcılar* Ghobadi'nin *Sarhoş Atlar Zamanı* gibi sınır ticareti ile yaşamını kazanan insanları odağına alıyor. Şerif Gören imzalı filmde sınırda süregi-den ve hayatın her sektörüne yansıyan mücadele, haber yapmak için bölgeye gelen gazete muhabiri Ayşegül'ün askerle, bürokratla ve kaçakçılarla kar-şılaşmaları üzerinden anlatılıyor. Filmin en dikkat çekici özelliklerinden biri ise katırcıların özellikle devlet, asker ve zorlu coğrafya tarafından mengene-ye alınmış yaşamına sınıfsal bir katman eklemesidir. Kış mevsimi iyice çetinleşen bu coğrafyada katırlarla sınırın bir o yanına bir bu yanına geçmenin karşı-lığı sermayedarın yarım yamalak verdiği üç kuruş yevmiye ve kendini devam ettiren emek-sermaye sömürü düzenidir.

Katırcılar'dan tam otuz üç yıl sonra Sinan Çetin imzasıyla tamamlanan *Propaganda* filmi ise sınır-da yaşanan gerçeklikten çok sınırların faraziliği üzerine inşa ediyor hikâyesini. Film, Hisli Hisar kasabasının ortasından geçen sınır telleri ile kırılıp dökülen hayatlar, parçalanan aileler ve vuslatsız aşk-ları mizahi bir dille anlatıyor. *Propaganda* filminin mekânı sınırdır ama filmin anlatısında sınırların parçaladığı coğrafya tarihsizleştirilmiş, sarkacında olunan devlet ya da devletler tarafından anonimleş-tirilmiştir. Kullanılan metaforlarla güçlendirilen bu anonimleştirme, sosyolog Prof. Neşe Özgen'e göre sınırın "*zamansız ve mekânsız bir akış*" halinde kurgulanmasına yol açar. Zamansızlık ve mekânsız-lık vurgusu, ulus-devlet sınırlarının geçersizliğinin altını çizerken, bir yandan da farazi bir '*halkların bir*

Kara Tahta

aradalığı' tahayyülü oluşturur. Bu 'bir aradalık' fara-zidir; zira filmde bahsi geçen köyün Kürt coğrafya-sında olduğunu, karikatürize edilmiş hatta komedi unsuru olarak kullanılmış aksanlar ve kılık kıyafet aracılığıyla anlarız. Neşe Özgen *Propaganda*'da kul-lanılan dil ve onun temsil ettiği sosyal tahayyül için "*Bu Kürtçe değildir, hata hiçbir dil değildir. Konuşanlar ağızlarında çakıl taşı varmış gibi bir dil konuşurlar ve biz bunu Kürt diline benzetir ve hatta güleriz!*" diye yazar.

Uludere'yi görmek...

Irak-Türkiye sınırını Şırnak Uludere'ye doğru geçmek üzereyken F-16'larla vurularak katledilen otuz dört kişinin ailelerine taziye ziyaretine giden sinema sanatçıları, ailelerin paylaştıkları acılarını en iyi yaptıkları şeyle kitlelere ulaştırmak istediler. İstanbul'dan hareket eden taziye ekibinde belgeselci Elif Ergezen de vardı. Ergezen, Selam Encü'nün annesinin ona verdiği mektubu, hazırladığı bir vide-oyla yansıttı izleyenlere. *Selam'ın Annesi* isimli video aracılığıyla, okul masraflarını karşılamak için gittiği kaçağın dönüş yolunda oğlunu kaybeden bir anne-nin çığlığı yankılandı. Selam'ın annesinin çığlığı, Uludere katliamının görsel referansı olmuştu...

Hudutlar, kaçaklar, dikenli tellerde parçalanan aşklar ve kanayan hayatlar... İnsan eliyle çizilen sınırlar yaşamın üzerine yük bindirmeye devam ettikçe, hareketin sanatı sinema sınırları odağına almayı sürdürecektir. ☼

1 Neşe Özgen 2011 "Sınıra Dair Kültürün Taşıyıcısı Olarak Sinema: Hudutların Kanunu, Propaganda ve Doz" Sekizinci Kita.

NE ÎNKARA RASTIYÊ DIBE NE JÎ XWARINA HEQ

ZANA FARQÎNÎ

Em di serî de bibêjin ku ev ne cara ewil e rayedarên dewlet û hikumetê der barê kurd û zimanê kurdî de gotinên wiha tewşîk dikin. Wisa dixuye ku ew ê ev ne gotinên dawî bin jî. Ji ber ku ew bi psîkolojiya serdestiyê tev digerin û çand, ziman û nasnameyên dîtir jî kêmtir xwe dibînin. Jixwe ew li gorî siyaseta xwe ya çêkirî, siyaseta ku cudahiyan dijminê hebûna xwe dibîne, kar û barên xwe dimeşînin. Ango heta ev siyaseta û zêhniyeta ku ji vê siyaseta peyde bûye hebe, dê ev helwest û kirin her bidomin.

Lê nayê wê mehneyê ku divê meriv li hemberî van kirin, gotin û daxuyaniyên hanê bêdeng û bêbertek bimîne û bibêje jixwe ev xûy û kurme wan e ku ji wan naçe û em bibêjin de kurme şîrî heta pîrî. Carek hîm û bingeha vê siyaseta kemalî, li ser red, înkâr, îmhî û asîmîlasyona nasnameyên etnîkî yên dîtir hatiye avakirin û hemû gelê û aloziyên heyî jî, ji vê ferasetê, ji vê nêrîna çewt diqewimin.

Em bînin bîra xwe, ku hîn jî wisan e, li dibistanan di ders û perwerdehiyê de her tim dihat gotin ku kesên herî baş, herî zana, herî pêşketî, herî gernas, herî jîr û bîaqil tirk in. Zanyar, hunermend, aqilmend, bîrewer, ramanwer, mutesawuf, dahêner (mucîd), fermandar, alimên dînî, wêjekar, dîrokzan, mîmar, muzîsyen, bijîşk, bi kurtî kesên herî navdar ku di çapana dinyayê de tên naskirin ji nav tirkî rabûne û wan xizmeteke mezin ji bo pêşketin û berbelavkirina îslamê kiriye, pê jî nemane, tesîr li dîroka dinyayê, li çand û medeniyetê kirine. Deriyê serdemê girtine, deriyekî serdema nû vekirine. Hema mabû ku bibêjin jixwe tirk wekî miletekî hîlbijartî, wekî neteweyeke raser ji aliyê Xwedê ve hatiye afirandin da ku li ser rûyê dinyayê serdestî û serweriyê li gel û neteweyên din bikin. Serdestî mafê wan bindestî jî qedera yên din e.

Îcar ji bo gel, netewe û qewmên din jî dihat gotin, nemaze yên di bin desthilatiya wan de, ew maka hemû xerabiyên in, hemû tiştên herî xerab û ziyandar ji wan peyde dibin. Ew paşketî ne, ew bi kêrî tiştêkî nayên, jixwe tiştêkî wan ê ku pê şanaz bibin nîn e. Heta qabiliyete wan ê wisan jî tune ye. Ê de em bifikirin gelo kesên bi vê zêhniyetê, bi vê fehm û ferasetê hatibin hêvotin û wan jî bawerîya xwe bi van gotinên tewşîk û bêbînî anîbe, dê çawan ew bikaribin ji gel, netewe, çand û zimanên din hez bikin, rêz li

wan bigirin û wan kêmtir xwe nebînin?! Kesên bi vê perwerdehiyê hatibin gihandin jixwe ew ê xwe di ser hemû gel, netewe, ziman û çandan re bigirin û wan ji xwe kêmtir bibînin. Tinaz û tiraneyên xwe bi wan bikin, heqaretê li wan û raberîya wan, li nîrx û hêjahiyên wan, li çand û zimanê wan, li dab û nêrîtên wan, li cil û bergên wan, li muzîk û wêjeya wan, li dîrok û hunerên wan bikin.

Lê divê bê zanîn ku diz û xwediye malê ji zû de bi hev hisiyane û yê ji newalê hatiye êdî nikare bibe xwediye malê. Bila kes li ser wî guhê berê raneze. Kurd çendî niha zehf û bêmaf bin jî, çendî pîr û bêsir bin jî, ne qîma xwe bi wan gotinan tînin, ne bi wan razî dibin, ne bi wan bawer dikin ne jî bêstatuyê jixwe re qeder dibînin. Carek tîr ji kevan derketiye û êdî ew li kevan venagere.

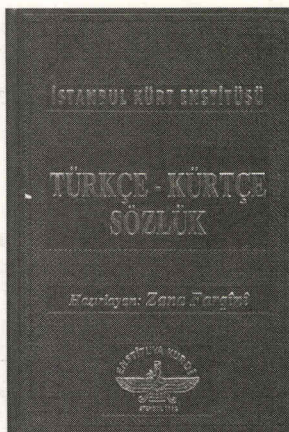
Kesên wekî birêz Bulent Arınç çiqas kurdan, zimanê wan biçûk bixînin û çiqas hewl bidin xwe ku vê siyaseta paşverû bidomînin û niwêneriya wê bikin jî, bila bizanin ku êdî dem û dewran gelek guheriye. Bi van gotinên pûç, bi wan daxuyaniyên ku bi tenê bi kêrî hişyarbûna gel û neteweyên dîtir tên, êdî ne kes tê xapandin ne jî pergala çewşîner dikare wekî berê wisan bi hêsanî bê birêvebirin. Xwediye wan fikirina, êdî bi wê qûşê naçine Mûşê.

Em bibêjin ku jixwe hemû daxuyaniyên birêz Arınç, ku wî di CNNTURK'ê de li ser pîrsa Şîrîn Payzînê ya der barê perwerdehiya bi kurdî de kirin, niyet û ramana wî ya bera dide nîşandan, ku dibêje "ji bo yekîtiyê divê perwerdehî bi tirkî be"; loma ez dibêjim daxuyaniya wî ya ku "kurdî ne zimanê mede-

niyetê ye”, ew çend ne girîng e. Ya girîng ew helwesta wî ye ku ew li diji perwerdehiya bi zimanê kurdî ye. Her wiha yê ku perwerdehiya bi zimanê kurdî neparêze jixwe tu mafekî bingehîn ê kurdan jî neparêze. Careke din dixwazim dubare bikim, gotinên din tenê bahane ne, li sedeman digere û dixwaze xwedêgiravî xwe mafparêz, demokrat, alîgirê maf û azadiyan bide nîşandan û bi wan mebest û mexseda xwe ya esas bide nixamtin. Lê êdî rim di têr hîlnayê.

Li aliyê din, hinek kes dibêjin ku me hêviya van gotinan ji birêz Cîgirê Serokwezîr û Berdevkê Hikumetê Bulent Arinç nedikir. Ji ber ku ew kesekî hiqûqnas û dîndar e, hesasiyetên wî yên olî hene. Rehma Xwedê di dilê wî de ye û ew ne kesekî nîjadperest e, ew mezlûmê duh bû, nabe ku bibe zalimê îro.

Em jî bibêjin ma Şam dûr e, qey mişar jî dûr e. Ev e gotin û daxuyaniyên Bulent Arinç ku li pêşberî raya giştî niyeta xwe bi awayekî zelal aşkera kir. A rast ez van beyanatên wî jî, ne wekî daxuyaniyên wî yên şexsî dibînim û dinirxînim. Ji ber ku hem pozîsyona wî hem jî giraniya wî ya di nav AKP’ê û hikumetê de berbiçav û kartêker e. Bi ya min ev daxuyanî rasterast helwesta hikumetê dide diyarkirin. Em bi bîr bînin ku berî vê daxuyaniya xwe ya li televîzyonê, Arinç li Meclisê axaftinek kiribû û gotibû ku ew dê hemû mafên kurdan bidine wan. Gelo sedema nakokiya di navbera van her du daxuyanî û ramanan de dikare çawan bê ravekirin

û şîrovekirin?! Ev hevnegirtina van helwestan çi ye?! An jî qesta wî ji van gotinan, ev daxuyaniya wî ya dawî bû?!

Ma kes û hikumeta ku xwedî van fikiran be, de îcar bihizirin bê ka dê wesfê “xwevekirina demokratîk” bi gotina din, reformên demokratîk çi be! Kêşeya kurd dê wiha bê çareser- kirin, bi vê mantalîteyê! Ên ku mafê perwerdehiya bi zimanê kurdî nape- jîrînin dê çi çareyê ji kêşeya kurd re pêşkêş bikin.

Me got ku niyeta Birêz Arinç ji gotina “ji bo yekîtiyê divê perwerdehî bi tirkî be” xwe dide der. Loma min diyê ez li ser vê gotinê rawestim û çend tiştan bibêjim. Yekîti, pêkvejiyan, pevreî li ser red û înkare, bi îmhaya û aşmîlasyonê, bi qedexekirin û kêmîdîtinê, bi heqaretê pêk nayê. Bi siyaseta berê, bi kirin û helwesta berê, bi fehm û feraseta borî, bi mêjiyê ku xwe dispêre polîtîkayên tekparêz (monîst) ku êdî ew derî vê serdemê ne û ne li gorî rihê felsefeya sedsala 21’ê ne, civakeke xwedî aqûbet, lihevhatî ava nabe û raborî dide nîşandan ku ne gengaz e ava bibe jî.

Divê mirov hebûna xwe di tunekirina yê din de nebîne. Yekîti û bihevrebûn jî, bi lihevkerinê çêdibe. Ji bo pêkanîna yekîtiyê; edalet divê, wekhevî divê, şîrkatiya li ser tiştan divê. Ne ku mirov yên ne ji xwe bi darê zorê bike ku ew xwe ji meriv bihesibînin û di bûteya etnîsîteya serdest de bibişêve, bihele. Dev ji xwe berde, ji xwe biqere, xwe bişibîne serdestê xwe, li xwe, li raboriya xwe, li gel û neteweya xwe îxanet bike.

Gelek, neteweyek bi nasnameya xwe heye. Ziman jî hêmana sereke ya pêkhê- nerê wê nasnameyê ye. Kurd jî dizanin û dinya alem jî dizane ku di vê sedsalê de eger zimanek nebe zimanê perwerde- hiyê û nîfşên nû pê mezin nebin, pê ders û telîm nebînin, dahatû û ayendeya wî zimanî nîn e. Ew êdî zimanekî çûndox e ku rojên xwe yên bijimar dijimêre.

Belê, li gorî siyaseta dewletê kurd tune bûn heta ku zimanê wan hebe. Lê niha bi saya têkoşîna kurdan, ew li xwe mukur hatin ku kurd hene, lê îcar zimanê kurdî ne zimanê medeniyetê ye, loma nabe ku pê perwerde bê kirin. Kurd êdî di heqê xwe nabihurin. Di kurdî de biwêjek heye ku dibêjin “Tu yê wekî birayê biçûk qebûl bikî.” Loma ne dûr e ku ev jî pêk were. ☀

BI REHMA ZIMANÊ JINBAVÊ HEMBÊZKIRINA ZIMANÊ DAYIKÊ

FERZAN ŞÊR

Ger li derekî mirov behsa zimanê dayikê bike teqez divê mirov behsa zimanê jinbavê jî bike. Zimanê dayikê zimanê zikmakî û mê ye. Zimanê jinbavê jî zimanê “bavik”ê ye û nêr e. Zimanê jinbavê bi wateya xwe ya xwerû bi du awayî dikare bê bikaranîn; ji bo kurdekî li Tirkîyê dijî zimanê tirkî

zimanê bavikê ye (ango yê jinbavê), ji bo tirkekî li Tirkîyê dijî jî zimanê nêr ê dewletê ku dike bi hemû hêzên xwe hemwelatîyên xwe li gor pergala xwe ya nêrane saz bike, zimanê bavikê ye. Di vê gotarê de bi wateya xwe ya yekemîn –ji bo nivîskarekî- ez ê di vê nivîsê de hîlbijartina zimanê jinbavê, şert û mercên vê hîlbijartinê û lênêzîkbûna wî/ê ya li zimanê dayikê binirxînim.

Nivîskarek ji bo zimanekî hîlbijêre pêwîst e bi du zimanî be. Ger ev pêwîstî ji dewlenmendiya çandewarî pêk nehatibe teqez hebûna xwemaliyek e lewra yek ji me di hîlbijartina zimanê xwe yê dayikê de mixabin ne xwedî erk e. Em li nav zimanekî diwelidîn. Nivîskar jî helbet li nav zimanekî diwelidîn, lê di heman demê de ji bo hunera xwe jî zimanekî taybet diafirînin. Ger em termên mîna şêwaz, teknîk û jargonê li aliyekê bihêlin û wekî têgeheke giştî li ziman û hîlbijartina zimên vegehin her ku nivîskar bi du zimanî bin jî hemî zimanekî xwe yê sereke hildibijêrin. Ev hîlbijartin jî ji derewa “ez xwe di vî zimanî de xweştir vedibêjim” bêtir çêtirdîtineke îdeolojîk e. Hin nivîskarên tirkî ku zimanê wan ê dayikê kurdî ye piranî çêtirdîtînen xwe dispêrin vê derewê. Hela ku ev nivîskar encax di mekteba navîn de karibin fêrî tirkî bûbin. Lê ev derew bi awayekî din dikare bê rastkirin; zimanek bi zimanên din ên cîhanê re çiqas di nav danûstandinê de be ew qas bêtir dikare hunera xwe ya vegotinê bihêztir bike. Tirkî ji ber sazûmana xwe ya saziyan, hebûna dewletê û piştgiyariya wê ya bêhempa di warê wergerê de ji kurdî bêtir xwedî hêza vegotinê ye. Her wiha berhemên Mehmed Uzunî piştî ku li tirkî wergeriyan derfet dîtin ku li zimanên din ên cîhanê bîr wergerandin. Gelek nivîskarên kurdî yên ji birêz Uzun serkeftîtir ku ji derfeta wergerê bêsiûd in di warê gihîştina wêjeya cîhanê de kêmane. Ev hemû helbet ji bo nivîskarekî dikarin bibin sedemên hîlbijartina zimanê jinbavê –lewra ew gencîneyan dibexşîne- lê ev hîlbijartin bi xwe hîlbijartineke îdeolojîk e.

Derewa ‘ez xwe di vî zimanî de xweştir vedibêjim’

Dema em şert û mercên civakê yên di hîlbijartina zimên de diyar dikin bêguman ji polîtîzasyona zimên dest bi rê dikin. Wekî amûrekî li ser polîtîzasyona zimên di pirtûka xwe ya bi navê “Eleştîriye Îdeoloji” (Rexne û Îdeoloji) de Terry Eagleton

dibêje: “Yê zimanî di heman demê de polîtîk-zimanî ye, ew qadek e ku cîhangîrekî mêtînger bi dewleta tîkçûyî re, netewdewlet bi netewdewletê re, herêm bi neteweyê re, çînî bi çînî re şer dikin.” (61) û bi diyardayan nexşeya vê hîlbijartinê nîşan dide. Hebûna vê qada pevçûnê bi xwe re lihevîkirinê/pevneçûnê ango berovajîya wê jihevîbûnê/pevçûneke herheyî bi xwe re tîne. Dijminî û pevçûn tim zimanê jargonî, lihevîkirin û pevneçûn jî zimanê hevbeş diafirîne. Ev zimanê hevbeş jî zimanê jinbavê ye. Ji bo kesên li Tirkiyeyê dijîn li hemberî hemû zimanên dayikan tirkî zimanê jinbavê ye. Bo nivîskar jî ev ziman bi hemû amûrên dewletê ve- ku xwediyê wî zimanî ye-; weşanxaneyên qerazê, radyo, televîzyon, rexnegirên jinbavê, sempozyûm, konferans, rojên înzeyan û hwd. bi tîştên wiha tîst piştgirîkirin û bi wan amûran re nivîskariya zimanê jinbavê bi awayekê dilniwazî dibe. Wekî nimûne ev pergala di nivîskariya Yavuz Ekinci de xweş xuya ye. Birêz Ekinci ku zimanê wî yê dayikê kurmançî ye, di salên dawî de bi serketinên xwe bala sazî û wêjevanên tirkî girtiye ser xwe. Berhemên Ekincî ji aliyên çapemeniya tirkî ve bi baldarî tîst şopandin, didin şopandin û giş ji aliyê weşanxaneyê Dogan Kitapê ve derdiçe. Ji bo wî rojên înzeyan tîst lidarxistin, berhemên wî li gelek zimanan tîst wergerandin. Nivîskarekî kurdî nûs jî bi gelek tîst zehmetiyan kitêbên xwe dide çapê, ji hezar hejmaran sed an du sed heb tîst firotin lê birêz Ekinci di wî warî de dilrihet e. Helbet dewlet jî bo dilniwazîkirina zimanê xwe van hemû derfetan li binê piyê nivîskarên ku di xetereya nivîsandina bi zimanekî dîtir in dike. Û wekî min li jor jî diyar kir di nivîskariya birêz Ekincî de ji derewa “ez xwe di wî zimanî de xweştir vedibêjim” heya qonaxa piştgirîkirina saziyên vê îdeolojiyê bi pergaleke taybet bi tîstîreke xurt dişuxile.

Nivîskarên zimanê dayikê û yên jinbavê

Çewsên li derdora nivîskar hatiye afirandin di heman demê de bi saya nivîskar derbasî nîşên nû dibe. Ev yek balê li ser zimanê dayikê bi dîr ve dike. Dibe ku ev yek sekneke populîst be lê ez wiha bawerim ku ev (meyla xwendavan) jî bo nivîskarên bi wêjeya afirîner re eleqedar in girîng e. Mînak yek ji nivîskarê kurmançî yê herî serketî Helîm Yûsiv jî bo ku kurdî dinivîse “pir” nayê nasîn, lê belê nivîskarê zimanê jinbavê jî aliyê pasevanê xwe ve tîra xwe hatiye (da)nasandin. Lewra nivîskarê jinbavê jî bo afirandina xwe li gel hêza xwe ya maddî jî aliyê girseya xwe ya xendevanan xwedî motîvasyonêk e, lê nivîskarê zimanê dayikê jî ji nebûna derfetan xwedî demotîvasyonê ye. Ji nebûna derfetan pirî caran nivîskarên zimanê dayikê pêdivê bi karên din dibînin, ev jî wextên wan ên ji bo nivîsandin û xwendinê dike. Ev her sê kêmasiyên -bêderfetî, demotîvasyon û nebûna demê- bi hev ve girêdayî pêvajoya afirandin-

na berheman asê dike û nivîskar nikare pêşnûmayên di hişê xwe de pratîk bike. Di van şert û mercan de jî nivîskarê zimanê dayikê diafirandina xwe de ser bi xwe ye, lê yê jinbavê ne wiha ye, divê ew xwe li gor îdeoloji ango xwesteka pasevanê xwe binivîse, pê bide ecibandin.

Ji bo zimanê dayikê rehmeke ‘erênî’

Nivîskarê bi zimanê jinbavê dinivîse her tim li hemberî zimanê dayika xwe jî xwedî nerazîbûneke wijdanî ye, lowma jî di hundirê xwe de ji bo zimanê dayika xwe rehmeke “erênî” dê bihewîne. Terry Eagleton di pirtûka xwe ya “Edebiyat Kurami” (Dozîneya Wêjeyê) de li ser angaştê “wêje tîstîra olê ya li ser çîniya navîn hilgirtiye ser xwe” wiha dibêje “ji bo daqurtandina li çîniya navîn dê hebên îdeolojîk jî bi şekirên wêjeyê bihatana şîrînkirin” (40). Bi rastî jî nivîskarên minorîst dixwazin vê “şîrînkirinê” pêk bînin. Ev nivîskar dema valahiyek dibînin, ya fersendek li ber wan peyda dibe; hezkirina xwe ya li zimanê dayikê, qîmetdayînên xwe yê lê diyar dikin. Bêguman pasevanên nivîskar bi amûrên xwe jî dikin van “hebên îdeolojîk” bidin daqurtandin. Ger em dîsa berê xwe bidin yekê nas dê “Tene Yazılan Ayetler” ya Yavuz Ekinci derê pêşiya me. Ev berhem bi navê Ayetên “Li Can Nivîsandî” di sala 2011’an de ji aliyê Dogan Kitapê ve li kurdî hat wergerandin û çapkirin. Di rastiya xwe de ev kiryar ne rehmeke tenê ye di heman demê berdêla hîlbijartina zimanê jinbavê, minetdariya pasevanê ye. Weşanxane kitêbên xwedî xelata nobelê Pamuk na, yê mîna Elif Şafak na lê yê ku hîlbijartina xwe ji aliyê zimanê jinbavê ve kiriye li kurdî werdigerîne û çap dike. Wekî alîkarîxwaziya şirketên navneteweyî yê kapîtalîst ku pêşî mirovan mahkûmî birçîbûnê dikin peyre jî bi gepek nan zikê wan tîst dikin.

Nivîskarê hilberîna edebî jî bo sazîkirina metna xwe pêşî divê serî li zimên bide. Û hewceye ku zimanê xwe yê taybet jî saz bike. Ev hewcehî dike ku nivîskar bi taybetî jî di zimên de hin hîlbijartinan bike û ger ku di civakê nivîskar de du zimanî hebe û jî aliyê îdeolojiya desthilat, zimanê hevbeş (jinbavê) lê hatibe ferzîkirin bêtir rûdide. Di vê xalê de hîlbijartina nivîskêr, ji hîlbijartina wî bêtir jî şertên civakî û hewlên li hemberî tîstîra zimanê jinbavê ya li qada desthilatê diyar dibe. Nivîskar bi tîkçûna xwe ya di vê hewlê de bi kar dertê, azadiya xwe ya afirandinê di berpirsiyariya desthilatîyê de dihele. Ji bo zimanê jinbavê jî rehmeke wijdanî dimîne. ✽

Çavkanî

- Eagleton, Terry. Edebiyat Kurami. Wergera Tirkî. Tuncay Birkan. Çap. 3. Stenbol: Ayrıntı Yayınları. 2011
Eleştiri ve İdeoloji. Wer. Savaş Kiliç. Çap. 1. Stenbol: İletişim Yayınları. 2009

KÜRT SORUNUNUN 'KÖKÜ KAZINIR' İKEN DİYARBAKIR'DA...

HAKKI ÖZDAL

Kürt sorunu etrafındaki tartışmalarda 'tuhaf' bir sessizlik yaşıyordu... Yazın kesilmiş diyalog, sert ve can yakan çatışmalara bırakmıştı yerini... Kürt siyasal hareketinin temsilcileri; Kürt sorununda gerçek, kalıcı ve onurlu bir çözüm isteyen aydınlar; 'merkezi' yönlendirmeye yazmayan gazeteciler bölük bölük tutuklanıyordu... Uludere'de, tarihimize kazınacak bir katliam pervasızca icra edilmiş, sorumlular, sorumluları saklıyordu... 80 yıllık 'kökünü kazıma' diskuru, ateş ve ölümün gücünü arkasına alarak yeniden bir adım öne çıkmıştı... Ve o esnada Diyarbakır'da, Saraykapı'daki tarihi İçkale'de 90'ların o korkunç yıkım günlerinde JİTEM merkezi olarak kullanılan eski Artuklu saray kompleksinin bahçesinde 'arkeolojik kazılar' yapıyordu.

* * *

Surların arkasındaki ve çevresindeki Diyarbakır, 'barış' umudundan uzaklaşmış olmanın burukluğuyla, kar altında ve omuzlarının yanından alınarak hapsedilmiş dostlarının yokluğunda tuhaf bir sessizlik içinde... Abdullah Öcalan devre dışı, Kemal Burkan "yeni" bir siyaset seçeneği olarak İstanbul'dan yayında... Yasal siyaset tutuklamalarla sarsılıyor ve zorda, halk yorgun ve hep bir 'bahşetme' havasındaki Türk kardeşinin yöneticilerinden yana artık ümitsiz... Diyarbakır'da ve bütün Kürdistan'da 3 ay içinde meydana gelen iki sarsıcı olayın izleri insanların alınlarının arkasına silinmeyecek izler bırakmış ve göz bebeklerine sinmiş: Van depremi

ve Uludere katliamı... Bu iki olaydan sonra batıdan gelen 'tepki'lere bakarak artık oradakilerle duyudaş olduklarından, bundan sonra olabileceklerinden emin değiller gibi. Kürdistan'ın şehir efsaneleri, Van'a gelen yardım kolilerinden taş ve Türk bayrağı çıkmasına rahmet okutacak yeni öyküler üretiyor. Yılbaşı gecesi, Uludere'ye bir saygı duruşu niteliğinde, kentteki tüm kutlamalar iptal edildiği halde, bazı 'büyük' kanalların Dedeman oteldeki 'parti'yi görüntüleyip "Diyarbakır yeni yılı coşkuyla karşıladı" diye haber yapmasını unutmuyorlar. Kendileri yeni yılı coşkuyla karşıladıkları yetmiyormuş gibi... bu yas coğrafyasını da, böyle utanmadan, böyle arsızca... sokaklar gaza kesmiş ve çocuklar yılın son gecesi karakollara toparlanmışken, böyle alay edencesine...

Diyarbakır sessizlik içinde... Bunca operasyonun umut kırıcı etkisi mi... fırtına öncesi sessizlik mi? Soluğunu tufan, belki İçkale'deki kazma seslerini duyabilecek. Eğlenmek için bile tutuklanma esprileri yapıyor: Bavulum hazır!.. Tekinsiz bir beklenti var. Kentte kısa süren ama çok sık tekrarlanan elektrik kesintileri bile bir tür 'psikolojik müdahale' olarak algılanıyor pek çok kişi tarafından. Elektriklerin bunca sık kesilmesi gerçekten sinir bozucu, ama 'bozuk sinir' Diyarbakır için oldukça hafif bir belirti. Orada insanları tedirgin de ediyor. Sabah çok erken saatlerden itibaren kentin hemen tümü uyanık ve hareketli; bazı noktalarda trafik sıkışıyor, otobüsler tıka basa yolcu taşıyor, çocuklar okula kadınlar alışverişe gidiyor. Bu esnada kentin kalbi Dağkapı'da atıyor.

Ama gün çekilip karanlık basınca, bu hareketlilik Ofis'e doğru çekiliyor; Dağkapı'yı kentin kalanına bağlayan aort durumundaki cadde ıssızlaşıyor, dükkânlar kapanıyor. Saat 8'den sonra Ofis'te de kentin banliyölerine giden otobüs ve minibüslerin etrafına sıkışıyor hareketlilik. Gece büyük oranda kapıların arkasına çekiliyor şehir. Bunda kar ve soğuğun da etkisi var elbette. Ama 'kötü anılar' kardan daha etkili yağıyor ve yalancı kış güneşiyle erimiyor; toprağın altından bile geri geliyorlar, bazıları için zaten hiç gitmemişken... Diyarbakır, ciğerinin ortasına 'tarih ve kültür' için vurulan kazmanın sapına, kendi gerçek tarihinin ve tarihi gerçeklerinin takılmış olmasıyla bir kez daha o günlerin soluğunu çekiyor...

* * *

İçkale Artuklular için bir bilim ve kültür merkeziydi. Şimdi, 900 yıl sonra, JİTEM ve kontrgerillanın, gözaltına aldıktan sonra işkenceli sorgularla öldürdüğü, infaz ettiği 'kayıp'ları buraya gömmüş olduğu ortaya çıkıyor. Diyarbakırlılar için 'ortaya çıkan' bir şey yok aslında. Kentteki istisnasız herkese dokunan bir 'kayıp' öyküsü var çünkü. En karanlık yılların o ürkütücü zindanı şimdi bir kültür ve turizm kompleksi olacakmış, ne gam... Binlerce kayıpla delik deşik edilmiş ailelerin, dostlukların, yoldaşlıkların, sevmelerin perdesi arkasında, turistleri değil, evlatlarının, yakınlarının kemiklerini bekleyen insanların acısı vardı onyıllardır. Bir halkın 'var olma' mücadelesinde 'yok olmuş' evlatlarının izini sürmek, sürebilmek, acıyla ağarmış saçlarını örttükleri beyaz başörtüleriyle analara kaldı hep... Şimdi Lice'de, Silvan'da, Kulp'ta, Hani'de, Ergani'de bir zamanlar yanbaşılarında olan oğullarıyla birlikte yaşadıkları, onlara süt verdikleri evlerde belki, belki o evlerin kül edilmesiyle savruldukları Bağlar'da, Şehitlik'te, Sur'da yanan ocaklar var. Geçmişin acılarıyla yanıyorlar, bugünün öfkesiyle yanıyorlar, yarın

nın vaatleriyle... Ağabeylerinin kemiklerini bekleyen analarıyla göz göze gelmeyen erkek çocukları var o evlerde; sokaklarından geçen panzerlerin, akreplerin, zırhlıların plakalarını ezberliyorlar. Babalarını götüren beyaz 'Toros'ları tanıyorlar; dedelerini gece karanlığına çekiştire çekiştire yok eden o 'sakallı' askerleri hatırlıyorlar... Yarınları için ve geçmişlerinin acılarına taş atarken kendi kollarına da giriveren 'din kardeşleri'nin yüzünü ezberliyorlar. Başında bir fatiha okuyup taşına sarılacak evlat mezarı isteyen analarının acı çığlıklarını kaydediyorlar.

* * *

Çok değil, 1 yıl önce, "daha modern cezaevi" vaadiyle geçilen bu şehir, toprağın altındaki kemikleriyle tutundu biraz da yarına. Burada herkes -onlar gün yüzüne çıkarılsa da çıkarılmasa da- geleceğin biraz da o 'kemiklerle' kurulduğunu, sağlamlaştırıldığını biliyor.

* * *

"Köklerini kazıyacağız" dediklerinin coğrafyasında, kazmayı vurdukları her yerden geçmişin ölümlerinin fışkırmasıyla, aslında sorunun 'gerçek kökünü' de kazımış oluyorlar. Kürt sorununun 'kökü', 'terör'ün 'kökü' İçkale'nin bahçesindedir... Dargeçit'te, Mutki'de, Dersim'de, Cizre'de, elbiseleriyle atıldıkları ölüm çukurlarında üstleri iş makineleriyle örtülen ve yeryüzüne yine bir iş makinesinin soğuk demirinin ucuna tutunmuş kemikleriyle geri dönen insanların bugün yattığı ve yarın yatacağı yerdedir. Hadi kazıyın bu sorunun kökünü! Kök kazımaya bu kadar cesareti olanlar, o kökler bu kadar açıkça bulunmuşken kazmayı eksik etmesinler ellerinden, kazısınlar ve kendi geçmişlerinin izini bulsunlar. Kazıyın ve konuşun. Aradığımız kökün ucunu buldunuz. O kök bütün Kürdistan'ı sarmış durumda. Kazıyın ve çözün sorunu. Çözelim. ☀

1915'TE DE ERMENİLER 'SALLANDIRILIRDI'

Saraykapı'daki tarihi İçkale bölgesi uzun yıllar boyunca hep militarist amaçlarla kullanıldı. 1915'te, Diyarbakır kalesine ibret olsun diye asılan Ermenilerin de İçkale'deki Kolordu'da 'sorgulandığı' rivayet edilir. Birinci Dünya Savaşı nedeniyle bölgeye gelen Alman subayları sur içindeki askerî tesislerde kalmış ve kale duvarlarından 'sallandırılan' Ermenileri 'görmemek' için sur dışına çok çıkmamaya gayret etmişlerdi.

Cumhuriyet sonrası da 'adliye', 'cezaevi', 'askerî komutanlıklar' İçkale'nin yazgısı oldu. 2004'te Kültür Bakanlığı bir restorasyon projesi hazırladı. Burada tarihi bir kilise (St. George), hamam, hipodrom ve 27 sahabenin mezarını da barındıran Hz. Süleyman Camii'yle birlikte pek çok önemli eser bulunuyordu ve turizme kazandırılması düşünülmüştü. O proje kapsamında çalışmalar ancak 4 Ocak 2012'de başlayabildi ve tam bir hafta sonra, kanalizasyon kazısı yapan işçiler ve arkeologlar insan iskeletlerine rastladılar. Rastgele ve üst üste gömülmüş çok sayıda insana ait kafatasları bulunmuştu. Arkeologlar bunun 'arkeolojik' bir buluntu olmadığını hemen anladılar ve sonra olaya Diyarbakır Cumhuriyet Savcılığı'nın el koymasına varan bir süreçte kazılar, yakın zamanın faili meçhullerini araştırma kazılarına dönüştü.

profesor celîlê celîl:

DÊRSIMÎ LI ÇANDA XWE XWEDÎ DERNEKEVIN 'LÊBORÎN' VALA YE

Hevpeyvîn (Beşa 2): ÇIYA MAZÎ

Siyasetmedarên kurd tên girtin ji xeynî wî, ziman qedexê bûye, siyaset qedexê bûye... Siyasetmedar jî êdî ketine merhaleyekî wisa ku astengiyeke pir mezin ji wan re jî çêbûye. Hûn ê vê yekê çawa binîrxînin?

Meseleyeke kurdan heye. Dibêje ku "tu biçî mehsiyar bigirî wê paşîya te şil bibe." Ev mesele jî ev e. Îja wê çawa bibe? Divê tu wisa bikî ku di mehsî girtinê de tu zêde şil nebî. Bi rastî ev qada siyasî ye. Ji ber wê, rêçeta bedew ne karê min e. Lê divê zêde li ser civakê bê sekinandin. Civak hê pêş bikeve; li ser kurdîtiyê, xwenasîne, zargotinê... Tiştê ku heye wînda neke. Herêma hene ku em baş nasnakî; zimanê wan, çanda wan... Wekî minak Kurdistan çiqas dewlemend bûye bi cil û bergan. De ka bipirsin sed sal berê cil û bergê wê herêma; yê Xarpûtê, yê Qersê, yê Cilemêrgê, yê ew nizanî ku derê... Di pirtûkan de bigerin, di nivîsên rêwîyan de bigerin, di risamên Osmaniya de bigerin. Nexşê me yên li seranserê Kurdistanê; li Îranê, li Xorasanê, li Îraqê, li Ordonê... Van tiştan divê bîn vekirin, bîn lêkolînkirin. Lêxwedî derketin çêbibe. Wisa nebe kurdîti wînda dibe. Ne tenê bi ziman; bi jiyan, bi reng û rû...

Ji ber ku hûn dîrokzan in, ez dixwazim ji we bipirsim. Ev salek e li ser Dêrsimê li Tirkîyeyê gelek tişt çê bûn, qiyamet radibû carinan, behsa gelek tiştan dikin. Gelo li ser Dêrsimê hûn çi difikirin?

Dêrsim jî erdekî bûzê ye. Eger tu hildî 50 sal, 70 sal berê... Bûz bûye. Di dîrokê de min rojnameyek xwendiyê; rojnameya Ermenîyan bû. Nivîsibû ku "rojnamevan diçin Tirkîyeyê. Dewlet dixwaze rê çêbike. Dêrsimî radibin şev hemû hacetên wan diavêjine gêlî. Nahêlin, naxwazin." Îja dewlet dibêje "binêrin çî hov in. Em rê çêdikin ji wan re ji bo ku bi dinyayê ve bîn girêdan." Îja rojnamevan dinivîsîne dibêje "ew nizanin, kurdên Dêrsimê ji bo azadiya xwe wisa dikin. Wekî biparêzin azadiya xwe. Dizanin ku bi wê rê nîr dê zêdetir bê ser stûyê wan." Îja ew nîr ket stûyê wan û ziman jî wînda bûye êdî. Dilê min diêşe ku mîraniya wan, dîroka wan ku wisa bi hovî hate şikenandin. Divê ne ku tenê bi borandin xwestinê têr bibin. Ew divê kurdîtiya xwe; bi ziman û bi zarav û bi her tiştî vegerînin bikin bingeha wê, bikin mûzê. Dêrsim bikin mûze û ew geliyê Minzûrê ku hat girtin ji bîr bikin êdî. Ne Dêrsim e, navê wê aniha çî ye, Tunceli ye. Xelas... Ew divê bixwe Dêrsimî bikin. Ez naxwazim siyaset tê de hebe. Tenê got "biborîne."

Tu hezaran kes nikarî vegeînî, hezaran gund nikarî vegeînî. Ew borandin çi ye? "Biborîne min mîlyonek kes kuşt." Ji ber ku zarokên wan xwedî li bav û kalên xwe dernayên ew borandin vala ye. Dêrsimî xurt in. Li Stenbolê jî, li her derê jî komeleyên wan hene. Lê ew nafikirin Dêrsimê bikin bingeha mûzê; bi Dêrsimê, bi ziman, bi jiyana. Rastiya wê ew e. Dilê min diêşe ku ez dibînim ew qasî hêjayî hene lê belê xwedî li çand û jiyana bav û kalê xwe dernayên.

Mamoste li ser Êzîdiyan jî lêkolînên we çêbûn. Di çanda kurdî de jixwe ji berê de jî çanda Êzîdî bingeha tiştinan tê hesêb. Têkiliya çanda kurdî ya anîha û ya Êzîdiyan û têkiliya berê çawa tê nirxandin?

Ku em bibêjin bingeh e divê em fêhm bikin çi ye ku wî dike bingeh. Yanî bi çi şertî em wî wekî bingeh nas bikin. Ziman e, filosofî ye, bîr û bawerî ye, parastin e ku koka wî kûr e. Fîlosofiya Êzîdîtiyê heye, ziman û zaravê wê hene, edebiyata wê heye ku ji sedsala 12'an tê. Stranên wê yên taybetî hene. Lê divê bê fêhm kirin çi ye, bi zanistî bê nirxandin. Ne tenê Êzîdî ne jî. Elewî... Elewî nebû. Ji wan ra berê digotin "qizilbaş". Çanda wan taybetî bû. Îro der tê holê ku ew li aliyê Goran digihîjin hev. Li gorî lêkolînên ku dest pê kirine Elewî û Êzîdî digihîjin hev. Ji xwe ku tu Êzîdîzmê hiltîni bingeha wê doktrîna sûfîzmê ango doktrîna tesewufê bûye. Û tesewuf ne tenê ereb in. Tesewufa hemû miletan li gorî xwe hebûye. Yek zêde îslamî bûye, yeka din zêde li ser esasa çanda xwe bûye. Wekî mînak şîizm çi ye? Bingeha wî Îran bûye. Wekî din zimanê wî cuda bûye û hwd. Yanî divê li gorî dîrokê û herêmê em sirûştê wê binirxînin, em bizanibin çima wiha ye. Çima Misûl û Laleş û wan deran bingeh bûye; ew erda ku Kurdistan û welatê Ereban digihîjin hev.

Em bibêjin "dede". "Dede" tiştêkî nû ye. Kurdên Elewî û Tirkên Elewî gihîştine hev û termînologî jî dane hev ango ya kurdan wînda bûye. Berê "pîr" bû. Divê hûn herin kûr. "Pîr" peyvekî Îranî ye. Nava Êzîdiyan da jî "pîr" hene. Li nava Êzîdiyan tu dinêrî vê yekê diçe digihêje totemîzmê.

Mamoste ez ê li ser ermenîyan jî pîrsekê bikim. Her çiqas di dîrokê de di nava kurdan û ermenîyan de nexweşiyek çêbûye jî dîsa çanda wan jî hevdû neqetiyaye û di warê çandê de bandor li hevdû kirine. Gelek rewşenbîrên ermenî li ser çanda kurdî xebat kirine. Îja ev meseleya cîraniyê tenê ye gelo?

Em zêde nav hev de mane. Wekî dîrokî em hîlînin. Ermenî erdê xwe hinekî zêde fireh dikin. Lê gelê çiyayî bi taybetî bûye. Ksenofon dinivîsîne li ser wan. Tê gotin ku çanda wan, zimanê wan cuda bûye. Ka ew kî ne ku xwediyê van çiyayan bûne? Kurd bûne. Em tevîhev jiyane. Lê zêdetir wan çanda me girtiye. Kurd zimanê ermenîyan li Kurdistanê hîn nebûne.

Lê ew heya anîha bi sitranê me daw û dawetê xwe dikin. Rewşenbîrêkî ermenîyan ku di nava kurdan de jî mabû, Hiraçê Koçar, piştî çend salan bi xwişka xwe bûbû naskirî. Dema ku çû ser dilovaniyê xwişka wî jî hatibû ser şîna birayê xwe. Ew bi xwe rewşenbîrêkî navdar bû û dostê kurdan bû. Xwişka wî di şînê de ji ermenîyan re gotiye biborin; "ez ê şîna birayê xwe bi kurdî bikim. Heya ez bi kurdî nestrêm, negirîm dilê min hêsan nabe." Yanî vê yekê jî nîşan dide ku çanda me di dilê wan de kûr rûniştiye. Wekî din govend û stran û gelek tiştên me ew bi dil kirine. Dengbêjên me jî bûne. Di radyoyê de jî çiqas stirane. Çanda kurdên Tirkiyeyê bi destê wan gihîştê radyoyê. Ew miletekî zêde xwende bûne jî lê zargotina xwe zêde neparastine. Ev yekê rewşeke objektîf e. Mîrov divê înkâr neke.

Li ser dîrokê we gelek tişt nivîsandiye û her wiha li ser serhildanên kurdan jî. Ji Kela Dimdimê vir de em bibêjin di dîroka nêzik de wekî 600 salin ku dîroka kurdan bi têkoşînê derbas bûye. Em temenê kurdan a nêzik wekî 600 sal bihesibînin kîjan serhildan, kîjan raperîn ji kurdan re bûye fersendeke herî mezin û kurdan ew bi kar neanîne?

Mîrov dikare bibêje ku di têkoşînê de hilbet her dem bi serdema xwe heye. Civak çi qas pêşketî bûye serhildanê jî li gorî wê bandora xwe hiştiye. Lê ji ber ku em çiyayî bûne em zêde nebûne miletekî hevîrtî. Civakek vekirî çenebûye. Em li çiya zêde bi herêmî mane. Em dibêjin "eşîr". Lê lêkolîna xwe de min vekir ku Rowlînson di dora sala 1830'î de li ser Colemanê nivîsandiye. Navê 21 eşîran dide. Û di paşiyê de xwe jî îspat dike. Navê wan eşîran navê herêmê ne. Yanî ew der bi wî navî ye. Tê fêhm kirin ku civaka kurd gelek gerok bûye. Gava lêdan bûye, gava şer bûye heke karibûye xwe li çiya biparêze maye. Heke nikaribûye xwe biparêze ew herêm bi xwe rabûne û derketine. Ev dîroka 2 hezar salan e ez dibêjim. Ev pêvajoya timî hebûye. Li ku derê lêdan û zordarî hebûye gelê çiyayî tehmûl nekiriye. Gelê çiyayî, deştî û bajarî ji hev cuda ne. Deştiyan zû cih digirtin. Lê çiyayî diçûn digihîjtin wê derê. Dikuştin dihatin kuştin. Ku nediman radibûn vedigeriyan. Yanî ku zordarî hebûye kurd timî di berxwedaniyê de bûye. Heke zordarî zêde xurt bûye cihê xwe guherandine. Vana koçer nebûne. Mesela li Ermenistanê ji bo me digotin koçer bûne Sovyet erd daye wan û hwd. Na! Li Qersê gundê dê û bavê min hebûne. Zeviyê wan hebûne. Berê ji cihekî din hatine wê derê. Lê îja mecbûr dibin koçer. Yanî çi qas çiyayî be ew qas dikare xwe biparêze. Îjar serhildanê me jî timî li ser herêman ve girêdayî bûne. Wekî mînak te got Dimdim. Dimdim herêmek bûye. Û gelek eşîr jî ji Kurdan li dijî wî bûne. Piştî wî negirtine (Mîrê Dimdimê). Ev yek tiştêkî girîng e ku ez ji sedsala

19'an heya Şerê Cîhanê yê Yekemîn li ser sekinîme. Tu dinêrî Bedirxan xwest hemûyan bigihîjîne hev. Bedirxan di destpêkê de piştî Osmaniyan bû. Bo ku wan ewên biçûk rake. Lewre wana nedihîştin bigihîjin. Lê çi bû? Piştî ku tenê ma dewletê jî wî nas kir. Yekî îngilîzê rêwî û zanyar û yekî Orisê rêwî û zanyar rastî hev tên. Ewê îngilîz gazinê xwe ji kurdan û ji Bedirxan dike. Dibêje "qedrê min negirt" filan bêvan. Oris jî dibêje "ew fêma nake" ku bi fermana siltan tê Kurdistanê cem Bedirxan dibêje ez mêvanê siltan im. Jiber wî qedrê min bigirin. Bedirxan jê re gotiye "li vir ez im siltan." Te ferman anîye û tu hatî mêvaniya çi? Mêvan bi hukumdariyê nayên. Ewê Oris dibêje "ez çûm qedrê min girtin. Lewre min negot ez bi fermana siltan hatim."

Serhildana Bedirxan fersendeke mezin bû hûn dibêjin...

Ne tenê ew. Em bibêjin Rêwandûz. Wan dewlet jî ava kir. Serhengê wî hebû, wezîrê wî hebû, sîstema postê hebû. Fabrîqa top û tivingê çê kir. Lê tivingek neteqand. Leşkeran quran girtin destê xwe û hatin. Gotin "em leşkerê xelîf in û ev jî quran e. De kî dixwaze bila tiving biteqîne. Ew ê ku gule berde jina wî jêre heram e." Jiber ku tund misilman bûne hemûyan tivingên xwe danîne. Û leşker hatine cem Mîrê Kor ku dewlet çêkiriye. Gotine "siltan te dixwaze" û wî birine. Serhildanên me ev in. Mixabin bi herêm in. Dêrsim serî hilda Kurdistan di xew de bû. Şêx Seîd serî hilda herêmê din di xew de bûn û hwd. Yanî her serhildan ji rewşa xwe çêdibe. Lê wekî bi hêmana Kurdîtiyê ango em bibêjin wekî gelên din bi tevgerê giştî... Vana paşê tên. Di sedsala 19'an û 20'an de xurt dibe. Li dijî Îranê serhildanekî Kurdistanî bû. Lê çi ye? Piştevanî tune ye.

Kêmasiya zanyariya siyasê...?

Belê belê. Gelek hîn girêdayîne bi rewşa dewleta ku têde ne. Tê nîvê rê êdî poşman dibin. Xayîn dertên, ango teslîm dibin. Gelek tişt hene em jî dîrokê darsa wî hildigirin. Zû dikarin li dijî hev me rakin ser piyan. Tiştê wisa çê dikin ku em bawer dikin. Mezelê Barzanî vekiribûn û wisa nîşan didan wekî ku partiya din, ya Qasimlo kiriye. Dibe ku sîxuran kirine. Lê îja bi sedan kes ji hev kuştin.

Mamoste dibe ku we jî bihîstiye. Hinek dibêjin ji ber erdnîgariya ango axa kurdan li aliyekî behr tune ye, serkeftin kêma e...

Vana giş hene. Ewropa û Oris jî xaçparêz parastin. Li Ermenistanê hem Êzîdî hem kurdên misilman hebûn. Lê ji aliyê dîn ve bi azeriyan ve girêdayî bûn. An heman gund de bûn ango cîran bûn. Melê wan yek bû û mizgeftê wan yek bû. Dema li azeriyan xistin zanibûn ew (kurd) jî misilman in. Wan jî êşandin

û ew jî rabûn tevî azeriyan ji Ermenistanê derketin. Divê em her tişt bi navê xwe binav bikin. Ev jî dewra xwe dilîze. Dijminahiya dîrokî jî heye. Ordîxan (Celîl) 800 kilam yên şeran û mêraniyê civandine. Kilamekî de heye. Ji bo postê karekî-berxekî eşîr bi sedan mêr dikujin ji hev. Yanî zû radibin li ber hev.

Îja mamoste ez dixwazim tişteki taybetî bipirsim. Gelo hûn heya aniha bi hesreta çi man? Yanî wekî tiştê ku hûn dibêjin xwezî bihata û min nedît û ez bi hesreta wî mam heye?

Ez ji te re bibêjim. Hesretek min heye ku min ji berê de digot. Min digot rê vebe. Ne ku azadî tenê rê vebe û tûra derweşan biavêjim milê xwe û ez gund bi gund bigerim û zargotin binivîsim. Vê yekê hesreta min bûye. Hinek rê vebû. Di sala 1982, 1985, 1988'an de ez çûm Sûriyê û min bi wî rengî gelek kar kiriye. Ji gelê Sûrî bipirsim ê ku navê min bihîstiye ew ê bibêje. Çi qas ecêb mabûn. Digotin "tu hatî çîrokan dinivîsî. Me berê digot ev çi ye? Tu hatî me got belkî tişteke e." Bangî min dikirin ku ez biçim malê wan. Min digot heke dengbêj hebe ez ê bêm. Heya komunîstan jî bang kirin. Min got ez bêm çîrokbêjê we tune ye, dengbêjê we tune ye. Min got çi heye li cem we. Hûn qet gotinê pêşiyar jî nizanin. Îja gotin a ew tijîne. Ez jî çûm. Kêfa wan jî dihat. Dikeniyar û pê re jî digotin. Min bi sedan nivîsî. Min got malî ava.

Hesreta we aniha çi ye?

Hesreta min ew bû ku Tirkiye jî vebe ji bo vê xebatê. Heya Tirkiye vebû ez hatim Ewropayê. Ez hatim girêdan. Du sê caran hatim. Xwedê pê re be Osman Baydemir li şaredariyê mehekî odeyekî da min. Dengbêj dianîn. Wan digot û min dinivîsand. Lê dîsa jî ew mîna ku teyrekî di qefesê de be. Divê tu li gundan bigerî. Ew jî mirov nikare. Kurdistan jî mezin e û ez jî êdî pîr im. Ciwanî tişteki cuda ye. Ez aniha 75 salî me. Ez carekî çûm Xorasanê. Min 1500 bendên evîndariyê nivîsand. Heyranok dibêjin jê re. Bi kurdiya wê derê. Gelek xweş bû. Digotin mamoste tu dizanî kurd li Tirkiyê jî hene (Dikene). Mîlyon û nîv zêdetir kurdên kurmanç hene li wir. Lê em xwe nas-nakin. Em xwe çî qas nas bikin em ê ew qas qîmetê bidin gelê cîran jî. Em dilteng dibin ji cîranan. Gelekî dibêjin zimanê we tune ye ango hêza wî tune ye. Bi xwedê zimanê me ew qas dewlemend e. Ew qas sînonîm hene. Sînonîmê her gotinekê. Tu hildî her peyvekî deh sînonîmê wê hene. Lê em nizanin.

Ji ber ku bi weşangeriyê jî tîkiliya we çê bû. Gelo hûn dikarin li ser weşangeriyê jî tişteki bibêjin?

Weşangerî na, lê li ser medyayê ez dixwazim bibêjim. Weşangerî tişteki baş e. Piştî me şikênand vî internetê. Bi hezaran kovarên wan hene. Bi hezaran rojnameyên wan hene. Ê me me nû destpêkiriye û

sayt in. Sayt ê de jî mehek derbas dibe salek derbas dibe tiştinên baş bi dest nakeve. Her kes jî nikare lê bigere. Lê rojname be li cihekî heye. Tu dikarî vekî. Bibêjî va ye. Gel jî bibîne. Me hîn pirtûkxane çênekirîye. Nû nû çêdibe. Weşangerî tişteki pîroz e. Lê weşangeriyê hûn xurt bikin xetereyek jî heye. Ji bo ku weşanxane ji aliyê aborî ve xwe biparêze divê pirtûk bîn firotin. Gava xwendekarê zimanê kurdî tune be tu mecbûrî bi tirkî çap dikî. Vê yekê hem başiya wê heye hem xirabîya wê heye. Tu zimanê xwe qels dikî. Divê xwendekar pir hebin û ziman jî ew qas bizanibin. Îja gelek nivîsarvan mezin bûne, nû nû kurdî hîn dibin. Ev çi ye tu dizanî? Darek ku pir mezin dibe, mezin dibe, lê dema ba tê şaxê wê dişike û dar diqelibe. Aniha ku di edebiyata me de xwendekar tune ye rewşa edebiyata me jiyana wê darê ye. Tu ê ji bo kê çap bikî? Bazar tune ye. Bazara pirtûkên kurdan tune ye. Qîmeta pirtûkên kurdan û rewşenbîriyê nadinê. Ê ku bistînin zimanê wan jî tune ye lewre. Ji ber wî zor e ji wan re xwendin. Gelek astengî hene.

Ne ji ber ku siyaset di warê hewcedariyê de ketibe pêş?

Na bila siyaset jî hebe. Siyaseta mezin ziman e. Wê sibê dusibe ji me re bibêjin "siwar in xweş siwar in lê hespê we tune ye." Heke hesp tune be çi siwar? Nabe.

Mamoste derfetên we yên Zanîngeha Viyanayê çawa ne? Hûn bi dilê xwe dixebitin an na?

Na. Va salek û nîv e min enstîtu vekirîye. Min dest ji zanîngehê kişand. Ji bo ku ez bala xwe bidim ser enstîtuyê. Em aniha du sê projeyan dimeşînin. Em ê îsal yekê xilas bikin. Yek jî sala tê. Ev enstîtu li ser kurdan û zimanê kurdî ye. Yanî Kurdolojî ye. Bi çi zimanî bibêjî bi 32 zimanan pirtûk hene li cem me yên li ser kurdan. Îjar ên xwendevan çi hewcedariya wan heye tînin dibînin. Doktorîya xwe dinivîsin. Lêkolînên xwe dinivîsin. Ser çava bila bîn. Em dixwazin xizmetekê bikin. Wesiyeta min jî ev e. Çil sal dokumentê min û Ordîxan li arşîva Sovyetê kar kirîye. Hê gelek lêkolînê min û Ordîxan hene ku ji zimanê Kîrîlî jî nehatiye wergerandin. Ordîxan çû ser dilovaniyê û ez jî êdî pîr bûme. Wiha mane. Dema dibe şev û radizim wekî ava sar bi serê min de birêjin xewa min dîteribe diçe. Ez dibêjim viya ma wiya ma. Lê radibim jî ji ber ku kal bûme nikarim zêde tişteki bikim.

Pir û pir spas ji we re, mala we ava be ji bo axaftina we û xebatên we, dirêj û bextewar bijîn mamoste.

Mala we jî ava be, bi silavan. ☀

HEŞTÊ ADARÊ CEJNA JINÊN DEMOKRAT E

Heştê adarê roja me hilat
Cejna jîna ye, jinên demokrat

Vê roja pir xweş, roja dilşadî
Roja serbestî, gerdenezadî...

Roja însanî, roja wekhevî
Nîzama Sovyêt rêça Bolşevî

Qeyda lingê me wê rojê şikand
Ew çaroka reş me girt û çirand

Ji birca Sovyêt derket ronahî
Li dinyayê tev, jinan kir şahî

Şahî û govend, dîlan û mizgîn
Destên hev girtin ji Çîn ta bi Çîn

Em bûne wekhev tev de jin û mêr
Li me zû derket ev roj û sitêr

Roja dîlî çû, roja bindestî
Berê xwe da me roja serbestî

Ey xuşkên hêja jinên demoqrata!
Heqê me ye tim ev kar û xebat...

Em tev de bêjin bijî Stalîn
Şagirdê Markis hevalê Lenîn

Cîgerxwîn
Ji Dîwana Sewra Azadî

bir sergi ve yok olmaya yüz tutmuş bir insan dokusunun hüznü

BİR ZAMANLAR BİRLİKTE YAŞANIYORDU!

CEVRİYE AYDIN

"Eski Diyarbakır'da Kültürel Çeşitlilik" adlı sergi, 11 Şubat-10 Mart 2012 tarihleri arasında İstanbul'da Tophane Tütün Deposu'nda. Bir zamanlar zengin bir kültürel ve sosyal varlık gösterdikten sonra, 20. yüzyıl başlarından itibaren, çeşitliliğini yitirerek yok olmaya yüz tutmuş bir insan dokusunu yansıtıyor, sergideki fotoğraflar.

1914 Osmanlı nüfus sayımına göre Diyarbakır Sancağında 55.890 Gregoryen, 9.660 Katolik, 7.376 Protestan, toplam 72.926 Ermeni yaşıyordu. Sancak merkezi Diyarbakır şehrinde ise 35.000 olan nüfusun yarısına yakınıni oluşturan Süryani, Keldani, Katolik ve Protestan Ermeni, Ortodoks ve Katolik Rum ve Yezidilerden bugüne kim kaldı, kaç kişi kaldı? Neden nüfus arttığı halde onlar sürekli azaldılar?

Fotoğraflardan yansıyan sorular

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında şehrin Hristiyan ahalisinin temsilcisi olarak Belediye 2. Başkanı bir Ermeni olup, Meclis üyelerinin yarısını ve İl İdare Meclisi üyelerinin önemli bir kısmını (en kalabalık nüfus olması nedeniyle) başta Ermeniler

olmak üzere Hristiyanların oluşturduğu Diyarbakır yerel ve merkezi yönetim birimleri, bugünden bakıldığında özlem ve hüznle hatırlayacağımız bir bileşim oluşturmuyor mu?

Diyarbakır Vilayet gazetesinin 19. yüzyıl sonlarında haftada bir gün Ermeni harfli Türkçe yayınlanmış olması bile birlikte yaşama arzusunun göstergesi olarak yorumlanmaz mı?

Ergani'de, Maden'de, Çermik'te, Çüngüş'te, Silvan, Lice, Derik, Beşiri, Palu'da, Mardin, Nusaybin, Cizre, Midyat ve Savur'da, diğer pek çok il ve ilçede ve sayısız köyde kâh az kâh çok, kâh hepsinde kâh bazısında Türk, Süryani, Keldani, Yezidi, Yahudi, Rum, Ermeni, Çerkes, Arap, Kürt, Alevi, Türkmen birlikte yaşamıyor muydu?

Birlikte yaşamadık mı?

Günümüze gelene kadar neler oldu da, bu çeşitli dil, inanç, kültür ve ulusal köken kimliklerine bağlı farklılıklar azaldı, renkler soldu; bütün bu kimliklere özgü maddi ve manevi uygarlık araçları ve eserleri yok oldu ya da yok olmaya yüz tuttu?

Sergi, böylesi daha pek çok soru sormamıza yol açıyor.

Bizim ülkemizde, adları kimi zaman küfür niyetine kullanılan halkların kendilerinin, mensuplarının baskı altına alınmamış olması, onlara yaşama alanı bırakılması mümkün değil miydi?

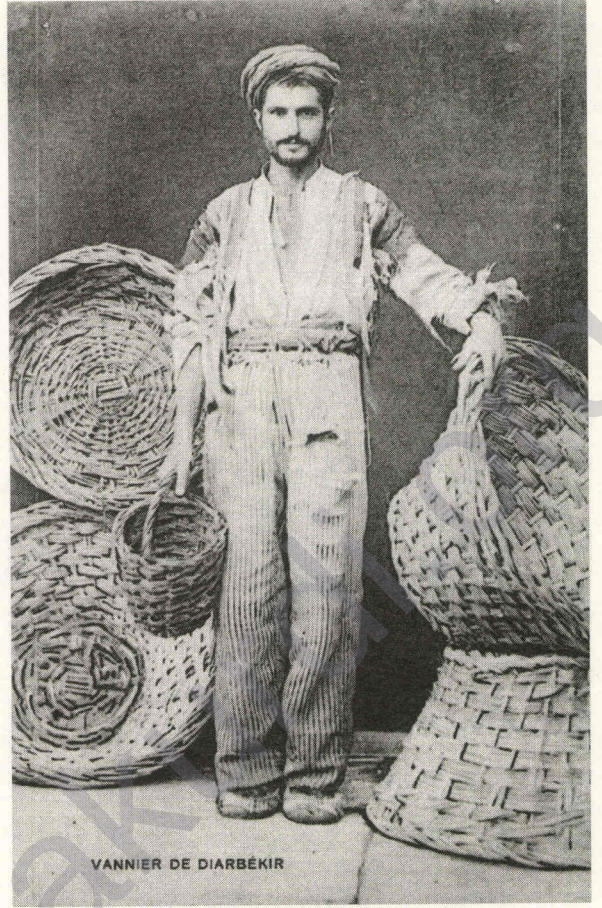
Ortak tarih ve değerler

Neden azaldılar, neden yok olmaya yüz tuttu bu zengin mozaik?

Yanıtı basit değil ama öğrenmeye çok açık. Bu soruların yanıtlarını arama çabası dahi bir farkındalık süreci. Günümüz egemenlerinin nefret söylemine, halklar ve inançlar arasında güvensizlik ve eşitsizlik yayan, biri lehine diğerlerini yok sayan anlayış ve uygulamalarına karşı; halklar, inançlar, kültürler arasında eşitliği, güveni, dostluğu, beraberliği, barışı, dayanışmayı, bir diğeri için özveriyi güçlendirmenin dayanaklarından birini de ortak tarih ve beraber yaşarken yarattığımız değerler oluşturuyor.

Diyarbakir dedikleri...

Diyarbakir'in halklar, kültürler, inançlar bakımından bugün nasıl çorak kaldığını anlayabilmek

için daha eski tarihlere, çok eskilerdeki Diyarbakir'e gitmeli belki de...

Diyarbakir kentinin ilk adına Asur hükümdarı Adad Nirari'nin döneminden (M.Ö. 1310-1281) kalan bir kılıç kabzasında rastlanmıştır; Amidi veya Amedi olarak kayda geçen bu addan sonra Amid, Amida, Amed diye de anılacaktır, Diyarbakir. Kara Amid, Amot, Amat gibi versiyonlarıyla karşılaşılan kaynaklar da mevcuttur.

Halife Hazreti Osman döneminde Elcezire denilen Fırat-Dicle nehirleri arasındaki bölge, yerleşen Arap kabilelerine göre Diyar-i Mudar, Diyar-i Bekr ve Diyar-i Rebia adları adlandırılmış. Önce Yukarı Dicle bölgesine verilen Diyar-i Bekr adı, bugünkü Diyarbakir ilinin adı olmuş.

Diyarbakir'in adı üzerine başka anlatılar da olmakla birlikte tarihçilerin üzerinde birleştikleri adlandırılma hikâyesi böyle.

Diyarbakir'in bilinen en eski halkı M.Ö. üçüncü bin yılda Hurri'lerdir. Onlardan sonra Akkad'ların kralı Naram Sin burayı topraklarına katmış. Anadolu'da daha eski bir yazılı belgenin henüz olmadığı söylenen en önemli anıtlardan biri, Naram Sin Steli olup, bu stel üzerinde bir kitabe ile Naram Sin'in kabartmalı resmini taşımaktadır.

Ama onlardan çok daha eski bir uygarlık vardır

Diyarbakir'de. M.Ö. 12 binli yıllara tarihlenen ilk yerleşme ve ilk tarımsal faaliyet Çayönü buluntuları ve Hilar Mağaraları'ndadır.

Tarihi bir anafurun ortasında...

Hurri, Asur, Mittani, Med, İskit, Makedon, Selevkos, Part, Roma (Bizans) Pers, Arap, Emevi, Abbasi, Hamdani, Mervani, Selçuklu, Artuklu, Eyyubi, Osmanlı olmak üzere daha bu listede yer alamayan irili ufaklı pek çok kavmin ordularıyla geldiği kaldığı, kiminin uzun, kiminin kısa ömür sürdüğü bir kenttir Diyarbakir. Her zaman âdetâ bir anafurun tam ortasında kalmış gibi etrafındaki güçlerin saldırı ve tazyikleri altında var olagelmıştır.

Sadece adları anıldığında bile soluksuz sayma olanağı olmayan pek çok devlet ve ordu tarafından sürekli bir ele geçirilme durumunda olan Diyarbakir, tarih boyunca son derece hareketli bir siyasal coğrafyanın merkezi konumundadır.

Her ele geçirme savaşı kuşkusuz bir göç dalgası demektir. Diyarbakir; kimler yaşadı, kimler geldi, kimler göçtü, çetelerini tutmanın dahi zor olduğu uzun bir

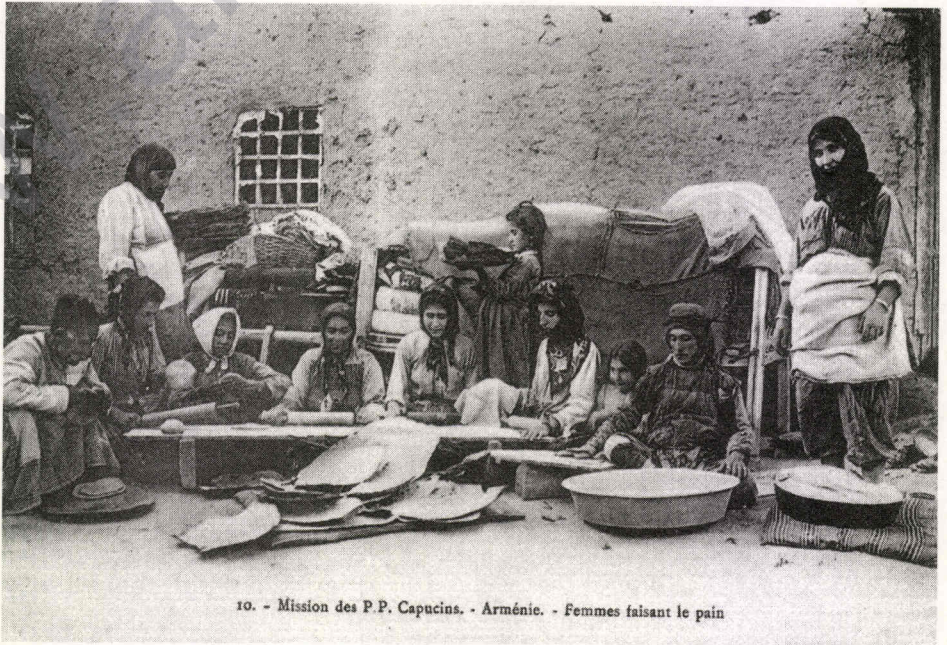
liste oluşturacak kadar çeşitli kavmin uğrak ve durağı oldu demek daha doğru.

Bütün bu hareketli, çalkantılı tarihten, geçmişten bugüne ne kaldı, diye bir soru sorulsa, yanıtını Diyarbakir anlatır bize. Surlarının o suskun taşlarında, evlerinin serin avlularında, belki camilerinde ama daha çok kiliselerinin kubbe-leri altında ve tabii ki 5 No.lu Cezaevi'nin her bir milimetre karesinde nice kuşaklar boyunca çok da değişmemiş olan bir yaz-

gıyı anlatır bize. Savaşlar, saldırılar, kıyımlar, göçler, Sıkıyönetimler OHAL'ler; ama inatla Diyarbakir, tarihin derinliklerinden gelen o kadim halklarının sesiyle zengin, yaşadıklarıyla acılı, direnişleriyle vakur varlığını sürdürür.

Bugüne gelen yolların çok eskilerden döşendiğini anlatıyor tarih bize. Kâh kapı komşumuz Hanna'nın, Kirkor'un bir gün ortadan kaybolması, kâh bir sergi-de gördüğümüz fotoğraflar, ya da manidar bir gazete haberi bugünün gerçeğinin dünden mayalandığını anlatıyor.

Daha fazlasını ise ağzı var dili yok Diyarbakir Kalesi'nden sormalı. ☀

10. - Mission des P.P. Capucins. - Arménie. - Femmes faisant le pain

PACE

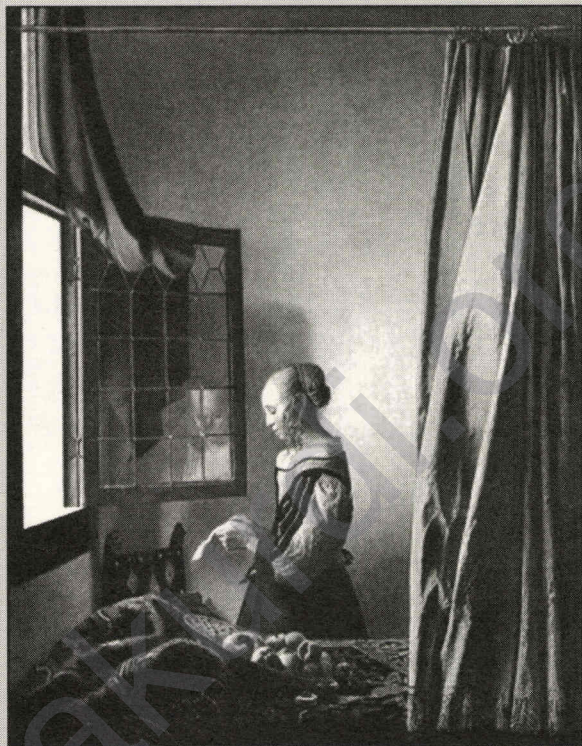
PELDA BAL

Dîsa wekî her şev dem ji donzdehê şevê re çarîkek mabû, Eyşo perdeya ku bi destê xwe neqîşandibû da alî û serê xwe xiste paceyê. Wê dizanîbû ku Miheme li benda wê ye û bi carekê re bû pirte pirta ser dilê wê. Dem dema raketinê bû, gund û gundî giş raketibûn. Hew tenê Eyşo û Miheme şiyar bûn. Miheme dîsa wekî her şevê ji Eyşo re helbestek lêkiribû avêtibû devê paceya wê.

Miheme helbestvan bû, lê wê gavê tenê helbestvanê Eyşo bû, ji ber ku ji Eyşo pêve tu kesî helbestên wî nediditin. Heya wê demê ne wî û ne jî tu kesî dizanibû ku çima helbestên xwe pêşî kesî nake. Feqîra Eyşo tenê dizani bû bixwîne, wê tenê helbestên Miheme dixwend wekî din helbestên tu kesî ne xema wê bûn. Ev rewşa wê xweşa Miheme nedîçû.

Eyşo keça şivanê gund bû. Bavê wê mirovekî serwest û di karê xwe de jî yekî rast bû, ji ber vê jî gundiyan pir jê hez dikirin. Ev bîst sal bû tene li wî gundî şivanî dikir. Eyşo keça mezin ya malê bû, ev jî dibû sedema berpisyariyên zêde û giran. Wekî her rojê dîsa Eyşo firavîna bavê xwe li milê xwe kir û ber bi rê ve meşiya. Di rê de xeyala çûyîna bin dara Kanî Gurê dikir. Wê ji bin dara Kanî Gurê pir hez dikir, ji ber ku wê baş dizanî bû ku dema here bin darê wê bayekî hênîk li rûyê wê ye jî xwêdanê şilbûyî bide. Dema gihîşt bin dara Kanî Gurê kenekî xwe da ser rûyê wê. Dar ji ber ku li jêr dima dîmenê der û dorê hewayek romantîk dida darê. Wê bi bêhneke fireh hêdî hêdî xwe gihand wê darê û di binê wê de rûnişt. Xwezaya ku di bin tîrêjen rojê de şîn û zer bûbû temaşe kir. Bi wê dîmena bêhempa ket nav xeyalên evînê. Evîna wê ew kiribû nav xeyalên bêsinor. Wê di xeyalên xwe de tu sinor nas nedikir. Lê sinoran dev jê bernedidan xwe li dora wê dipêçandin. Ew qîzeke bedew û ciwan bû. Ew tenê fêrî bêdengiya nepen bûbû. Rûyê wê ye bedew, dilê wê bedew bedewtir kiribû. Ew Eyşoya belengaz bû.

Wekî her şevê cardin serê xwe xiste paceyê, lê Miheme ne xuya bû. Hema bi carekê re wekî ku avekî sar ser laşê wê de hatibe xwar cemidî û di texma xwe de qerisî mat ma. Tu yê bejî qey demê xwe dubare dikir dîsa ji dozdehan re mabû çarîkek lê vê carê bi kêmasiyek girîng xwe dubare dikir. Miheme ne li wir bû, ew tu carî dereng nedima lê vêga Miheme ne xuya bû, û haya wê jê tune bû çî bûbû, çima nehatibû, nizanîbû. Hêviyên wê yên paqij ku hîn tu şûştin pê

neketibûn, bi carekê re di nav qirêjiyê de genî bûbûn wê şevê. Piştî demeke dirêj çavên wê li rûpelê devê paceyê eliqî Eyşo bi meraqa wê dikuşt re rahişt rûpela qermîçî û lê nihêrî. Ew nivîsa Miheme û jê re tiştin nivîsan dibû, xwend. Di nava wan hêstan de carek din carek din û carek din bi lez û bez xwend. Êdî her roj û saeta xwedê Eyşo di destê wê de ew nivîs, di dilê wê de hestê serhildêr ew nivîs dixwend. Miheme jê re wiha lêkiri bû.

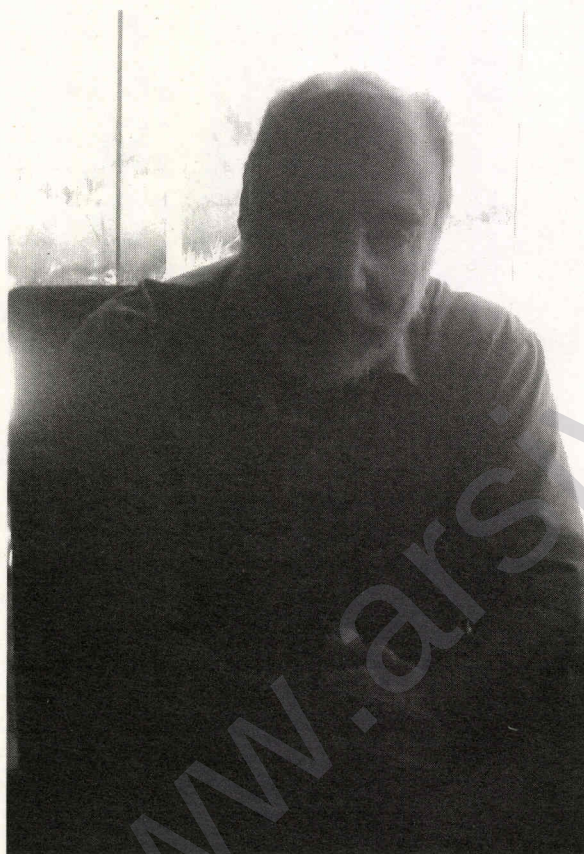
“Eyşoka bedew, ez dizanim dema te min li ber paceyê nedîtibe tu pir aciz bûyî. Berî her tiştî xwe aciz neke û xwe û giyana xwe bê hêvî nehêlê. Ez diçim. Li min bibore keçika bedew, bi rastî ez jî nizamî rewşa xwe çawa bi te bidim fam kirin. Ji bo vê biryara xwe ez pir fikirîm û ez gihîştîm vê encamê; Min gelek caran di helbestên xwe de qala pisgirêkên xwe dikir. Dîsa dibêjim li min bibore keçika ciwan. Wiha çênedibû û wê çênebûya jî, tu kes ji min fam nedikir. Divê ez hîn kesan bibînim ku bikaribin min fam bikin û bersiv bidin xeyalên min. Divê ku min li te neheqî jî kiribe. Ev rewş wiha nadome. Ji bo ku du kes bikaribin jiyanekê bi hev re parve bikin, berî her tiştî divê firehiya paceyên wan qasî hev du bin lê sed car mixabin ku, Eyşoya bedew paceyên min û te ne qandî hev in. Divê ez paceyeka din ku ji min fam bike bibînim. Tu sûcê te tune ye yê ku di tu paceyan de hilnayê ez im. Lixwe baş binere...” ❀

ji kurdên Sovyetê nivîskar tosinê reşîd:

GEREKE EM NEHÊLIN FOLKLORA ME WINDA BIBE

Hevpeyvîn: LORÎN S. DOGAN

"Heke di nav gundekî ermeniyên de sê malên kurdan hebûna, di nav şahiyê van kurdan de ji kurdî pê ve tiştek nedihat bihîstin. Li bal me şerm bû ku kurdek bi zimanekî din biaxive." Belê wisa dibêje Tosinê Reşîd. Yek ji nivîskarên kurd ê Ermenistanê jî Tosinê Reşîd e. Reşîd ku di sala 1941'ê de hatiye dinê, heta niha gelek pirtûkên wî hatine çapkirin. Me pêre li ser kurdên Sovyetê û rewşa wê derê hevpevyînek kir.

Rojnameya "Riya Teze" bi taybetî di nav kurdên Ermenistanê de xwedî cihekî taybet e. Tu dikarî behsa pêvajoya rojnameya "Riya Teze" bikî?

Piştî dawîya sala 1920'an ku Arteşa Sor kete Ermenistanê û hikumat ket dest bolşevîkan, biryar hat standin ku dibistanên kurdî bên vekirin. Bilez li ser bingeha tîpên ermenî, alfabeya kurdî hatin saz-kirin û di hezîrana 1921'ê de pirtûka bi navê "Şems" hate çapkirin.

Cara yekem li sêwîxana Aştarakê dibistana kurdî vebû û dû re hêdî hêdî li gundên kurdan dibistanên

kurdî vebûn. Di sala 1925'an de Kongreya Kurdên Ermenistanê, biryar da ku derbasî tîpên Latînî bibin û di sala 1928'an de Îshak Moragûloy û Erebe Şemo alfabeya bi tîpên Latînî çêkirin. Di adara sala 1930'yê de dest bi çap kirina rojnameya "Riya Teze" bû. Li Ermenistanê wêjeya kurdî bi rojnameya Riya Teze dest pê dike. Nivîskarên berhemên xwe li wir çap dikirin û xwendevan peyde dikirin. Rojnameya "Riya Teze" di vî warî de roleke mezin lîst. Di wan salan de di nav kurdan de xwendin kêm bû. Kesên ku mamostetîya zimanê kurdî dikirin, bi piranî ermeniyên penaberên ji bakura Kurdistanê bûn, ku bi kurdî zanibûn.

Salên 1930'yan ji bo kurdên Yekîtiya Sovyetê salên zêrîn bûn. Nivîskarên kurdên wê demê, tu tecrubeyên wan tune bû, tu haya wan ji edebiyata kurdî ya klasîk tune bû. Ji ber vê yekê wan ji wergerê dest pê kir; 15 kitêbên ji zimanên ermenî û rûsî wergerandin kurdî. Ev yek bû bingeh û êdî salên 1936-1938'an de 70 kitêbên kurdî çap bûn. Wê demê têkiliya kurdên Ermenistanê bi kurdên derve re nebû.

Konferansa Kurdnasiyê ku sala 1934'an li Yêrêvanê hat bidarxistin, biryara standartkirina zimanê kurdî ser bingehê zaravaya kurdên Ermenistanê girt. Û mirov dikare bêje, wekî bi kêm û kurtiyan ve tevayî, berî gişkî bi rêya rojnameya "Riya Teze" kurdên Yekîtiya Sovyetê di devera xwe de bûn xwediyê zimanekî standart. Dûre radyo, şano bi zimanê kurdî hatin vekirin, komale bi zimanê kurdî hate damezrandin.

Ew sal ji bo jinên kurd jî salên muhîm bûn. Ji ber di sala 1922'yan de cara yekem jineke kurd kete parlamentoya Ermenistanê. Usan jî hêjaye em bi bîr binin, wekî di yekemîn dibistana kurdî de mamoste-yak jin bû, Nûra Egît axa Polatova.

Salên 1937-38'an di dîroka gelên Yekîtiya Sovyetê de saline reş bûn. Bi gelên Sovyetê mayî re tevayî, kurd jî rû bi rûyî zilm û zoreke mezin bûn; beşekî kurd hatin sirgûn kirin. Di salên 1937-38'an de ji aliye hikumeta Stalîn ve gelek tişt hatin girtin;

radio, rojnameya "Riya Teze", Koleja Perwerdehiyê hatin girtin, çapkirina kitêban rawestiya.

Kurdên Ermenistanê li ser folklorê kurmançî, xebatên gelek girîng kirin. Tu dikarî qala van xebatên ku li ser folklorê hatine kirin bikî?

Ji salên 1928-29'ê Heciyê Cindî û Emînê Evdal dest bi berhevkirin û çapkirina folklorê kurdî dikin. Gerek bê gotin, kevneşopîya berhevkirina folklorê kurdî li Ermenistanê hê ji sala 1711'an tê, gava çend nîmûnên folklorê kurdî bi tîpên ermenî hatine nivîsar û di Matênadarana (Enstîtuya Destnivîsên Kevn) Yêrêvanê de tên parastin.

Lê konferansa sala 1934'an bi biryara standartkirina zimanê kurdî re tevayî, usan jî biryar girt, wekî zêde ser folklorê kurdî bisekinin, karê berhevkirin û çapkirina wê hê geş bikin. Di vî warî de Heciyê Cindî xebatên baş kirine. Sala 1936'an Heciyê Cindî û Emînê Evdal "Folklorê Kurmanca" çap dikin, ku bûyareke girîng bû di dîroka folklorên kurdî de. Dûarojê gelek berhemên folklorî hatin çap kirin. Rûmeta folklorê li bal me gelek hebû û tevî vê yekê me karîbû xwe ji tesîra derve biparêzin. Heke di nav gundekî ermenîyan de sê malên kurdan hebûna, di nav şahiyê van kurdan de jî kurdî pê ve tiştek nedihat bihîstin. Li bal me şerm bû ku kurdek bi zimanekî din biaxive. Folklorê heta îro jî li bal me tê parastin.

Di berhevkirina folklorê de tu rewşa kurdên bakur çawa dibî?

Bi qasî zanim hinek kar tên kirin, lê kêma e. Gerek listikên zarokan, stranên dawetan û gelek tiştên din bînin berhev kirin. Ez wisa difikirim ku wêjeya kurdî hîna negihîştîye rûmeta folklorê kurdî. Ji ber ku folklorê kurdî gelek dewlemend e. Gereke em nehêlin folklorê me winda bibe.

Heta di televîzyon û radyoyan de jî karin li ser folklorê bisekinin û bi taybetî di radyoyan de her roj, çîrokeke kurdî bibêjin. Mesele wê demê Heciyê Cindî di dersên kurdî de jî şagirtan re digot, hema jî dê û bavên xwe mesele û çîrokên ku dibêjin hemûyan binivîsin û binin. Di vî warî de gund ji bo me xezîne ne. Divê bi rêya şaredariyan herin gundan û tiştan berhev bikin.

Heke tu şertên wê demê û yên îro bidî ber hevdu, tu yê çî bibê?

Em bi xwe gelek tiştî ji folklorê fêr bûn. Yanî bi rêya folklorê em bi Kurdistanê ve hatin girêdan. Rihê kurdan di folklorê wan de veşartî ye. Heke kurdek folklorê xwe baş nizanibe, nikare bibe kurdekî baş. Ji ber folklorê koke miletekî ye. Mesele gelek kurdên bakur, bi rêya stranên zimanê wêran dikin, yanî şaş distrênin. Di me de dema xortekî strana xwe bi zimanekî baş nedigot, kalemêrek bi çengê wî

digirt û digot, "here kurdî fêr bibe û nûka bistirîne." Yanî kontrolê hebû. Mesele di Radyoya Erêvanê de komîsyonek hebû û heke stranek xelet hatibana gotin, li ser vî tiştî disekinîn. Carina ez hin stranên dibihîsim, tenê gotin kurdî ne û ji gotinan pê ve tiştekî wan strana ne kurdî ye. Gotinan jî gelek caran tevlihev dikin. Rihê kurdî ne di nav van stranên de ye. Ev yek jî ji bo nîfêşê nû ne baş e. Yanî divê kontrolê li ser zimanê hebe. Carina hin stran dema di televîzyonê de derdikevin, mirov şerm dike. Li bakur gelek kes bi tirkî difikirin û kurdî diaxivin. Ya rastî ev yek li cem me jî hebû. Lê ji bo ku ev yek kêma bibe me hinekî li ber xwe da. Yanî divê kurdek heta xewnên xwe bi kurdî bibîne, li ber xwe bide.

Di gotareke xwe de te nivîsandîye, "Erebê Şemo di 18 salên sirgûnbûna xwe de, ji bo zimanê kurdî jî bîr neke, berî ku raze ji xwe re çîrokek kurdî digot û nûka radîza."

Min ev yek jê pirsî, "Min got 18 sala tu li wir mayî û jina te rûs bû, tu di mala xwe de bi rûsî diaxivî. Çawa kurdiya te wilo baş e? Hinek hene sê salan diçin û tên kurdiya wan qels dibe." Wî got: "Ez hîna xort bûm, tu tawana min nebû, min zanibû ku bi neheqî min avêtine hepsê. Min digot zû, dereng wê min serbest berdîn, şerm e dema ku ez vegeim herim nav xelkê, kurdiya min şikestî be." Dibê jî bo her kurdî kurdiya kêma û kurt, kurdiya şikestî şerm be. Rojên îro kurdî ne qedexeye, vegerin zimanê xwe.

Dema ku ez piçûk bûm, dibistanê heta sinifê çaran li gundê me hebû. Paşê jî bo dibistanê em diçûn gundê ermenîyan. Dema hefteyê carekê dihatim malê ku min gotineke ermenîkî digot, kekê min digot, destê xwe deyne ser maseyê û bi şivê li destê min dixist. Kekê min digot, "jana pêçiyên derengê te jî bîr kirin."

Ji alîkî mayî ve jî ber ku di nav êzîdiyan de, zimanê kurdî pîroz e, mezinên me bêtir guh didan pîrsa ziman. Gor şertên ola êzîdiya Xwedê pirtûka me bi zimanê kurdî şiyandiye, zimanê kurdî li cem me hîna pîroz e.

Niha jî kurdên Ermenistanê ji bo ku zimanê kurdî biparêzin li ber xwe didin?

Li Ermenistanê belê, li Rusya na. Ji ber ku li Rusya yê kurd belawela dijîn. Kela kurdiyetiyê, parastina ziman û folklorê kurdî gund bûn, gava xelk ji gundan derket, der bi der bû, seranserê Rusya û welatên mayî belav bû, parastina ziman ne hêsan e.

Em karin bibêjin li Sovyetê parastina zimanê kurdî bi saya kurdên êzîdî ye?

Li Sovyetê jî sedî 80 kurdên misilman asîmîlê bûn. Ji sedî 95 bi saya êzîdiyan zimanê kurdî hat

parastin. Li Ermenistanê dema êzîdî 12 hezar bûn, li Azerbeycanê dor 50 hezar, li Tirkmenistanê dor 30 hezar kurdên misilman hebûn. Lê wan tiştê li dû xwe nehişt, tev asîmîle bûn. Gelek kesên navdar ên Azerbeycanê bi eslê xwe kurd in, lê kurdî di nav jiyanê wan a rojane de nîn e. Tiştê kurdî di nav wan de nema ye. Kurdên êzîdî hindik jî be, wêjeyek çêkirin, ev tiştê gelekî girîng e.

Li Ermenistanê û Azerbeycanê, rewşa zimanê kurdî çima ew qasî jî hev dûr e?

Ev hinekî jî polîtîkaya dewletê bû. Piştî Şerê Cihanê yê Yekemîn, dewleta Ermenistanê xwest ermenî û êzîdiyan nêzî hev dû bike. Û tevî vê, polîtîkayeke Ermenistanê ku kurdan asîmîle bike nebû, lê li Azerbeycanê ne wilo bû. Kesên navdar diavêtin hepsê û navê kurd pîs dikirin ku kurd êdî şerm bikin, bibêjin em kurd in.

Ez dixwazim qala standartkirina alfabeya kurdî bikim. Rewşa îro jî bo belavbûna zimanê kurdî problemeke mezin e gelo?

Problemeke mezin e. Lê ne mimkûn e kurd hemû bi zaraveyekî biaxivin. Bi demê re zarav nêzî hevdu dibin. Ez alîgirê alfabeya Latînî me, ne ku alfabeya Latînî jî ya Erebbî baştir e. Her alfabeyek cihêtiya wê heye. Îro Latînî li seranserê cihanê li dibistanan tê xwendin. Û zarokên kurd jî bi rêya alfabeya Latînî wê kurdî zûtir fêr bibin. Ji bo jiyanê rojane ya pratîkî Latînî wê di jiyanê me de zûtir cî bigire. Standartkirina zaravayan ne mimkûn e. Gerek zaravên kurdî giş jî bînin parastin û bi pêş ve birin. Em bêjin eger li deverê gundekî zaza hebe, gereke dibistana wî gundî bi zaravaya zazakî be.

Ev cara sêyemîn e tu tê Diyarbekir. Çi hizir bi te re çêbû?

Cara yekem wexta ez hatim Diyarbekir, ez gelekî xemgîn bûm. Ji ber ku Diyarbekir di stran û çîrokên me de, di bîranînên bav û kalên me de bajarekî Kurdistanê bû, rengîn bû. Me digot, "Diyarbekira şewitî, ketim kevîrên reş." Ez dema cara yekem hatim gēj bûbûm, her der tirkî bû. Cara duyem dema hatim hinekî din baş bû, pêşketin heye, lê gerek zêde bibe. Wêjeyê ku hino hino cihê xwe digire heye...

Niha xebateke nû di destê te de heye?

Romaneke min par bi navê "Evîna Te Ez Parastim" çap bû. Berî hevberdana Yekîtiya Sovyetê êzîdî li komarên Ermenistanê û Gurcistanê diman, gundên êzîdiyan hebûn, li bajaran jî ser hev bûn. Lê niha ew gelek welatan belav bûne, pirsgrêkên zewacê derdikevin holê. Roman ser problemên olî, netewî, civakî hatiye nivîsar. Niha beşa duyem ya vê romanê dinivîsînim. ✽

BISQILÊTA MIN A SOR

Bisqilêta min a sor disekine li ber çeperê
Ji bo xatirê zengilawî guh bidin vî bûyerê

Min sitand ew ji bajêr sed mîlyon û du qurîş
Ku min bire li malê babê min got: Zû bifiroş!

Ji banga mexreb heta eyşa min kir hewar û fîzar
Babê min rehm nekir hejand tizbiya xwe ya karebar

Diya min bû navberkar me wî şev li hev anî
Sibê ez çûm cem Soro min got gelo tu çanî

Wî bersiv neda min lewra ew ne zindî ye
Lê mîna hespekî erebbî sipehî û cindî ye

Dengê zengila wî xweştir e ji çîke çîka bilbilan
Rêya wî ku nişîv be baz dide wek kehêlan

Ez li ser bisqilêta xwe herdem şad û dilxweş im
Rojekî wî nebînim nav nivînê nexweşim

Dema kêfam li cîh be pê lê didim difirînim
Se û pisîkê gundan li pê xwe digerrînim

Soroya delal min dibe çol û daristanan
Ez jî lê dibim xwedî rojê sar û zivistanan

Carna bi baz û qulingan re dikevîm pêşbaziye
Ku ew mane li paş dikim li wan tinazî

Evîna min û Soro navdare li gundê me
Rêyê nêzik mane li paşê dîr ey li benda me

Dê here Soro bêhn nede bifire heta asîmanan
Ji bo sedema vî helbestê tu ketî ser zimanan.

Muhsin Atak

DOSYA

‘        ’ bir strateji KCK SENDROMU!

- Nurettin Fırat
-  a da  Kaplan
- Hüseyin Deniz
- Cengiz  i ek
- Fatih Polat
- Ragıp Duran
- Altan Tan

‘KCK davası’, kendisine yüklenen anlam bakımından  u ana kadarki pekçok siyasi davadan ayrılıyor. 2009’dan beri süren ve  u ana kadar 6 bini aşkın kişinin tutuklu bulunduğu bu dava, siyasetin dizaynı için bir ‘araç’ niteliğinde  ekillendirildi.

Devlet-AKP H k meti, süregelen operasyonlarla giderek boyutlandırı ı KCK davasıyla bir yandan Kürtlerin ‘demokratik özerklik’ yönelimine kendince yanıt verirken; diğer yandan da hem (farklı parçaları arasındaki ‘balansı’ da bozarak) Kürt hareketini g  ten d   r p, marjinalle tirmeye, hem de Kürtlerin haklı taleplerini destekleyen dost g  leri de sindirip uzaklaştırmaya  alı ıyor. Neredeyse yolu ‘Kürt mahallesi’nden geçenlerin bile kapsamına alındığı ‘dava’, doğal olarak, Kürt sorunu ve demokrasi tartışmalarının başat konusu durumundadır.

Dosyamızı bu önemli konuya ayırırken, ‘dava’ kapsamında tutuklanmış olanların sözünü özellikle yansıtmaya çalıştık. Çünkü bu, her şeyden önce, konuya ‘içeriden’ bakmak anlamına da geliyor.

Nurettin Fırat,  a da  Kaplan, Cengiz  i ek ve Hüseyin Deniz arkadaşlarımız tutuklu bulundukları zindanlardan yazdılar. Altan Tan, Ragıp Duran ve Fatih Polat da her zamanki gibi değerli katkılarını esirgemediler...

BİR TÜR REHİNE GİBİYİZ!

HÜSEYİN DENİZ*

Tutuklanmamızla sonuçlanan gözaltı olayının (20 Aralık 2011) üzerinden iki ay geçti. 35 gazeteci-basın çalışanının toplu tutuklanmasıyla bir anda dikkatleri çeken KCK davası, şu günlerde özel yetkili savcının MİT Müsteşarı ve yardımcılar hakkında açtığı soruşturma ile zirve yaptı.

MİT Müsteşarı hakkında da KCK'den dolayı soruşturma açılması, bizimle birlikte ciddi kuşku ve sorgulamaya tabi tutulan KCK operasyonlarının tümünden etkileyciliğini yitirmesine yol açacaktır.

Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak!

Bir kez daha vurgulamak babında; KCK operasyonunda hükümeti en çok içte ve dışta zorlayan biz gazeteciler olduk. Bizimle birlikte bir anda dikkatler sadece KCK meselesine değil, tüm operasyon mantığına ve daha önemlisi basın özgürlüğüne odaklandı. Ahmet Şık ve Nedim Şener ile artan eleştiriler, bizden sonra deyim yerindeyse sağanak haline gelmeye başladı. Başbakan'ın bize kızmasını normal karşılamak gerekir! Biz olmasaydık ne güzel, KCK adı altında tutuklanan binlerce kişi, "teröre destek verenler" olarak "içeriye" ve dışarıya yutturulacaktı! Bir çuval inciri berbat ettik!!!

Peki bu beklenen bir şey miydi?

Doğrusu bu kadarının beklenmediği yönünde işaretler çok. Bunun en iyi örneği Başbakan'ın bize dair yaptığı açıklama (izahata girme) tanımlama biçimidir; "polis katili"... "terör örgütüne destek"...

Peki böyle bir şey var mı? Yok tabii ki. Doğrusu bir ilgisi de yok.

Tutuklanan 35 gazetecinin ortak yanı, ben ve birkaçı hariç, Kürt sorununu gündeme getiren veya bu konuda yaptıkları haber, yorum, analizlerle kamuoyunda tanınan Gündem, Azadiya Welat (Kürtçe günlük gazete), Dicle Haber Ajansı'nda çalışıyor olmaları. Bir kısmının da MHA veya ROJ TV ile haber üzerinden (temel bir gazetecilik faaliyeti) iletişim kurması. Gazeteci diliyle haber ilişkisi. Ben ve birkaç arkadaş ise, daha önce Gündem gazetesinde çalışmış olmamız (2006 öncesinde) nedeniyle...

Gazetecilik dışında bir pratiğimiz, öyle iddia edildiği gibi bir durum söz konusu olsaydı, şimdiye kadar çoktan alınmış olurduk. 90'lardan beri gazetecilik yapan biri olarak zaten herkesçe de biliniyoruz. Buna rağmen böyle bir sebepten (KCK operasyonu) tutuklanmak ve kamuoyuna doğru dürüst bir mahkeme yapılmadan suçlu ilan edilmemiz en büyük hukuksuzluk ve baskı altına almadır.

Bütün bunların nedeni ne o zaman?

Neden paldır küldür tıkıldık içeriye?

Bunu anlatabilmek için iki konuya işaret edeceğim: Biri 1993 Aralık ayında Gündem gazetesinin basılması, benim de içinde olduğum onlarca gazete çalışanının gözaltına alınması olayı idi. O baskı ve gözaltından bir gün sonra 15 arkadaşımız tutuldu, geri kalanımız serbest bırakıldık. Daha sonra onlar da mahkemede serbest bırakıldılar. 1993 yılına dikkatinizi çekmek istiyorum; kamuoyunda '93 konsepti' olarak bilinen, "Kürt işadamları listesi"nin hazırlandığı, çok sayıda gazeteci arkadaşımızın da bulunduğu binlerce kişinin 'faili meçhule' kurban gittiği yıllar.

Dönemin Başbakanı Çiller'in Kürt sorunu konusunda 'Bask Modeli'nden bahsettiği süreç. Sonra da çözümün güvenlik ve silah zoruyla hayata geçirilme girişimi...

Diğeri, ROJ TV'nin kapatılması için NATO Genel Sekreterliği seçimlerinin dahi pazarlık konusu yapılması. Hatırlayalım, o dönem Danimarka Başbakanı Rasmussen, NATO Genel Sekreterliği'ne adaylığını koymuştu. Türkiye'nin ise adaylığa destek için ROJ TV'nin kapatılmasını istediği (basına yansıdı) biliniyor.

Gerçekten de Türkiye'nin ROJ TV'nin kapatılması için verdiği uğraş kadar harcadığı ekonomik kaynak ve tavizlerinin ne olduğu oldukça önemlidir. Örneğin son kapatma davasındaki süreçte Türkiye hükümetinin ne tür tavizler ya da neyin karşılığında ROJ TV'yi kapatırdığı merak konusudur.

Şimdi yeniden bizim tutuklanmamıza gelelim. Bana göre birkaç neden var. Sanırım şöyle formüle edebilirim:

1- Son bir yılda gerçekleştirilen tutuklamalarda birçok alanın birlikte olduğu bir yapı izlenimini yaratarak ayrı bir devlet ("devlet içinde devlet") iddiasını kuvvetlendirmek;

2- Adı geçen Kürt sorununa duyarlı basın-yayın kuruluşlarını yasadışı göstererek:

a)- Kamuoyundaki etkisini kırmak;

b)- Var olan yapıları marjinalize etmek/zayıflatmak (kadro ve nitelik olarak).

3- Kürt sorununun demokratik barışçıl ya da en azından güvenlik ve şiddet politikalarına itiraz eden gazetecileri, yazarları, gazete yöneticilerini izole etmek, baskı altına almak.

Başbakan'ın bizzat gazete patronları ve genel

* Evrensel gazetesi muhabiri ve yazarı, Kandıra 1 No'lu F Tipi Cezaevi, İzmit-Kocaeli.

yayın yönetmenleri ve medya sektörünün yöneticileriyle 2011'in Kasım ayında yaptığı toplantıyı bir hatırlayalım.

Burada dikkatinize sunmak istediğim vurgu, marjinalize etmektir.

Çünkü işin özünü anlamak için bu tanımlama oldukça işlevseldir.

2005'te *"Kürt sorunu vardır ve benim sorunumdur"* diyen Başbakan'dan, KCK operasyonlarını savunan Başbakana vardık!

Hükümetin 2005'ten beri Kürt meselesine dair nasıl bir çözüm istediğini, bir yol haritası olarak ortaya koymaması.

Şiddete son verilmesi, silah bırakılması talebinden KCK'nin 'öcü' olarak sunulmasına vardık.

Neden?

Eski MİT Müsteşar Yardımcısı Cevat Öneş'in yaptığı açıklamaya bakalım: Öneş, KCK'nin MİT tarafından kurulduğu iddialarını (özellikle medya) açık bir dille *'hayal ürünü'* olarak yanıtlıyor. Öneş, *"KCK 2005'te Öcalan tarafından PKK'yi legalleştirmek için kuruldu"* diyor. Öcalan'ın KCK'yi kurduğu o zaman gazetelere de yansımıştı.

Devam edersek, gerçeklik buysa ve Hükümet, PKK'nin silah bırakmasını istiyorsa; bu durumda buna zemin hazırlaması, yani politika üretme imkânı yaratılması gerekmez mi?

Ya da KCK legale dönüşüm projesiyse o halde neden aniden tu kaka edilip en büyük tehdit olarak sunulmakta?

Bir de MİT Müsteşarı hakkında açılan soruşturma nedeniyle gündeme gelen bazı iddialara bakalım. (Polis ve MİT arasında bir çekişme/çatışma olduğu.) İddiaya göre, bir kesim polis, Kürt sorununun çözülmesini istemiyor/engelliyor.

Diyelim ki öyle. Peki bu durumda, 'Demokratik Açılım Projesi'nin rafa kaldırılıp, bundan sorumlu Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay'ın Terörle Mücadele Yüksek Kurulu'nun koordinatörlüğüne atanması nasıl izah edilecek?

Ya da Habur, Silvan ya da özerklik meselesi nedeniyle neden hemen çözümden vazgeçildi? Yoksa MİT-PKK görüşmesi bu süreci bozmak amaçlı olarak farklı bir şekilde mi kurgulandı? Örneğin PKK'nin durumunun iyice analiz edilip, ardından nasıl marjinalize ederiz, olabilir mi?

Örneğin kamuoyuna yansıyan belli bir noktaya geldiği belirtilen mutabakat neden Başbakan tarafından reddedildi? Başbakan Erdoğan'ın Haziran 2011 seçimleri öncesi *"Biz olsaydık Öcalan'ı asardık"* vurgusu hangi ihtiyaçtan doğdu?

Devletin/hükümetin çoğulcu bir yapıya, yani Kürtleri (ve diğer halkları) kabul edecek bir kabulü var mı? Yani teklikten çoğulcu bir yapıya geçmeye hazır mı?

Burada teklik ve çoğulculuğu hatırdan tutmanızı isteyeceğim. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti 'teklik' üzerine inşa edilmiştir; tek dil, tek ırk, tek bayrak, tek devlet vs...

Bu durumda, Öcalan'ın savunduğu, grup hakları (Kürtlerin büyük bölümünce benimseniyor), örgütlü bir güç olarak var olmak, tehdit olarak tanımlanacaktır. Ki genel yaklaşım da böyle. Devletin yetkili ağızları ile Genelkurmay başkanlarıncı grup haklarına şiddetle karşı çıkılması bunun göstergesi.

Devletin ve şimdiye kadar, AKP Hükümeti'nin dillendirmesi, daha çok *bireysel haklar* çerçevesindedir.

Tam da bu noktada Demokratik Toplum Kongresi tarafından yapılan özerklik ilanı, grupsal ve bireysel hak tartışmasını kızıştırdı. Öncelikle 'özerklik ilanı'nın, yerli yersiz, gerekli gereksiz olma durumundan ziyade, neden hükümet ve devlet tarafından tehdit olarak görüldüğü önemli. Özerkliği ilan edenin KCK olmaması durumu daha da ilginç bir hale getiriyor.

Bütün bu olan bitenler sırasında Başbakan Erdoğan'ın, BDP'yi dikkate almadığı ve dışladığının da altını çizelim. Çözüm arayan Hükümetin, PKK ile görüşürken BDP'yi dışlaması yani (bugün dillendirilen tepkiler) "riskli" görüşmeler gerçekleştirmesi ne kadar ikna edici? Bunu *"beş koyunu güdemeyenler"* ile gerekçelendirmek, Başbakan'ın niyetini sorgulatmaz mı?

Ayrıca iradi olmadığı ifadesi de doğru bir yanıt değil. BDP Eş Genel Başkanı Demirtaş'ın, *"Öcalan muhataptır, biz de muhatabız"* açıklamasını sanırım herkes duymuştur. Hükümetin neden Öcalan, PKK ile görüşmelere, Kürt seçmenin önemli bir kısmını temsilen Meclis'te bulunan BDP'yi katmadığı izah edilecek gibi değil.

Böylesi açmazlarla dolu pratiklerden örnekler çoğaltmak mümkün.

Ama şimdi başa dönüp, marjinalleştirme ve çoğulculuk, teklik konusuna yeniden bakalım. Öncesinde sizi 2000 yılının Haziran ayına götüreceğim. Dönemin Başbakanı Ecevit, DSP Diyarbakır İl Kongresi'nde konuşma yapıyor. Gazeteci olarak izlediğim o kongrede rahmetli Ecevit, (tam da yine Kürt sorununun çözüm tartışmaları yapılıyordu) genel af konusuna değindi ve *"terör örgütünün siyasa-sallaşmasına izin vermeyeceğiz"* dedi. Yani PKK'nin dağdan inip siyaset yapmasına izin verilmeyeceğini net ifade etti.

Yıl 2012. Geldiğimiz nokta, KCK operasyonları sonucu 13 Şubat günü 100'ü aşkın sendikacı, kamu emekçisi gözaltına alındı. Son bir iki yıl içinde binlerce kişi tutuklandı. Bu kadar tutuklamanın tek bir anlamı olabilir. Hükümetin sık sık dillendirdiği gibi, marjinal hale getirmek!

Kimi? PKK'yi mi? Hayır. Legal ve demokratik alanı seçenleri... Bir tür terörize etmedir bu...

Bu dönemin bir diğer dikkat çeken yanı, bu operasyon pratikliği, güvenlik esaslı politikanın tam da, Kürt cephesiyle Türkiye sol güçlerinin, aydınlarının buluşması sürecine denk gelmesi. Ve ilginçtir ne zaman bu buluşmalar söz konusu olmuşsa, benzer sert iklim havaları yaşatılmıştır. HEP'in bayrak provokasyonundan beri bu böyledir.

Sona gelirsek...

KCK operasyonları ya da MİT Müsteşarı ile eski MİT'çilere soruşturma açılması, devlet içindeki bir başka gücün (polis, Fethullah Gülen taraftarları) hükümete karşı bir tavrı olarak gösteriliyor. Ben başka bir noktadan da bakmayı öneriyorum. Varsa böyle bir şey (ki işaretleri çok) bu Kürt meselesinin çözümünden ziyade, Kürt meselesi üzerinden, politikalarını, hamlelerini güçlü kılma amaçlıdır.

Başbakan'ın KCK operasyonlarının daha da yoğun süreceği vurgularını bir blöf olarak mı kabul edeceğiz?

"Kürtlerin haklarını vereceğiz" diyen Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç'ın bir ay sonra, "Kürtçe

eğitime şartlar uygun olursa, o da seçmeli ders, izin verilir. Kürt dili medeni bir dil değil"; "KCK operasyonlarını yargıyla birlikte yürütüyoruz" ifadeleri...

Demokratikleşme paketinin dondurulmuş olması, BDP'nin hedef gösterilmesi...

Tüm bunlar, güvenlik ve şiddet yöntemleriyle Kürt sorununu çözmenin hâkim politika haline geldiğinin işaretleri.

Yeniden bize yani gazetecilere dönüyorum.

Bizim tutuklanmamız; basını dizayn çabaları, birçok gazetecinin işten çıkarılması, Kürt sorununun barışçıl ve demokratik yöntemlerle hallini isteyenlerin hizaya getirilmesi amaçlı. Bizim üzerimizden herkese (itiraz edecek olana) parmak sallanmaktadır.

Birçok gazeteci muhalif duruşları nedeniyle susturuldu.

Bir tür rehine gibiyiz!

Dilerim bu durumumuz bir işe yarar, hükümet toplumu germek yerine rahatlatacak adımları atar.

Aksi halde Kürt meselesi bir hükümeti daha tarihe yollamış olacak.

TÜRKİYE'NİN TUTUKLU ROSENBERGLERİ

NURETTİN FIRAT*

Türkiye'nin en önemli sorunlarından birini hiç kuşkusuz düşünce ve basın özgürlüğü konusu oluşturuyor. Bugün sadece cezaevlerinde 100'ü aşkın tutuklu gazeteci bulunuyor. Binlerle ifade edilen davalar, gazetelerin, dergilerin kapatılması, kitapların yasaklanması, gazetecilerin baskıyla işten çıkarılması, hizaya çeken sansür uygulamaları, baskı-korku-sindirmenin yaygınlaştırdığı otosansür... Nereden bakılırsa bakılsın hiç de iç açıcı olmayan bir manzara var karşımızda. Her şeyden önce bu yazının bir gazeteci tarafından hapishaneden yazılıyor olması basın ve düşünce özgürlüğünün resmini net olarak ortaya koymaya yetiyor.

KCK adlı operasyonlar serisi kapsamında, "terörist" damgasıyla içeri tıkılan siyasetçilerden, milletvekili ve belediye başkanlarından, avukatlardan, genç ve kadınlardan sonra, "terörist gazeteciler" olarak 36 kişi 24 Aralık 2011'de tutuklanarak hapse konuldu. Bizim tutuklanmamızla birlikte tutuklu gazeteci sayısı birden tavan yaptığı gibi, belki de bu kadar gazetecinin ilk kez toplu halde hapse konulduğu dünyadaki ender durumlardan biriyle karşılaşmış olduk.

'Terörizm' keyfiyetçiliği!

Bu vahim tablo düşünce ve basın özgürlüğü konusunda eşi az görmüş bir saldırı durumunu, hak ihlalini ifade ettiği gibi, "terörizm" adı altında siyasal iktidarın kendisine muhalif olanlara karşı keyfiyetçiliğini, pervasızlığını ve tahammülsüzlüğünü de ortaya koyuyor. Bu açıdan, gazetecilerin tutuklanmasının başlı başına bir anlamı olduğu kadar, iktidarın kendi dışındaki Kürt ve sol muhalefete karşı başlattığı saldırgan konseptin bir parçası olarak da okunmalı.

İktidarın güdümüne girmeyen, yaptığı her şeyi alkışlamayan, yanlışlarını örtmeyen, hak ve özgürlüklerden geri adım atmayan, demokrasinin tek geçerli yol olduğunu söylemekten sakınmayan, şiddet konseptinin çözümsüzlük ürettiğini usanmadan dile getiren, eşit yurttaşlık hakkını savunan, farklılıklarıyla, öz kimlik ve kültürüyle yaşamının gerekliliğine inanan herkesin; özellikle de Kürt ve sol demokrat kesimin "terörizm" keyfiyetçiliği ve saldırganlığı ile karşı karşıya kaldığı bir atmosferden söz ediyoruz. Dolayısıyla gazetecilerin,

* Özgür Gündem yazarı, Kandıra 1 No'lu F Tipi Cezaevi A4-10, İzmit-Kocaeli.

bizlerin tutuklanması, gerçeklerden taviz vermeyen özgür basını susturulmak istenmesinin olduğu kadar, âdeta “*Kürde dair ne varsa bertaraf edilmeli*” saldırganlığının da bir sonucudur.

Bütün bu tablo için geçerli olduğu gibi (özellikle son üç yılda KCK adı altında tutuklanan –bu yazı yazılana kadar!– 6 bin civarında insan için geçerli olduğu gibi), daha özgün olarak biz gazetecilerin tutuklanması için de siyasi bir durum söz konusudur. Herhangi bir demokratik ülkede görüleceği gibi herhangi bir hukuki süreçten söz edemiyoruz. Şayet böyle olsaydı, en azından bu kadar gazeteci hiçbir ülkede olmadığı gibi (faşist, diktatoryal rejimler hariç) cezaevlerine konulmazdı. Aylarca dosyalarında gizlilik olmaz, hiçbir şiddet bağlantısı olmadığı halde “üretilen” polisiye gizli tanıklar üzerinden yargılanmazlardı. Her şeyden öte, bütün olup bitenlerin siyasi bir kararlar gerçekleştiği, hem Kürt sorununda sergilenen tutumla, hem siyasi iktidarın temsilcilerinin âdeta savcı ve hâkim konumundaymış gibi buyurmalarıyla rahatlıkla anlaşıyordu.

Bu mızrak bu çuvala sığmaz!

Gazeteciler bile (en azından biz 36 kişi) hâlâ neyle yargılandığımızı bilmiyoruz, çünkü dosyada “*gizlilik*” olduğu belirtilerek, gerekçe açıklanmıyor. Ancak son olarak Başbakan’ın yaptığı ibretlik açıklamalar nasıl da siyasi bir tutumla karşı karşıya olduğumuzu göstermeye yetiyor. Başbakan âdeta savcılık makamı gibi “*adil yargılamayı etkileme teşebbüsünden*” de öte (ki adil bir durum olsaydı zaten bu kadar gazetecisi içeride olmazdı) ispatlayamayacağı denli iftiraya dayalı hayal ürünü gerekçelerle gazetecileri mahkûm eden bir konumda yer aldı. “*Tecavüzcülük*”, “*polis katili olmak*”, “*hırsızlık*”, “*darbecilik*”, “*yolsuzlukla*” suçlarken gazetecileri, Başbakan açıktan suç işlemekle birlikte muhtemelen bu vasıflara sahip kendisine yakın gazetecileri kastediyordur! Hiçbir şekilde bizler hakkındaki (en azından kendim ve tanıdığım gazeteciler için rahatlıkla söyleyebilirim) bu ispatlayamayacağı suçlamaları, iftiraları gündeme getirmekle Başbakan aslında kamu nezdinde yapılan bu rezalete, basın ve düşünce özgürlüğüne yönelik baskıya meşruiyet kazandırma gayretindedir. Aynı zamanda bu durumu kabul edilemez bulan (kuşkusuz haklı olarak) ulusal ve uluslararası itirazı da bertaraf etmek istemektedir.

Peki mızrak çuvala sığıyor mu? Siyasi baskıların en tipik örneği olarak bize dönük sergilenen tutumların ne yapılsa yapılsın gizlenemeyeceğinin en çarpıcı tablosunu Sınır Tanımayan Gazeteciler

Örgütü’nün (RSF) listesi ortaya koyuyor. Listede basın özgürlüğü sıralamasında zaten berbat bir yerde bulunan Türkiye, bizlerin tutuklanmasıyla daha da kötü bir konuma sürüklendi. Dünyada basın özgürlüğünün ve dolayısıyla demokratik standartların göstergesi olan listede Türkiye 138’inci sıradan 148’inci sıraya geriledi. Yine hak ihlallerinin nedenli yoğun yaşandığının çarpıcı bir sonucu da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin (AHİM) 2011 yılı verileri ile görüldü. Buna göre Türkiye 159 mahkûmiyet kararı ile Rusya’yı da geride bıraktı.

Mc Carthycilikten esintiler

“İleri demokrasi” iddiasında bulunan, Arap ülkelerine demokrasi ve özgürlük vaaz eden siyasi iktidarın her şeyden önce aynayı kendisine çevirmesi gereken bir tablo söz konusudur. Suriye yapınca kötü, Türkiye yapınca haklı ve iyi olmuyor! Hak ihlallerinin olduğu, basın ve düşünce özgürlüğünün yaşanmadığı bir yerde demokrasiden, özgürlükçü standartlardan söz edilemez.

Açık ki Kürt sorununa yönelik 1990’ların “güvenlikçi” politikalarına bir geri dönüş söz konusu. Olup bitenler yeterli veri sunuyor. 1990’larda bizim geleceğini sürdürdüğümüz yayın organlarında 10’larca gazeteci öldürülürken, dönemin başbakanlarından Demirel “*bunlar gazeteci kılığındaki militanlar*” deyip cinayetlere meşruiyet sağlamaya çalışıyordu. Bugün 1990’lardaki gibi Kürt sorunundaki şiddeti önceleyen siyasi iktidar da ha bire cezaevlerine koyduğu gazetecileri “*terörist*” ilan ederek benzer şekilde meşruiyet sağlama çabasında. Bu paralellik bile nasıl bir zihniyet ile karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor...

Tipik bir “*benden olmayan herkes düşmandır*” histerisinin yaşandığı Türkiye’de soğuk savaş Amerikasında yaşanan Mc Cartyciliğin güçlü esintileri olduğunu söylemek abartı olmayacaktır. Can Dündar’ın gazetecilerin durumuna dikkat çekmek amacıyla aktardığı şu anekdot çok şeyi anlatıyor, “*1950’lerin başında komünizme karşı cadı avı sürdüren soğuk savaş Amerikasından sosyalist Rosenberglar Sovyet ajanı diye suçlanıp idam edilmişti...*

Julius Rosenberg’in sözleri hem ibret verici hem ümit verici: Kendileri gibi düşünmeyen herkesi susturmak için bizi hedef seçtiler. Ama halk elbet kendisini yanlış yola sevk edenleri başından def edecektir.” (26.01.2012 Milliyet)

Bütün olup bitenler bundan ibaret ve başka da söze ne hacet!

bdp diyarbakır milletvekili altan tan:

OZANLAR GİBİ DOLAŞIP ANLATACAĞIZ

Röportaj: CEM GURBETOĞLU

AKP hükümetinin “açılım”, “demokratikleşme” söylemlerinin ardından başlatılan KCK operasyonlarında yüzlerce siyasetçi tutuklandı. Düünden bugüne bakıldığında Kürt sorunu açısından KCK operasyonları ne anlama geliyor?

Ben KCK operasyonlarının başladığı ilk gün, katıldığım TV programlarında *“Bu yanlış, bu yanlış, bu yanlış”* diye âdeta feryat edencesine bu görüşümü söyledim. Sistem, devlet, düzen, AKP, Başbakan—adına ne dersiniz deyin— bir çözüm projesine sahip değil. Çözüm ne? Ortadoğu’da 35-40 milyonluk bir halk var: Kürtler. Bunların ismi yok, statüsü yok, anadilde eğitimi yok. Daha düne kadar şahıs olarak bile tanımıyorlardı. *“Kürt yoktur”* diyorlardı. Şimdiyse *“Kürt vardır ama bir halk olarak yoktur”* diyorlar. Peki ne yapacak Kürt? Kendi evinde Kürtçe konuşacak, çarşı-pazarda konuşacak, şarkı-türkü söyleyecek, ama bu dili kamusal alanda kullanamayacak, anadilde eğitim yapamayacak, bölgesel bir yönetimi olmayacak, eriyip gidecek. Tayyip Erdoğan’ın da kafasında bundan ileri bir çözüm yok. Esas tıkanan nokta bu. *“O halde bunu kabul etmeyenleri dağda öldürelim, şehirde de hepsini tutuklayalım”* dediler. Hadise budur. *“KCK PKK midir?”, “PKK hem sivilleşmeyi, hem silahı birlikte mi yürütmek istiyor?”* bunlar ikinci, üçüncü, dördüncü derecede sorulması gereken sorulardır. Ama esas problem şudur: Devletin Kürtlerle ilgili, Kürtlere statü verecek, eşit bir halk olarak görececek, birlikte bir gelecek inşa edecek projesi yoktur. Böyle bir projesi olmadığı için devletin kendisi Kürt sorununun terörize edilmesini istiyor. İstiyor ki, Kürtler onlarla savaşsın, o Kürtlerle savaşsın ve bu böyle devam etsin. Çünkü “çözüm” dediğimiz vakit, 20. yy’da *“Ben Kürtleri kabul etmiyorum, anadilde eğitim hakkını, dilinin kamusal alanda kullanmasını kabul etmiyorum, bölgesel yönetimi kabul etmiyorum”* demesi mümkün değil. Onun için de tutuklamaları bir sindirme aracı olarak görüyor.

Diyarbakır, Kürt politikasının nabzının attığı bir yer. Orada bu operasyonlar nasıl etki yaratıyor?

Çok kötü. Roboski olayı olmadan önce yapılan bir kamuoyu araştırması var. Haziran seçimlerinden kamuoyu yoklamasının yapıldığı güne kadar geçen 6 aylık sürede BDP’nin oyu 1 milyon artmış ve bu 1 milyon oyun yüzde 90’dan fazlası AKP’den gelen oylar. Bu Diyarbakır’da da, bütün Kürdistan’da da

böyle. AKP hükümetinin bu politikalarının yansıması ümitsizlik, kırınglık ve kızgınlıktır. Dolayısıyla bugün çok geniş bir Kürt kitlesinde, *“AKP artık çözüm istemiyor. Bunların bize verecekleri bir şey yok. Barışı istemeyen esas taraf bunlardır”* fikri yerleşiyor, kök salıyor. Daha son seçimde bile AKP’ye oy veren Kürtlerin büyük bir kısmı pişman.

MİT Müsteşarı Hakan Fidan KCK operasyonları kapsamında ifadeye çağrıldı. Daha sonra Başbakan’ın müdahalesiyle MİT görevlileri bir şekilde korumaya alındı. Ancak olayın üstünden birkaç gün geçtikten sonra onlarca kişi KCK operasyonundan gözaltına alındı. Halbuki hükümet operasyonlar için “Bu yargının işidir” diyordu.

Hükümet bizzat bu işin tarafıdır, hesabına gelmeyen noktaları başkalarına havale ediyor. Farz edelim ki, bütün tutuklamaları yapan mahkemeler kontrolünde değil. Mahkemelere bu insanları kim götürüyor? Polis götürüyor. Diyelim ki, polis de hükümetin kontrolünde değil. O zaman iki soru sorulur.

Bir: ‘Sen ne yapıyorsun orada? Senin yargıda, Emniyet’te hiçbir etkin yoksa, İçişleri Bakanın, MİT’in, Emniyet İstihbarat Teşkilatı Başkanın, Adalet Bakanın ne iş yapıyor?’

İkincisi: Savcıya mı gücün yetmiyor? Peki sen şike yasasını bir gecede çıkardın. MİT Müsteşarını kurtaran yasayı bir gecede çıkarttın. Milletvekillerinin emeklilik maaşlarıyla ilgili yasayı bir gecede çıkarttın. Eğer bu işten hakikaten rahatsızsan, başka bir çözüm planın varsa, bir gecede kanunları hazırla, getir Meclis’e, sonra da uygula. Demek ki samimiyet yok. Uyutma var, oyalama var. Tiyatro...

AKP bölgeye ilişkin çeşitli projelerini zaman zaman açıklıyor. Kısa bir süre önce melelerin, din adamlarının bölgede aktif rol alacağı söylendi. Bu tür girişimlerin sorunun çözümüne faydası olur mu?

Bunların hepsi çözüm yolunu uzatmaktan başka bir şey değildir. Dini kullanarak, parayı kullanarak, sopayı, ölümü kullanarak bir yere varamazsınız. Bunları hepsi denenmiş. Ama en son eğer hükümet dini kullanmaya kalkarsa, sahte imamlarla mevcut rejimin propagandasını yapmaya başlarsa, en başta bütün Müslüman Kürtler tepki gösterecekler ve hükümet Dimyat’a pirince giderken, evdeki bulgurdan olacak.

Anayasa tartışmalarını hükümet sürdürüyor. Böyle bir ortamda hâlâ Anayasa yapılabilir mi sizce?

"Bu ortamda Anayasa yapılmaz" diyenler iki gruba ayrılıyor. Bir grup iyi niyetli olarak diyor ki, "bir demokratikleşme, bir rahatlama olmazsa yeni Anayasa nasıl yapılacaktır?" Bu doğrudur. Bazıları ise zaten yeni bir anayasa yapılmasını istemiyorlar. Savaşın ve çatışmanın devamını istiyorlar. Evet, bu ortam içinde yeni Anayasa yapılır. Nasıl yapılır? AKP'nin, hükümetin, cemaatin, devletin hepsinin gerçek yüzü ortaya çıkar. Ya doğru düzgün bir Anayasa ortaya koyarlar bu iş çözülür; ya da kesin ve net şekilde bunların çözüm istemedikleri ortaya çıkar. Her iki halde Kürtler için kârdır. Eğer doğru düzgün bir Anayasa çıkar ve çözüme ulaşırsa da kârdır; yok eğer Başbakan'ın gerçek yüzü ortaya çıkar ve yeni Anayasa yapmak istemediği tescil edilirse, halkın gözünün içine sokulursa da bu Kürtler için kârdır. Kaybeden Kürtler, demokrasi olmaz. Bu Anayasayı yapamayan Başbakan gider, yenisi gelir.

MİT krizi, hükümetle Gülen cemaati arasında bir 'yarılma' olarak değerlendirildi. Kimisi, Kürt sorununun çözümünü konusunda Erdoğan ve çevresiyle Cemaat arasında farklı görüşler olduğunu, krizin bunun yansıması olduğunu iddia etti. Hükümete yakın kimi çevreler, savcılar MOSSAD ajanlarının yanlış yönlendirdiği iddiasında dahi bulundular. Siz nasıl değerlendiriyorsunuz bu krizi?

Bu görüşlerin hiç birine katılmıyorum. Şu an cemaati de küresel güçlerden ayrı düşünmüyorum. Küresel güçlerin ve onlarla paralel hareket eden çevrelerin bütün bir Ortadoğu'ya, Türkiye'ye ve Kürt sorununa vermek istedikleri bir şekil var. Bu şeklin doğru olup olmadığını tartışabiliriz. Ancak hükümet buna direnmiyor. Tayyip Erdoğan, bölgedeki genel siyasetin bir aktörü olacağına, bütün siyaseti ve oyunu kendi üzerine kuruyor. Cumhurbaşkanı olmak, başkan olmak ve kendi iktidarını pekiştirmek istiyor. Erdoğan genel senaryoyu bozuyor. Ama bu bozma milletin hayrına bir bozma değil. Sanki birileri ona kötü bir şey dayatıyor, o da direniyormuş gibi gösteriliyor. Böyle bir şey yok.

En nihayetinde Türkiye değişecek, yeni bir Anayasa yapılacak. Bölge yeniden şekillenecek. İslami görüş açısından ne olacak, demokrasi yönünden, etnik-mezhpsel yönden nasıl olacak bu değişim, konuşalım. Küresel sistemin her dayattığına "evet" demeyelim. Buna tamam. Ama statüko muhakkak değişmeli. Buna direnmek yanlış. Nasıl daha iyisinin olacağını tartışalım. Tayyip Erdoğan bunu tartışacağına geri vitese takıyor ve ilkel bir köy ağası gibi sistemi kendi üzerine kuruyor. Kendi üzerine kurunca da Ortadoğu'daki bütün dinamiklerin tersine bir durum ortaya çıkıyor. Bence olan budur. Doğrudur, bizzat Başbakan'a operasyon yapılmaktadır. Sonunu birlikte göreceğiz.

Mazlum mu oynayacak yine?

Mazlum da oynayabilir, ortaya başka şeyler de sunabilir. Mesela şimdi hükümetin kontrolü ve emrinde olan birçok gazetede, "Tayyip Erdoğan Nisan ayında açılım yapacaktı. O müzakereden yanaydı. Çözümünden yanaydı. Sabote ettiler" diye yazıyor. Aslı astarı olmayan bir yalan bu. Şu ana kadar biz BDP'ye soru soran bir tek kişi yok. Bizle çözüm için konuşan herhangi bir onbaşı bile yok. Görüştüğümüz sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, sendikalar, hükümete yakın gazeteciler, medya patronları, elçiler, yabancı misyonlar içinde hükümetin bir çözüm hazırladığına dair en ufak bir ip ucu yok. Dolayısıyla bunun da kökü yalan. Bildiğiniz gibi İmralı'yla görüşmeler yakın zamanda kesilmedi. Bir yıl öncesinden kesildi.

Çözüm için ne yapılmalı?

Çözüm için taraflar Anayasaya ilişkin görüşlerini belirtecekler. Biz Kürtler de ortaya koyacağız fikirlerimizi. Kimin makul, meşru ve kardeşlikten yana, çözüm peşinde olduğu; kimin de bunun tam zıttı, çözümsüzlük içinde olduğu ortaya çıkacak. Ve bu tablo açık biçimde ortaya çıktıktan sonra kamuoyu Başbakan'ı mahkûm edecek. Kendi partisinin içinde de sıkıntı çıkacak. Türkiye çözümü arayıp bulacak. Demirel, Çiller, Yılmaz, Erbakan, Ecevit yapamadı. Tayyip Erdoğan da yapamadıysa, o da Çiller'in yanına gider. Yapacak olan gelir. Bu kadar rahat ve özgüvenle konuşuyoruz. Biz gitmeyeceğiz, çözümü getirmeyen Başbakan ve hükümetler gidecek.

Seçimlerden önce Kürt sorununun çözümünü konusunda sıkça mikrofon uzatılan biriydiniz. Bu durum BDP milletvekili olduğunuzdan bu yana değişti mi?

Çok büyük değişim var. Bütün arkadaşlarımıza kesinlikle büyük bir ambargo var. Lehimize olan hiçbir şey medyada yer almıyor. Bu sansürün, bu diktatörlüğün en son örneği biliyorsunuz Roboski katliamı oldu. 13 saat boyunca hiçbir bu haberi vermedi, veremedi. Asker ve hükümet açıklama yapana kadar böyle bir olay olduğunu bile vermediler.

Hangi sınıftan ve katmandan olursa olsun, Türkiye'deki vicdan sahibi insanlara seslenmek istiyorum. Bizim önümüzde yapılacak tek yol var. Direnmeye devam edeceğiz. Türküyle, Kürdüyle halkımızı örgütlemeye çalışacağız. Ozanlar, âşıklar gibi dağlara bayırlara düşeceğiz, anlatacağız. Özgür bir gelecek için halkı örgütlemeye çalışacağız. Halktan aldığımız desteği sürekli arttırmaya çalışacağız. Bu destek yeterli noktaya geldiği vakit, halk söylemesi gerekeni söyleyecektir. Direnmeye devam, teslimiyet yok.

AMAÇ: GERÇEĞİ GİZLE(T)MEK

ÇAĞDAŞ KAPLAN*

Yıllardır faili meçhul cinayetlerin, bombaların hedefi olan, yargı kısıkcı altında tutularak sus-turulmaya çalışılan Kürt basını, bu kez de “ileri demokrasi” söyleminin dillerden düşmediği 2011 Türkiye’sinde, polis zoruyla “KCK soruşturması” bilmecesinin içinde uyandırıldı şafak baskınlarıyla. 48 gazeteci bir şafak baskını ile “terörist”, fotoğraf makinelerimiz, kalemlerimiz, haberlerimiz, köşe yazılarımız yani tüm gazetecilik faaliyetlerimiz, kuvvetli suç şüphesine sebep deliller oluverdi birden-bire! Aslında Kürt gazeteciler alışkındı bu şafak uyanışlarına. Kimi zaman gazete binalarında patlayan bomba sesiyle uyanmışlardı, kimi zaman gazeteci arkadaşlarının sırtına sıkılan silahın sesiyle uyanmışlardı. Bu kez “Aç kapıyı polis”le uyandırıldık.

Kürt sorunu nasıl çözülmez?

Evet, aşınaydık bu uyan(dırıl)ışlara. Evlerimize, haber merkezlerimize girdiklerinde şaşırmadık aslında. 2009 yılında başlayan ve bir cadı adına dönüştürülen KCK operasyonunun bir gün tıpkı Zarakolu’nun, Ersanlı’nın, binlerce Kürt siyasetçi ve hukukçunun kapısını çaldığı gibi, biz gazetecilerin kapısını çalacağını tahmin etmek zor değildi. Kürdü; siyasetçisi, hukukçusu, eğitimcisi, gazetecisi, genci, kadını, topyekûn hedef alan ve Kürt sorununun demokratik çözümü karşısında çözümsüzlüğün sembolü haline gelen KCK operasyonu bizim de kapımızı çaldı sonunda. Ama “Kürdü rehin alma” perspektifi ile ilerleyen bu operasyonun da tıpkı diğer KCK soruşturmalarında olduğu gibi mesnetsiz iddialarla hukuksuzluk batağına saplanacağını ve bir bilmeceye dönüştüğünü çok geçmeden anladık.

Emniyet’e götürüldük. Nezarethanelerde “sohbet” lere davet edildi! Her biri zihin dedektifliğine soyunmuş, haber kaynaklarımız ile yaptığımız telefon görüşmelerinden bile zorlama deliller yaratan polisler “merak” etmiş olacaklar ki, bir gazeteci arkadaşımıza, “Kürt sorunu nasıl çözülür?” diye sormuşlardı. Cevaplarını aldılar: “Biz Kürt gazeteciler zorla buralarda tutulduğumuz sürece bu sorun çözülmez” demişti arkadaşımız. Aslında bu yanıtıyla, bir bütün olarak Kürtlere siyaseti yasak eden, ifade alanı bırakmayan, çözümsüzlükte ısrar ederek yeni bir kriz yaratan KCK operasyonlarının tümüne bir cevap vermişti arkadaşımız.

Kendimize güvenimiz tamdı. Özgür Kürt basını-nın yine verilemeyecek hesabı yoktu. Sonra tek tek savcı karşısına çıktı basın emekçileri. Soruşturma

yine “top secret” yürütülüyordu ama savcılar sorgu sırasında iddia adındaki incilerinin bazılarını biz-den esirgemediler. Meğer kimimizin ROJ TV haber bültenine canlı yayın bağlantısı yapması, kimimizin köşe yazısı, kimimizin toplumsal bir olay sırasında elinde fotoğraf makinesi haber takibi yapması, haber müdürünün muhabirini habere göndermesi, politika muhabirinin BDP’li siyasetçilerden görüş alarak haberleştirmesi “örgüt üyeliğine” sebebiyet veren kuvvetli suç şüphesiymiş! İktidar tarafından dindar nesil yetiştirme arzusunun dilden düşürülmediği ülkede “Allah’ın gördüğünü kuldan gizlemek” gerekirmiş meğer. Yüz binler Newroz alanlarını doldurduğunda, on binler insanca yaşam için sokaklara çıktığında onları görmemek, haberini yapmamak gerekirmiş meğer. Meğer bu haberleri yazanlar gazeteci değil teröristmiş!

Tabii bu “delillere” verilecek cevap belli idi. “Biz Kürt gazetecileriz, kayıtsız kalamayız, bunların hepsi mesleki faaliyetlerimiz, yaptık, yazdık, yazmaya devam edeceğiz.” Sonrası ise emri Ankara’dan verilmiş toplu tutuklama kararı ile Kürt basınına cezaevi yolunun gösterilmiş olması... İşte Kürt basınına yönelik gelişen KCK operasyonunun resmi...

Oyun bozuldu!

Aslında amaçlanan belli. Tıpkı diğer KCK operasyonlarında Kürt siyasetçiye “siyaset yapma”, Kürt hukukçuya “ezilenleri savunma”, aydınlara “Kürt halkının demokratik iradesine saygı gösterip yanında durma” diyenler bu kez de toplumun tüm kesimlerinin derdini, talebini, zulme karşı isyanını yayınlara taşıyan Kürt basınına “Gerçekleri yazma” diyordu! Çünkü gerçekler, onların yalan üzerine kurulu iktidarını çok rahatsız ediyordu.

Ama tıpkı yine diğer KCK operasyonlarında “ez livirim” diyerek bu operasyonları boşa çıkaran Kürt siyasetçiler gibi özgür basın da bu operasyonu, gerçekleri yazmadaki ısrarı ile boşa çıkarıyordu. Dışarıda kalanlarımız bize yönelenlere “Susturamazsınız” dedi. 35 mensubu tutuklu olmasına rağmen Roboski katliamının ardından, yaygın medyanın Başbakan’dan talimat alamadıkları için haber yapmayıp oynadıkları sessizlik oyununu, katliamın fotoğrafını gösterip “Soykırım” manşetini atan Kürt basını bozdu. Yaygın medyada gazeteciler üç maymunu oynarken “terörist gazeteciler” hedef alınacaklarını bile bile gerçeği topluma ulaştırmayı başarabildi.

* DIHA muhabiri, Kandira 2 No’lu F Tipi Cezaevi, A-12-34, İzmit-Kocaeli.

KCK OPERASYONLARI

‘DÜŞMAN YARATIM SİYASETİ’NİN YENİ İCADI!

CENGİZ ÇİÇEK*

C. Schmitt, dost-düşman ikilemi teorisinde modern devletin kendi bekasını sürdürme uğruna yapabileceklerinden bahseder; devletin bekasını tehlikeye düşürme ihtimali bulunan düşman, modern devlet tarafından her türlü hukuki düzenleme ve hukuk dışı formülasyonlarla elinde bulundurduğu şiddet tekeli aracılığıyla yok edilebilmektedir. T.C. devletin, bu modernist paradigma ekseninde –tarihsel, güncel olarak– incelendiğinde; siyasetini, silahlı kuvvetlerini ve hukuksal sistemini dost-düşman ikilemine göre şekillendirdiği görülür. Cumhuriyet’in kurucu aklının –devlet aklı– en gözde “düşman”larının başında ise Kürtler gelmektedir. Devlete uygun ulus inşası zorunluluğu, bu coğrafyada; dostları düşman, kader ortaklarını ise birbirlerinin kaderini belirleyen failer haline getirmiştir. Dersim 38 Katliamı, Varlık Vergisi Kanunu, Maraş Katliamı vb. acı olaylar, “düşman” yaratım siyasetinin tarihe düşürdüğü notlardır.

Son yıllarda devlet aklının icat ettiği yeni “düşman”lardan biri de “*paralel devlet kurmak*”la itham edilen KCK’dır. Düşman yaratma siyaseti sonucu “şaki”likten “bölücü”lüğe, “bölücü”lükten “paralel devlet kuruculuğu”na terfi edilen ve bu terfinin bedelini; siyasal, kültürel, ekonomik olarak ödeyen Kürtler, son KCK operasyonlarıyla kendi “tufan”lar tarihine bir yenisini daha eklemiştir. 2009 Nisanında startı verilen KCK operasyonlarının, yarattığı mağduriyet kitlesinin niceliği hesaplandığında “tufan”lar listesini fazlasıyla hak ettiği görülecektir.

‘Düşman’lık hukukuna dair...

KCK operasyonlarının kamuoyunda en dikkat çekenlerinden biri de Öcalan’ın 36 avukatının toplu olarak tutuklanmasıdır. 36 avukatın tutuklanması, 13 yıllık İmralı tarihinde bir ilk olduğu kadar; Türkiye ve dünya siyasi tarihinde de ilk olma özelliği taşımaktadır. Bu operasyon T.C. Devletin demok-rasi standartlarının tespiti açısından oldukça öğreticidir...

Operasyonda tutuklanan 36 avukatın hepsinin Öcalan’ın avukatı olması; operasyonun asıl hedefinin Öcalan ve Kürt hareketi olduğunu göstermektedir. Kürt sorunu eksenli değişen politik tutumlar ve

çözüm-çözumsuzlük ikilemi arasındaki her gelişme, pratik olarak İmralı adasında yansımasını bulmaktadır. Son 13 yılda devletin “hal” değişimi mutlaka İmranlı’nın “hal”ini değiştirmiştir. Öcalan’ın avukatlarının tutuklanması da Kürt sorununda çözümün; “diyalog ve müzakere hali”nin yerini “güvenlikçi hal”e bırakması sonucu olmuştur. Diyalog-müzakere sürecinden umduğunu bulamayan devlet aklı, son 30 yılda yarattığı en büyük “düşman”ı –Öcalan’ı– kuşatma operasyonuna girmiştir. Kürt sorununun demokratik barışçıl yollarla çözümüne kadar İmralı üzerindeki “iktidar presleri” son bulmayacaktır. 13 yıl boyunca (1999-2012) devlet, “hükümlü” Öcalan’a, hukuk dışı formülasyonlar ve “kişiyeye özel” yasalarla “düşman”lık hukuku uyguladı:

1. Öcalan, İmralı adasında 1999-2009 yılları arasında infaz rejiminde tanımı olmayan bir cezaevi statüsünde tutuldu. On yıl sonunda, Kasım 2009’da –uygulamaları tartışmaya açık olsa da– F tipi statüsüne göre inşa edilen yeni cezaevine nakledildi.

2. Öcalan, 13 yıllık hükümlülük koşullarında; televizyon izleme, ailesi ile telefonda görüşme ve avukatları dışında üç ziyaretçisi (kendi belirlediği) ile görüşme haklarından yararlandırılmayan tek T.C. Devleti hükümlüsüdür.

3. Vekil-müvekkil görüşmelerinin ses kayıt cihazı tarafından kayıt altına alındığı ve yazarak not tutma suretiyle bir sivil memur tarafından takip edildiği tek T.C. Devleti cezaevi, İmralı Cezaevi’dir.

4. “*Avukat-hükümlü görüşmelerinin ... şartlarının varlığı halinde altı ay süreyle kısıtlanacağı*” şeklinde Ceza İnfaz Kanunu’nda yapılması düşünülen (ki bu yazının yayınladığı tarihte muhtemelen yürürlüğe girmiş olacak) “kişiyeye özel” yasa değişikliğinin hedef kişisi Öcalan’dır.

Daha da çoğaltılabilecek benzeri uygulamaların işaret ettiği gibi; devletin “düşman”lık hukukunun hüküm sürdüğü bir alanda Öcalan’ın avukatlarının bir “düşman” hukukundan kendilerine düşen payı almayacaklarını düşünmek, en hafif deyişle safdillik olurdu.

Öcalan’ın avukatları haklarında açılan yüzlerce davada tutuksuz yargılanmaktadır. 13 yıl boyunca avukatları tutuksuz yargılayan “bağımsız yargı”, ne değişti de son operasyonlarda tutuklu yargıla-

* Abdullah Öcalan’ın avukatlarından, Kandıra 2 No’lu F Tipi Cezaevi, İzmit-Kocaeli.

ma kararı verdi? Avukatlar nezdinde değişen bir şey yoktu, rutin olarak yargılamalara katılmaktaydılar. Değişen, devletin Kürt sorunu konseptidir. Öcalan'ın avukatlarının yargılandığı tüm davaların –buna son operasyonda dahildir– dayanak konusu, İmralı'da gerçekleştirilen ve savunma kurumunun olmazsa olmazı olan, vekil-müvekkil görüşmeleridir. Avukatlar hakkında açılan davalarda, savcılar önünde delil olarak bu görüşme kayıtlarının çözümleri bulunmaktadır. Yasadaki açık düzenlemeye rağmen, kayıtlar hukuka aykırı bir şekilde incelenmektedir. Hukuka aykırı olarak elde edilen deliller üzerinden Öcalan'ın avukatlarına davalar açılması “zehirli ağacın meyvesi, zehirli olur” ilkesi gereğince tam bir “hukuk kırımı”dır.

Bütün bu uygulamalar da göstermektedir ki, İmralı ve onunla temas eden her çevre “devlet bekası”nı tehdit etmektedir.

Yeni bir tasfiye dalgası mı?

Yukarıda bahsi geçen kısa notların ışığında, avukatların tutuklanmasını da içeren KCK operasyonlarına biraz daha yakın plan bakalım. Kürt sorununa duyarlı her çevrenin cevabını aradığı –ve durduğu ideolojik zemine göre de cevapladığı– bir soru: “İktidar, KCK operasyonlarında çıtayı neden siyasal soykırım aşamasına kadar yükseltti?” Bu soruya cevap olarak yapılan değerlendirmelerde iki görüş ön plana çıkmaktadır. Birinci görüş sahiplerine göre; AKP iktidarının yegâne amacı Kürt hareketini tasfiye etmektir; tasfiyeyi amaçlayan AKP, Kürt hareketinin “sistem krizi” yaratacak potansiyel gücünü de hesaplayarak seçim dönemini krizsiz atlama amacıyla “diyalog siyasetini” Kürt hareketi ve Öcalan'ı oyalamanın bir aracı olarak kullanmıştır.

Hali hazırda bu görüşü doğrulayan siyasal gelişmeler (KCK operasyonları, Öcalan'ı tecrit vb.) mevcuttur. Tasfiye algısını oldukça güçlendiren verilere göz atmakta fayda vardır. Buna göre;

1. Önce “Demokratik Açılım” sonrasında “*Milli Kardeşlik Projesi*” olarak adlandırılan dönemde, Öcalan'ın görüşleri her hafta kamuoyunda büyük bir merakla beklenir, İmralı'dan dönen avukatları Gemlik Jandarma Karakolu'nun önünde gazeteciler ordusu karşılardı. Bu dönemde, Öcalan'ın Kürt sorununun çözümünde “*her iki tarafı masa başında buluşturabilecek*” önemli bir aktör olduğu tezi güç kazanmıştır. Böylesi görülmemiş olumlu bir seyrin yaşandığı günlerde, ‘derin’lerde alınan bir kararla Öcalan'ın avukatları, haklarında İstanbul C. Başsavcılığının başlattığı soruşturma kapsamında; 20 Mart 2010 tarihinden itibaren teknik ve fiziki takip altına alınmıştır. Yüzeydeki akıntıya “ters ve derin” olarak seyreden bu akıntının üzerinde ciddi yetle durulması gerekmektedir.

2. İmralı'da “devlet heyeti”yle Öcalan arasında müzakerelerin gerçekleştiği bir dönemde, Başbakan seçim meydanlarında “*99'da ben olsaydım Öcalan'ı asardım*” türünden konuşmalar yapıyordu. AKP'nin milliyetçi oyları hedeflemesi miydi bu? 12 Eylül referandum sonuçları da göstermiştir ki AKP'nin milliyetçi oy kaygısına kapılması anlamsızdır. Hatırlanacağı üzere 12 Eylül referandum sürecine, “*İmralı'da görüşmeler oluyor*” gündemiyle girilmiş ve muhalefetin bu konuyu istismar etmesine rağmen AKP referandumdan başarıyla çıkmıştır. Referandum sonuçlarına rağmen Başbakanın seçim meydanlarında milliyetçi söylemlere sarılmasının izahı nedir?

3. Benzer deneyimleri yaşayan İspanya, G. Afrika, İrlanda gibi ülkelerin çözüm süreçlerinde olmazsa olmaz çözüm ilkelerinden biri de “kitlelerin psikolojik rehabilitasyonu”dur, bir başka deyişle toplumsal psikolojik ortamın yaratılmasıdır. Referandum döneminde bu “toplumsal dönüştürücü” ve “toplumsal kurucu” olma şansını yakalayan AKP iktidarı “düşman”lık kavramlarını terk etmemiş, yeni dönemin ruhuna uygun kavram ve semboller geliştirme gereği duymamıştır.

Tüm bu veriler AKP iktidarının Kürt sorununun çözümüne tarihsel-toplumsal perspektif ve bilinçle yaklaşmadığının ya da yaklaşmadığının (saray içi iktidar savaşlarından dolayı) göstergeleridir.

‘Gri yorumlar’ın kıskacındaki toplum

Son KCK operasyonlarına ilişkin olarak ileri sürülen ikinci görüş sahiplerine göre; İmralı'da Öcalan ile “tarihi anlaşma” zemininin oluştuğu ve Kürt sorununda çözüm ihtimalinin belirdiği bir dönemde PKK, Silvan saldırısı ile süreci dinamitledi. Silvan saldırısı, Demokratik Özerklik ilanı gibi gelişmeleri devlet hazmedemedi ve Ağustos 2011'de alınan kararla (Beşir Atalay'ın ifadesidir) KCK operasyonlarının startı verildi.

Bu görüş kendi içinde birçok tutarsızlığı barındırmaktadır. Buna göre;

1. Bu tezi ileri sürenlere göre PKK Öcalan'ı sabote etmiştir ve Öcalan artık örgütüne hâkim değildir. Başbakan'ın başdanışmanı Yalçın Akdoğan'ın deyişiyle, “*Öcalan, PKK tarafından boşa düşürülmüştür.*” Ancak ne yaman bir çelişkidir ki; Öcalan'ın liderliğinin örgüt nezdinde “mutlak” olmadığını savunan cenah, avukatların gözaltısı ve tutuklanması sürecinde “*avukatların Öcalan'ın talimatlarını örgüte iletmediğini ve yüzlerce askerin Öcalan'ın talimatları sonucu öldürüldüğü*”nü ileri sürmektedir. “*Öcalan'ı dinlemeyen, boşa çıkaran örgüt*” ile “*Öcalan'ın talimatları doğrultusunda eylem yapan örgüt*” ne ilginçtir ki aynı dönemin örgütleridir! Ortaya çıkan sonuç; istihbarat haberciliğinin muazzam buluşu oluyor: Birden çok PKK!

2. Yine “gri propagandistler”in bir başka çelişkisi: “Avukatlar, Öcalan’ın talimatlarını örgüte iletmekle yüzlerce askerin ölümünden mesuldür.” Sormak gerekmektedir; devlet, her anını sıkı sıkıya türlü cihazla kayıt altına aldığı İmralı Cezaevi’nde “verilen talimatlar”ı bildiği halde, neden askerlerin ölümünü beklemekte, önleyici önlemler almamaktadır? KCK operasyonlarıyla “operasyonel rüş”ünü ispatlamış olan kolluk güçlerinin bu konuda neden basireti bağlanmıştı? Bu ülkede 30 yıllık çatışmalı dönemde, binlerce asker hayatını kaybetmiştir, peki bunların talimatları nerelerden verilmiştir?

3. Son yıllarda Kürtlere yönelik en önemli eleştirilerden biri de “siz de taleplerinizi net ifade etmiyorsunuz, ortak bir talebiniz yok” eleştirisidir. “Talep yokluğu”ndan şikayetçi olanlar, DTK’nin Demokratik Özerklik talebi ilanı karşısında (yöntemi konusunda birkaç cılız eleştiri dışında) âdeta dumura uğruyorlar ve Kürtleri yine “kadir kıymet bilmez, vefasız kardeş” olarak suçluyorlardı. Kürtlerin, “özerklik talebimiz bölgesel değil, Türkiye’nin geneli içindir” söylemlerini duymazlıktan gelen, ‘Yeni Türkiye’nin algı yöneticilerine göre, “hain kardeş” bir kez daha oyunu bozmuştu. Kısacası hedefe konan, tartışmaktan bile imtina edilen “talep”in kendisidir.

4. Açılım sürecinin bozulmasından özellikle PKK’yi sorumlu tutanlar, Öcalan’a uygulanan 7 aylık tecrit konusunda “üç maymun”u oynamaktadır. Öyle ya; “örgüt süreci sabote etmişti”! Peki o zaman “örgüt tarafından boşa düşürülen” Öcalan’a uygulanan bu tecrit de neyin nesiydi?

Çelişkileri daha birçok örnekle ortaya konabilir. 1990’ların “ak-kara” ikilemine dayanan propaganda, 2010’lu yıllarda “gri” yorumlara dayanan algı yöneticiliğine bırakmıştır yerini. “Gri yorumlar” bu dönemin önemli enstrümanıdır. İletişim alanında muazzam araçlara sahip olan günümüz dünyasına yönelik şu tespit önemlidir; “günümüzde artık yorumun doğruluğu değil, inandırıcılığı önemlidir.”

Bugün Türkiye’de, genelde Kürt sorunu özelde son KCK operasyonlarında devlet aklı “yorumun inandırıcılığı” yöntemine başvurmaktadır. Öcalan, PKK, BDP başlıklı yorum-haberlere bakıldığında; “vatansever basın”ın temel ilkesi “doğruluk” değil “inandırıcılık”tır. Önemli olan “devletin bekasını korumak” amacıyla kitlelerin inandırılmasıdır. Devlet ise bu “inandırma” süreci üzerinden görevini yerine getirmekte, Faucault’un bahsettiği “toplumun normalleştirilmesini sağlayan disiplin mekanizmaları”nı oluşturmaktadır. Doğal olarak

bu disiplin mekanizmaları üzerinden “iktidarın otomatik işleyişi” sağlanacaktır. KCK operasyonlarında yaşanan da aynen budur. Toplum, “bunlar paralel devlet kurmanın peşinde” yorumuna inandırılacak, iktidara göre “anormal” olan Kürtler, birer “disiplin mekanizmaları” olan cezaevlerine “normalleştirilmek” amacıyla gönderilecek, iktidarın “otomatik işleyişi” böylece sağlanacaktır.

Sonuç yerine...

AKP iktidarının G. Orwell’in 1984’ünü aratmayan gözetim ya da gözetim süreci G. Deuluze’nin “özel bir yönetim, insana ilişkin çeşitlilikleri zorla empoze etmeye çalışmaktadır” tespitini haklı çıkarmaktadır. Devlet-ulus inşası üzerine bina edilen Cumhuriyetin “kurucu aklı”nın öncelikli görevi, kurulan devlete uygun “tek”li bir ulus yaratmaktır. Bu kutsal görev ile yola çıkan “otoriter modernist” laik-ulusalcı hegemonya, farklılıkları sıkı bir alana hapsedebilecek baskılama politikasını hayata geçirmiştir. Bahsi geçen baskılama politikası, bugün “otoriter çoğunlukçu İslami-ulusalcı hegemonya” eliyle yeni bir boyut kazanmıştır. Tarihsel rövanş mücadelesinde Cumhuriyetçileri baskılayan muhafazakâr iktidar; Kürt çeşitliliğini baskı altında tutma politikasında Cumhuriyetçi kesimden farklı değildir. Her iki hegemonyanın ortak özelliği, ulusalcılık-milliyetçilik potasıdır. Laik-milliyetçi hegemonyanın Kürt politikası pazarı, “bölücülükte mücadele” iken; İslami-milliyetçi hegemonyanın pazarı ise “demokrasi mücadelesi”dir. Demokratiği kendinden menkul “Yeni Türkiye’nin “yeni eliti” bugün hegemonik inşa sürecindedir. Her inşa sürecinin karakteristik özelliği gereği; inşa sürecinde çatışmalar dışa yönelik yaşanırken, güç kazanan yeni “elit”ler arasındaki iç çatışmalar da kaçınılmazdır. Son dönemlerde yaşanan güvenlik-yargı-istihbarat kurumları arasında yaşanan çatışmalar, yeni inşa sürecinin sonuçlarıdır. Temel politikalarda “çatışmacı” görünen güçlerin bütünlüğü bozulmayacaktır. Bütün bu olup bitenlerin yanında bir gerçek var ki; çoğunlukçu totaliterleşme yolunda dünün mağduru İslami-muhafazakâr kesim bugün failleşmiştir. “Mağdurun failleşmesi”nin maskesi de “demokratikleşme”, “Yeni Türkiye” gibi kavramlardır. Haliyle tüm muhaliflere atfedilen özgürlük ise “failleşen otorite”nin ölçütlerine göre belirlenmektedir. Bu ölçütlerin dışına çıkan “modern devletin delileri”, “disiplin mekanizmaları” olan cezaevlerine kapatılarak “normal”leştirilmek istenmektedir. Faucault’un dediği gibi “modern iktidar, büyük gözetimdir.”

KCK DAVASINI TEĞET GEÇEN DEMOKRAT OLAMAZ

FATİH POLAT*

Türkiye, Cumhuriyet tarihi boyunca birçok siyasi davaya tanıklık etti. Son dört-beş yıldır ise politik alanı dizayn etme amacına bağlanmış siyasi davalara tanık oluyoruz.

Kuşkusuz daha önceki pek çok davada da bu amacın etkili olduğu söylenebilir. Ama herhalde bunlardan çok azı KCK davası kadar karakteristiktir. 2009 yılında başlayan KCK davası kapsamında şu ana kadar 6 bini aşkın kişi tutuklanarak cezaevlerine doldurulmuş durumda. Seçilmiş milletvekilleri, belediye başkanları, siyasi parti yöneticileri, aydınlar, bilim insanları, gazeteciler, avukatlar, sendikacılar... Tutuklanmış olanlardan bazılarının sorgularında karşılaştıkları, "TRT Şeş'e neden karşı çıkıyorsun? Neden hükümetin, devletin Kürt sorununu çözüm politikalarını eleştiriyorsun?" gibi sorular da, bu davaların politik karakterini açık bir biçimde ele veriyor.

Hatip Dicle'nin milletvekilliğinin düşürülüp yerine AKP'li bir ismin 'bedavadan' milletvekili yapılmış olmasında da görüldüğü gibi, yargının AKP'yi güçlendirmek, rakiplerini de güçten düşürmek üzere işlev gördüğü bir dönemi yaşıyoruz. Bu düsturdan sapma gösterildiğinde ise, MİT krizinde görüldüğü gibi, doğrudan müdahale edilerek savcıyı görevden alma yoluna dahi gidiliyor.

Ancak dalga dalga devam eden KCK operasyonlarının temel hedefi durumundaki Kürtler söz konusu olduğunda, operasyonlarla gece yarısı evinden alınan kişiler, savcılık sorgusunda kendilerine sorulmamış iddialarla bile mahkûm edilebiliyor. Bunun için polisin bilgi servis etmesi yetiyor. Cemaate mensup oldukları öne sürülen polislerin verdikleri bilgiler ile gazetelerin birinci sayfalarına 'önemli' haberler yerleştiriliyor. 28 Şubat askerî darbesinin sıcak günlerinde gazetelerin manşetleri de bu kez askerin servis ettiği andıçlarla oluşturuluyordu.

Kandil değil piknik fotoğrafı!

Bu yönteme en çarpıcı örneklerden birini Abdullah Öcalan'ın avukatlarına yönelik KCK operasyonu sırasında İrfan Dünder'ı elinde kalaşnikofla gösteren ve birçok gazetenin birinci sayfasından 'Kandil hatırası' başlığı ile sunulan fotoğraf oluşturdu. Ancak Emniyet kaynaklı fotoğrafın bir piknikte

çekildiği anlaşıldı. Avukat İrfan Dünder savcılık tarafından serbest bırakıldı.

Bu dezenformasyon uygulaması Milliyet'in Ombudsman sayfasına da konu oldu. Derya Sazak'ın Ombudsman sayfasında 28 Kasım 2011 günü bu olay işlendi. Sayfada, Burhanettin Kayral adlı okurun şu eleştirisine yer verildi: "Milliyet'i haktan hukuktan yana bir gazete olarak bilirim. Ancak son zamanlarda vicdanını, masumiyet karinesini unutmuş gibi davranıyor. Bunu niye söylüyorsunuz? Terör örgütü operasyonlarını verirken gözaltına alınan, elinde bir silahla her halinden belli ki poz vermiş bir avukatın bu fotoğrafının PKK kamplarında çekildiğini söylüyorsunuz. Nereden biliyorsunuz? Polisin ev aramasında bulunmuş bir fotoğraf, beyaz pantolon, kısa kollu beyaz gömlek, elinde bir silah! Üstelik poz vermiş. Hiç dağda militanların vereceği türden bir fotoğraf mıdır bu, diye düşünmeden kesin hüküm veriyorsunuz. Unutmayın ki elinde silahla poz veren binlerce insana ait fotoğraf bulabilirsiniz bu ülkede. Çünkü biz silahla poz vermeyi seven bir milletiz. Yargı ya da bilirkişi de bu fotoğrafın nerede ne amaçla çekildiği kesinleşmeden hüküm vermeniz doğru olmamış."

Olay çarpıcı olduğu için devamını da yine Milliyet'ten aktarıyoruz:

"Gözaltına alınan avukat İrfan Dünder'ın PKK kamplarında çekildiği öne sürülen fotoğrafı Milliyet dâhil birçok gazete tarafından kullanıldı. Fotoğrafın Emniyet tarafından servis edildiğini tahmin etmek güç değil. Medyadaki görüntüler üzerine 24 Kasım 2011'de Dünder'ın avukatı Özcan Kılıç, 'Kandil hatırası' olarak sunulan müvekkiline ait fotoğrafın Hakkari'de bir piknikte çekildiğini, silahın da Dünder'ın bir arkadaşının ailesine ait ruhsatlı silah olduğunu açıkladı. Avukat Kılıç'a göre de fotoğraf Emniyet tarafından servis edilmişti! Dünder'ın avukatı, 'Ailece çıktıkları piknikte çekilmiş bir hatıra fotoğrafıdır. Fotoğrafta müvekkilimin giymiş olduğu beyaz kısa kollu gömlek ve beyaz pantolon ile piknik çantası dikkate alındığında, söz konusu bu kıyafetlerin herhangi bir örgütün üniforması veya eğitim kamp kıyafeti olmadığı aşikârdır' diyor. Dünder'ın fotoğraftaki kıyafetleriyle ailesinin de olduğu diğer kareler internet sitelerinde de yer almakta.

* Evrensel Gazetesi Yazı İşleri Müdürü

OMBUDSMAN'IN GÖRÜŞÜ: Milliyet kamuoyunu doğru bilgilendirmeyi ilke edinmiş bir gazetedir. Öcalan'ın avukatlarının KCK operasyonu kapsamında gözaltına alındıkları haberi verilirken İrfan Dünder'ın Kandil'de çekildiği öne sürülen kalaşnikoflu fotoğraflarının kaynağı belirtilmeliydi.

Bu yapılmayınca gazetenin henüz savcılıkta soruşturması yapılmayan zanlılarla ilgili 'ön yargı' oluşturduğu gibi bir algı doğuyor. Okurlarımız da haklı olarak bu tutumu eleştiriyor. Fotoğraf konusunda Dünder'ın avukatıyla görüşülmeliydi. 'Kalaşnikoflu piknik' savunusu polisin öne sürdüğü Kandil iddiasıyla birlikte görülebilir, avukat görüşlerine yer verilebilirdi. Nitekim İrfan Dünder, savcılıkça serbest bırakıldı. Avukatının açıklamasına göre o fotoğraflar sorulmamış bile!"

Evet işte böyle. Bir avukat hakkında, kendisine savcılık tarafından sorulmamış olan bir fotoğraf ile birlikte manşetlerden hüküm verilebiliyor.

Gazetecilerin bilgisayarlarında kazı mı yapılıyor?!

Bu dava kapsamında diğer bir çarpıcı örnek ise çoğu Kürt basın kurumlarından olmak üzere 35 Kürt gazetecinin gözaltına alınması sürecine dair verilebilir. 20 Aralık günü gözaltına alınan meslektaşlarımız arasında, kişisel bilgisayarları İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne götürülmüş ve iki ay geçmiş olmasına rağmen henüz bilgisayarları ailelerine iade edilmemiş olanlar var. Ve Ergenekon davasında Ahmet Şık'a yönelik suçlamalar da hatırlandığında, bu bilgisayarların iki ay boyunca, bir avukat dahi başında olmadan orada alıkonulmuş olması doğru mu diye sormak gerekiyor! Normal uygulama, bilgisayarların içindeki bilgilerin kopyasının alınması olması gerekirken, bilgisayarın kendisinin götürülmesi ve iki ayı aşkın süreye rağmen iade edilmemiş olması karşısında en azından ilk akla gelen iki soruyu burada soralım: Alıkonulan bilgisayarda kazı mı yapılıyor? Eğer bu kadar zamana rağmen bir bilgisayar iade edilmiyor ise, 'aranıp da bulunmayan nedir ve acaba oraya herhangi bir şey konularak suç mu üretilmektedir?'

İkinci bir nokta olarak da, Başbakan Erdoğan'ın tutuklanan gazetecileri son derece pervasızca 'tacizci', 'polis katili' olarak nitelenmesine rağmen, bizzat Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından verilmiş sarı basın kartına polis tarafından el konulan meslektaşlarımız olduğunu biliyoruz. Bizim açımızdan 'sarı basın kartının' mesleki kriterler bakımından özel bir önemi ve değeri bulunmuyor, ancak hem gazetecilere bizzat

Başbakanlık'ın kurumu tarafından verilmiş basın kartının hukuka aykırı biçimde polis tarafından el konulup, ardından da Başbakan tarafından ahlaki sınır tanınmayan nitelermelerle suçlanması kabul edilebilir mi?

KCK davasına dair pratik olgulara dayalı örnekler çoğaltılabilir. Ancak bu yazı kapsamında bu örneklerin derdimizi anlatmak bakımından yeterli olduğunu düşünerek, başka bir boyuta geçebiliriz.

İki türlü rehinelik

KCK davası, son olarak, aralarında KESK yöneticisi sendikacıların da bulunduğu yeni tutuklama dalgalarıyla sürerken, aynı süreçte Türkiye kamuoyu, MİT yöneticilerinin KCK davası kapsamında İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından ifadeye çağırılması vesilesiyle, 'Oslo görüşmeleri'ni bir kez daha hatırladı. İnternete düşmüş olan ses kayıtları da bize beş 'Oslo görüşmesi' yapıldığını söylüyor. Ve görünen o ki, bu görüşmeler yapılırken, bir yandan da KCK operasyonları yürütülüyor. Böylelikle bir taraftan, seçimlerde AKP'yi dize getiren ve bölge illerinde giderek gerileten BDP hırpalanmaya, güçten düşürülmeye çalışılırken, diğer taraftan da yeni bir 'Oslo görüşmesi'nde pazarlık kozu oluşturulmaya çalışılıyor.

Örneğin 2009'dan önce KCK davası yoktu ve Kürtlerin çözüm açısından daha başka taleplerini gündemleştirmek mümkündü. Ancak bugün öncelikle bir 'rehine' gibi sayıları içeride giderek artan KCK'lilerin bırakılması, doğal olarak gündemin ön sıralarına oturuyor.

Bu 'rehine' metaforunu adli yönün ötesine, sosyolojik ve tarihsel bir düzleme taşımak da mümkün. Bugün sayıları 6 bini aşan KCK tutukluları son tahlilde çözilememiş bir sorunun da rehinesi değil midir? Eğer Cumhuriyet bu sorunu çözebilmiş, böyle bir yönelime girmiş olsaydı, zaten KCK davası diye bir davadan da söz etmeye gerek kalmayacaktı.

Ancak olayın bu yönünün sadece devlete bağlanarak açıklanması anlamlı da, doğru da değildir. Zira devlet devletliğini dün olduğu gibi bugün de yapmaya devam etmektedir. Burada Türkiye'de Kürt sorununun çözümü konusunda kendisini sorumlu hisseden herkesin rolü vardır. Şu an içeride olanlar, bir yönüyle de, dışarıdaki bizler bu sorunu çözme için henüz başaramadığımız için oradalar.

Tam da bu nedenle KCK davası bugün Türkiye'nin demokratikleşmesi davasını kendisine dert edinen bütün kesimlerin de davasıdır. Bu gerçeği görmeyen ya da bir ucundan dokunup, teğet geçenlerin demokrat olabilmesi mümkün değildir.

Kürtleri Cezalandırma Kanunu

AKP'NİN KÜRT KÖRDÜĞÜMÜ

RAGIP DURAN

"Her sabah kalktığımızda cep telefonumuza gelen gözaltı mesajlarını okumak zorunda kalıyoruz. İnternet'e giriyoruz, sabaha karşı kaç arkadaşımızın evlerinden alınıp götürüldüğünü okuyoruz. İstanbul'da özellikle salı günleri, bölgede de perşembe günleri gözaltı günleri haline geldi artık. Polisin bu günleri seçmesinin özel bir nedeni var mı bilmiyorum..."

BDP İstanbul milletvekili Sebahat Tuncel, TBMM'de Partisinin Grup Başkanvekili Pervin Buldan'ın makamında bir Fransız gazetecinin sorularını yanıtlıyordu:

"Aslında devletin KCK operasyonları adını verdiği ve 14 Nisan 2009'da başlayan kampanyada, 10 binden fazla insanımız gözaltına alındı, 6.400'ü de tutuklandı. Kürtler aslında 1925'ten bu yana çeşitli baskı, tutuklama, asimilasyon, yıldırma ve cinayet kampanyalarına maruz kaldı. Ve tüm bunlara karşı da direndi."

Bu aşamada devreye iki soru giriyor:

– Kirli Savaşın en kanlı dönemlerinde bile böyle sine geniş çaplı, uzun ve sürekli tutuklama kampanyası gerçekleşmemişti. Neden şimdi?

– Bu kadar geniş çaplı saldırılara karşı gerek yurtiçinde gerekse yurtdışında yeteri kadar güçlü tepki var mı?

İlk soruya BDP Grup Başkanvekili Hasip Kaplan yanıt veriyor:

"Aslında 12 Eylül referandumunda yerel ve genel seçimlerde Partimizin elde ettiği başarılar, siyasi iktidarı çok rahatsız etti. Bölgede hatırlayın boykot oranı çok yüksekti. Partimiz 50 belediyeden 100 kadar belediyeye yükseldi. Genel seçimlerde de 20 olan milletvekili sayımızı 36'ya çıkardık. Bu sayıların ifade ettiği siyasi güç, AKP'nin, bir başka deyişle Sayın Başbakan Erdoğan'ın Kürt meselesini Kürt-süz bir şekilde çözme isteğini imkânsız kıldı. Erdoğan daha seçim propagandası döneminde MHP'yi de zayıflatmak amacıyla 'Kürt meselesi yoktur' söylemine düştü. Bu milliyetçi söylem, siyasi iktidara eskiden beri denenmiş şiddet esasına dayalı inkâr politikasını benimsetti. Bugün AKP'ye karşı direnebilen, her alanda direnebilen yegâne güç Kürtler olduğu için, örgütlü tüm Kürt siyasi gücünü kırmak, parçalamak istiyor Erdoğan."

Daha sonra da KCK tutuklama dalgalarında içeri alınanların dökümünü veriyor: Belediye başkanları,

BDP İl başkanları, BDP yerel örgüt sorumluları, Belediye meclis üyeleri, İl Genel Meclis Başkan ve üyeleri, gazeteciler, sendikacılar, avukatlar... Gözaltı ve tutuklu sayısı her gün yükseldiği için kesin rakam vermek güç. Şubatın son haftası, KCK adı altında tutuklanan insan sayısı 7.000'e yaklaşmış durumda.

Böyle 'terörizm' tanımı olursa...

KCK tutukluları arasında herkesin çok iyi tanıdığı bildiği insanlar var: Mesela Hatip Dicle, ya da Ragıp Zarakolu, Prof. Büşra Ersanlı ya da Ayşe Berktaş. Meclis'te bir soru üzerine İçişleri Bakanlığı KCK tutuklu sayısını sadece 1051 olarak yanıtlamış. Çünkü bu kadar yüksek sayı, hele aralarında demokratlığı çoktan tescil edilmiş aydınlar da olunca, içeride özellikle de yurtdışında tepki çekmesin diye, sadece 'örgüt yöneticisi' suçlamasına maruz kalanlar, resmen KCK tutuklusunu olarak sunuluyor. Çünkü geri kalan 6 bin tutuklu 'sadece' KCK üyesi olmakla suçlanıyor.

Aslında Terörle Mücadele Yasası uyarınca tutuklanan bu sonradan olma KCK'liler, ilginçtir, bir çakı bile taşıyor. Hasip Kaplan'ın ifadesine göre, ne soruşturma ne de kovuşturma aşamasında, KCK kampanyasında tutuklanan hiçbir BDP'linin iddianamesinde şiddet eylemi yok.

BDP Eşbaşkanı Selahaddin Demirtaş'ın daha önce açıkladığı üzere 'Bu, aslında bir BDP tutuklaması. KCK adı altında tutuklananların neredeyse hepsi bizim Partimizin üyeleri ya da sempaticanları'. Mesela İstanbul'da 'KCK Gençlik Meclisi üyesi' suçlamasıyla tutuklanan 25 gencin 25'i de BDP Gençlik Meclisi üyesi. Yapının BDP'nin tüzüğündeki adı 'Yurtsever Demokratik Gençlik Meclisi'. BDP'li milletvekilleri, İçişleri Bakanlığı'na resmen sormuşlar: 'Yurtsever Demokratik Gençlik Meclisi' adında yasa dışı bir örgüt var mıdır diye, Bakanlık 'Yoktur' demiş. Ama iddianamede var!

Burada İçişleri Bakanlığı'ndan söz etmişken tek adet Yeni Model Büyük Türk Büyüğü İdris Naim Şahin'i anmamak olmaz. Neydi terörizm? Resim, heykel, şiir, hikâye, roman, akademik çalışma... Aslında KCK tutuklamaları işte büyük ölçüde bu çok geniş(!) terörizm tanımından yola çıkıp, BDP binasının önünden geçenden Kürtçe slogan atana, her türlü Kürt haklarını demokratik bir şekilde talep

edenlerden BDP'ye oy vermişlere kadar herkesi içeri tikiyor. Böylelikle terörizme karşı mücadele etmiş oluyor AKP. Kürt meselesi de çözülüyor dışarıdaki Kürtleri bir bir eksilterek...

3 yıldır süren davalarda ise 'Kürtçe krizi' (Aslında dayatılan Türkçe krizi) denilen engel yüzünden ayrıca adaletin çalışma sürati nedeniyle ilerleme kaydedilmiyor.

Operasyonun Cemaat ayağı!

İddianamelere geçen suçlamalar muğlak ve garip. Somut bilgi ve belge ya hiç yok ya da çok az. Gizli telefon dinleme kayıtları, gizli tanık ifadeleri, gizli soruşturmacının sağladığı bilgiler, sonradan üretildiği konusunda yoğun kuşku olan suç delilleri... Tüm bunların üstüne Özel Yetkili Savcıların 'Soruşturma Gizliliği' ilan etmeleriyle avukatlar, ki bir kısmı içeride, müvekkillerinin neyle suçlandıklarını bilmedikleri bir dönemde, iktidar yanlısı gazetelerde, henüz yazılmamış iddianamelere giren/girecek olan suçlamaları okuyor! Hukuktan çok siyaset gündemde. Adil yargılama bugün Adliye'ye gelememiş. Hasta, hatta raporlu belki de hiç iyileşemeyecek!

KCK operasyonlarının bir de Cemaat ayağı var ki, AKP'nin Kürt politikasını polis ve savcı marifetiyle Cemaat uyguluyor. AKP ile Cemaat arasında son zamanlarda önemli çelişkiler ortaya çıkmış olsa da, yöntem farkına rağmen, AKP ile Gülen Cemaati Kürt karşıtlığı konusunda hemfikir. Çünkü Kürt direnişi AKP'yi de Cemaati de rahatsız ediyor. KCK duruşmalarının başladığı gün cezaevinde Hatip Dicle'yi ziyaret eden Avukat Eşber Yağmurdereli, Dicle'nin önemli bir tespitini aktarmıştı: *"Bizim bu bölgede üç düşmanımız var: AKP, Gülen Cemaati ve Taraf gazetesi."* Gerçekten her üç güç de, o günden bu yana Dicle'nin tahlilini/saptamasını doğrulamak için ellerinden geleni yaptı.

Cemaat, polis ve yargı sektöründe (evet mecra ya da dünya değil, sektör) iyi örgütlenmiş ve güçlü olabilir. Medya ayağı da kalabalık görünüyor. Akademik ve turistik bacaklar da güçleniyor. Ama önemli bir eksiği var Cemaatin: Kitle! Cemaatin Kürt aklı(?), BDP-KCK-PKK varlığını bölgede haritadan silip onun bıraktığı boşluğu doldurmak amacıyla. 'Kürt kitlesinin yöneticilerini içeri alırsak dışarıda kalan kitleyi biz yönetiriz' mantığı işliyor bu sektörde. Nitekim Diyarbakır ve Batman'ın çevre bölgelerinde Diyanet'in atadığı görevlilerin büyük bir kısmı Fetullah Gülen hayranı. Cemaatin iş adamları da son dönemlerde bölgede başta maden olmak üzere çeşitli iş alanlarına yatırım yapıyor. Her sabah kapısına on adet Zaman gazetesi bırakılan KOBİ'lerin sayısı da artmış görünüyor sanayi mahallelerinde.

Cemaatin anlamadığı/anlamayacağı önemli bir ayrıntı(!) var: Kürt kitlesi mesela Öcalan için kendi-

sini tereddüt etmeden ateşe veren "hırçın" gençlere sahip. Kürt anne babalar, oğullarını kızlarını dağa gönderiyor ve umutla sabırla geri dönüşünü bekliyor. Cemaat mensupları ise daha çok aylık gelir-gider bilançosu, net kâr ve Hoca Efendi'nin vaaz CD'leriyle meşgul. Dini aidiyet ile millî aidiyet arasındaki paradoksta da Kürtler avantajlı. Cemaatin, İslamiyet ve Beyaz Kürtlük iddiası ise Kürt siyasi dünyasında geçer akçe değil. Çünkü o dünya Cemaatten daha hakiki Müslüman ayrıca da Kara.

'Tepki var ama kamuoyuna yansımıyor'

Gelelim ikinci soruya: Neden yeteri kadar tepki yok? Sebahat Tuncel yanıtıyor: *"Aslında tepki var. Kürtler her gün ayakta, Kürtler her gün sokakta. Ben 5 yıldır milletvekiliyim, vallahi bugüne kadar yürüyüşsüz, nümayişsiz günüm olmadı diyebilirim. Daha geçen hafta İstanbul, Adana, Batman, Diyarbakır'da on binlerce insan KCK tutuklamalarını protesto etti. Halen 400 mahkûm cezaevlerinde Kürt meselesinde barışçıl/siyasi çözüm için adım atılması ve Sayın Öcalan'ın özgürlüğü için ölüm orucundalar. Biz de 6. ve 7. gün onlara destek vermek, dayanışma içinde olduğumuzu göstermek için 2 günlük açlık grevi yaptık. Meclis'te Açlık Grevi önlüklerimizi giydik. Gazetelerde iki satır haber, televizyonlarda 40 saniyelik haber oldu, o kadar. Avrupa'dan da çıt yok. Bir tek Avrupa Parlamentosu KCK tutuklamaları hakkında kaygısını belirtti, o kadar. Yani tepki var ama kamuoyuna yansımıyor, büyük medya bize kapalı. Bir tek arada sırada Meclis kürsüsünü kullanabiliyoruz."*

Bölgeye düzenli gidip gelen herkes çok iyi biliyor, çünkü görüyor, duyuyor ve öğreniyor ki, KCK operasyonlarının başlamasından sonra Kürt gençleri arasında Güney'e inenlerin sayısında gözle görülür bir artış var. Üstelik iki önemli değişim de bu artışa eşlik ediyor. Eskiden çoğunlukla kırsal kökenli ve göç öncesi kendi köyünde PKK ile zaten teması olan orta ve yoksul köylü ailelerin çocukları dağa çıkar-ken, artık kentli yoksul ve orta sınıfların çocukları da Kandil ya da Hewler'i Diyarbakır'a tercih edebiliyor. İkinci değişim de yaş. Dağa çıkanlar giderek gençleşiyor. Eskiden esas olarak ve çoğunlukla üniversitelilerin tercihi iken Güney, artık lise hatta ilköğretim öğrencilerinin bile umudu kesip, PKK'ye katıldığını anlatıyor herkes.

Çocukları dağa çıkan aileler BDP'li milletvekillerine başvuruyor. *'Bizim oğlan hakikaten dağa mı çıkmış? Bir öğrenseniz de bizi bilgilendirseniz'* diyorlarmış. BDP'liler, bu konuda bir şey yapamıyor. *"Bu aileleri ancak dinlemekle ve teskin etmekle kifayet edebiliyoruz. Ama pek de başarılı olamıyoruz galiba. Çünkü son zamanlarda yani KCK operasyonlarının yoğunlaşmasıyla bu aileler, bir yandan çocuklarını"*

yanlarında görmek istediklerini söylüyorlar ama bir yandan da bize kızıyorlar: 'Ne iş yapıyorsunuz ki siz bu Meclis'te? Her gün onlarca yüzlerce üyeniz, arkadaşımız alınıyor içeri siz burada pek bir etki gösteremiyorsunuz sanki' diyorlar."

Açılımcı AKP'den tutuklamacı AKP'ye...

Çok önemli bir çelişki var, sadece AKP'de değil tüm Türk egemen kesimlerinde: Ankara uzun zamandır, PKK silah bıraksın diyordu. PKK de uzunca bir zamandır siyasi/barışçı/diplomatik yolu tercih etmiş durumda. Oslo'daki görüşmenin içeriği ve 5. buluşma olması bu iradenin en açık kanıtı. Kürtler BDP marifetiyle siyaset yapmak istiyor, bu kez de KCK adı altında BDP baskı altına alınıyor. KCK operasyonları, PKK'nin askerî tercihlerini cazip hale getiriyor. Güney'e inen gençler, kendilerine yakın kesimlerde Türklerle bir arada yaşama, yani barış, yani demokratik çözüm, yani müzakerelerin yeniden başlama umudunun azaldığını anlatıyor. Hatta kimi BDP'liler 'Biz ne kadar istemesek de son zamanlarda sıkça kopuş işaretleri gözlemeye başladık' diyor, biraz da sıkıntılı bir ifade ile.

Oysaki AKP iktidarı bir zamanlar plansız programsız hazırlıksız da olsa Kürt Açılımı tasarlamıştı. Galiba samimi idi. Ama siyasette samimiyet, iradedden daha önemli ve gerekli değildi. Cemaatin

de olumsuz yaklaşımları etkili oldu. Yüzde 50'lik desteği arkasına alınca, hak hukuk rafa kalktı, 'Ben istediğimi yaparım, benim yaptığım tek doğrudur' anlayışı egemen oldu. Açılımcı AKP, kapalımcı ve tutuklamacı AKP oldu. Dara düşen/başı sıkışan her egemen gibi, AKP de çareyi milliyetçilik ve şiddette bulduğunu sandı.

Her ne kadar savaş süren ülkelerde Anayasa filan yapılamazsa da, birçok kesim şimdilerde Anayasa hazırlık çalışmalarına büyük umut bağlamış durumda. İleri demokrasi, yeni Anayasaya KCK operasyonlarının hukuki versiyonunu koyacaksa, Kürt meselesini çözemeyecek demektir. Hem Kürt meselesi esas olarak hukuki bir mesele değil ki, siyasi bir mesele. Oysaki Kürt meselesi ile TOKİ sitesi inşa etmeyi (Cengiz Aktar'ın deyişiyle 'Kürt meselesini çözmek duble yol yapmaya benzemez') aynı şekilde algılayan ve değerlendiren bir siyasi zihniyet var AKP'de. Kürt kolektif hakları AKP'nin umurunda filan değil. Onlar varsa yoksa PKK silah bıraksın diyor başka bir şey demiyor. PKK sivillere yönelik silahlı eylem yapmasa da, siyasi iktidar, Kürtlerin her türlü siyasi ve barışçı eylemi kriminalize ederek, terörizmle özdeşleştirerek Kürt meselesini çıkmaza sokuyor. Kürtler, binlerce yıldır çıkmazdan nasıl çıkılacağını artık öğreniyor. AKP çıkmazda inat ederse ve başının dikine giderse duvara toslar. Farkında değil...

SIYASİ SOYKIRIM SÜRÜYOR! 30 İLDE 109 KİŞİ DAHA KCK'DAN GÖZALTINA ALINDI...

KILAMA SEBRE Û ÛSENÎ

Veysel Otunç

Sebrê Qeza Gimgimî ra dewa Civarka ra wa. Cênîya Mewalî ya, veyvika tezî ya. Zerî kerda Ûsenî , ser a hêlak a. Ûsen xortêde şenik o, mordemê Mewalî yo. Mewalî serra de Ûsenî ra qij o. Sebre çerexnane ke Ûsenî qan bikero, ey dê biremo. Naye ra kilame erzena ser:

Derê civarka dero xorî yo
Ûsenê mi tiro amo şîyo
Çaketê Ûsene mi gino qît ro
Dê qîş bîyo
Ne terzî yo ne turzî yo
Hebe destê waya
Afşadurî Besê kunderz bîyo

Ûsenê mi şivanê qerebizina
Temurê destê Ûsenê mi qerê duzan
Ûso lawo
Mi direvînê birevînê
Mi narevînê
Mala bavê te fena cuhud bibê xizan
Mi şandîyo bila bêyo
Çûçik dîyo çi xebero
Xiriq dîyo çi xebero
Xezîba wî royekî
Mi ra mîzgîna xêrî banîya bigota
Mewalîyê te nexweşo
Ez bişanîma peşika cenezîyo

oYun a t 1

Cuma Boynukara

cboynukara@mynet.com

(Aynı yer. RÜTBELİ gezinmekte, ADAM ise çay içmektedir, 3. RÜTBESİZ ise telsizle uğraşmaktadır. 1. RÜTBESİZ daktilonun başında oturmuştur.)

3. RÜTBESİZ: Kartal yuvayı arıyor, cevap ver Yuva... Cevap ver.

RÜTBELİ: (Gezinerek) Havalara düzeldi, bağlantı kurulmazsa bile şimdi keşif uçuşuna çıkarlar. Muhakkak bize ulaşırlar, sen de gidersin. Bakalım seni karargâhta nasıl karşılaşırlar.

ADAM: Tören yapmayacakları malum...

RÜTBELİ: Geç kalınmış sayılmaz diyorum sana, ama bir türlü anlamak istemiyorsun, bırak bu inatçılığı. Sadece sana soracaklarıma cevap ver. Gerisi bizim işimiz.

(Masanın üzerindeki kâğıtları karıştırarak aldığı notları okur gibi) Adın Serdar, doğum tarihin ise 1962, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi mezunusun. 7 yıldır örgütle ilişkin var, sayısız eylemler yapmışsın. İçinizde yabancı uyruklular da var... Bu civardansın, örgütteki birçok insanı tanıyorsun, yerlerini biliyorsun... (Başını kâğıtlardan kaldırarak.)

ADAM: İşini iyi biliyorsun. Ama neye yarar ki?

RÜTBELİ: Haklı olduğunu iddia ediyorsun. Bu yolda ölmenin çok onurlu bir iş olduğunu söylüyorsun.

ADAM: Gözünden bir şey kaçmamış.

RÜTBELİ: Kaçağını mı sanıyordun?

ADAM: Bu öğrendiklerin için bu denli kendini yorman gerekmezdi, bunları herkes biliyor. Yeni bir şey yok komutan.

RÜTBELİ: Yeni olan ne biliyor musun? Banttan yayın... Psikolojik olarak sizi üstün kılıyor. Ama bunu açıklayacaksın.

ADAM: Demek çapulcu değiliz. Bizim de üstün yanlarımız varmış.

RÜTBELİ: (Sıkın) Bütün bunları silip baştan başlayabiliriz.

ADAM: Nasıl?

RÜTBELİ: Bu anlattıklarının bir önem arz etmediğini ben de biliyorum. Bunları yırtabilirim.

ADAM: Bana iş mi teklif ediyorsun?

RÜTBELİ: Ben öyle bir şey demek istemedim.

ADAM: (Üstüne üstüne) Emeği göz ardı edenin haklılığı söz konusu olabilir mi? Bu mantığa uyar mı? İnsanın soyluluğu göz ardı ediliyor. Aslında sen yaptığın işten memnun değilsin. Görmemek için kör olmak lazım.

RÜTBELİ: (Savunmada) Kendimle hesaplaşma içinde değilim. Hayır değilim.

ADAM: Ama öyle duruyorsun.

RÜTBELİ: Duruşumda ne var?

ADAM: Beni sevdin değil mi? Sevdin. Kafanda yarattığın imaja hiç mi hiç uymuyorum. Belki elinde olsa benimle dost olabilirsin. Yalnız bir şey düşünüyorsun, çocuğuna iyi bir yaşam bırakmak için buradasın. Bu işi severek de yapmadığın apaçık ortada...

3. RÜTBESİZ: Kartal Yuva'yı arıyor, cevap ver Yuva...

ADAM: Ölümünden, göz yaşından öyle uzak durmak istiyorsun ki. Bu da halinden belli. Ama çirkin bir oyun sürdürücüsü olmaktan da geri kalmak istemiyorsun. Kural bu değil, inan bu değil.

RÜTBELİ: Sus yeter... Sana sorulmadan konuşmanı men ediyorum. Artık sadece sorulana cevap vereceksin, o kadar.

3. RÜTBESİZ: Komutanım bağlantı kuruluyor gibi...

RÜTBELİ: Bağlantı kurar kurmaz yardım iste.

3. RÜTBESİZ: Evet kuruldu komutanım, ama ses çok zayıf.

RÜTBELİ: Yardım iste.

3. RÜTBESİZ: Kartal Yuva'yı arıyor, cevap ver Yuva. Cevap veriyorlar.

AHİZE SESİ: (Ses çok derinden) Sizi dinliyoruz Kartal, orada neler oluyor? 20 gündür cevap alamıyoruz?

3. RÜTBESİZ: Saldırıya uğradık. Acil yardım istiyoruz.

AHİZE SESİ: Ne zaman saldırıya uğradınız? Bugün mü?

RÜTBELİ: (Telsizi alıp kendisi konuşur) Hayır,

yirmi gün önce... Telsiz de o zaman hasar gördü.

AHİZE SESİ: Kiminle konuşuyorum, komutanınızı verin.

RÜTBELİ: Ben karakol komutanıyım. Ölü kaybımız yok. Bir arkadaşımız yaralandı, onun da tedavisini yaptık. Bize yardım gönderin.

AHİZE SESİ: Karşı tarafın kaybı?

RÜTBELİ: Bilgimiz yok.

AHİZE SESİ: Komutanıma veriyorum. (Ses farklılaşır) Yardımınız geliyor, en kısa zamanda size intikal edecek.

RÜTBELİ: (Telsiz bağlantısı kesilir) Yine kesildi galiba.

3. RÜTBESİZ: (Dinler ahizeyi) Evet komutanım. Şimdi yine bağlantı kurulur.

RÜTBELİ: Kurulmazsa bile önemi yok. Yardım geliyor. Önemli olan bu. Senden kurtuluyorum.

ADAM: Hep beraber olacak değildik ya.

RÜTBELİ: (Kendi kendisiyle savaşıyor içinde) Bu kavgayı çocuklarımıza miras bırakmamız yersiz. Yersiz. Bir yerde durmak gerekir. Herkes kendi üstüne düşeni yapsa, bu iş biter. Artık böyle sürmez.

ADAM: Elbette...

RÜTBELİ: (Uzun bir sessizlikten sonra UZMAN girer, usulca bir köşeye ilişir.) Bu dövüşü bitirmek lazım... Gidebilirsin.

ADAM: Doğru bir iş yaptığına inanıyor musun?

RÜTBELİ: Bir yerden başlamak zorundayız.

ADAM: Elbette.

(Uzun bir bekleyiş.)

RÜTBELİ: (UZMAN bütün olup bitenleri gözler. RÜTBELİ eğilip yerden ADAM'ın çantasını alır, ADAM'ı çözdükten sonra, çantayı ADAM'a verir. Bakışlarında RÜTBELİ'nin gidebilirsin dediği anlaşılır. ADAM çantayı alıp çıkar.) Yapılacak bir şey yok. Bu işlerin böyle bitmesi gerektiğine inanıyorum. (Silah sesi duyulur. RÜTBELİ, UZMAN ve RÜTBESİZLER kapıya doğru ilerlerken, yaralı olan 9. RÜTBESİZ ayağını sürterek içeri girer.)

9. RÜTBESİZ: Terörist kaçıyordu, vurdum komutanım.

RÜTBELİ: (Donuk) Allah kahretsin.

UZMAN: (9. RÜTBESİZ'e) Aferin. (Sinirli bir gülüş.)

RÜTBELİ: Ama neden?

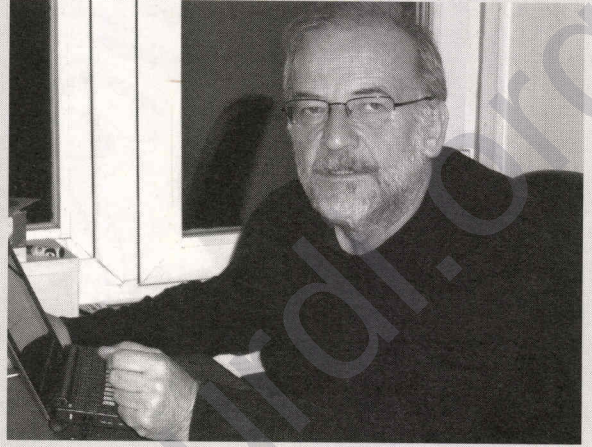
9. RÜTBESİZ: Ben vatanımı korudum... ❀

'MİT KRİZİ' İSRAİL'LE GÜLEN'İN ORTAK OPERASYONU

Röportaj: SERPİL İLGÜN

MİT yöneticilerinin şüpheli sıfatıyla ifadeye çağrılmaları ile su yüzüne çıkan AKP-Cemaat gerilimi, "saray içi iktidar kavgası" olarak nitelendi. 'Psikolojik' boyutunda, karşı tarafı sıkıştırmaya en uygun 'malzeme' olarak 'Oslo görüşmeleri' üzerinden Kürt sorununun da kullanıldığı kriz, ilk elden, ilgili Savcı'nın değiştirilmesi, MİT'çilerin yargılanmasını Başbakan'ın iznine bağlayan yasal düzenlemenin yapılması ve üst düzey Emniyetçilerin de olduğu 700 polisin İstanbul Emniyeti'nden gönderilmesi gibi Hükümet hamleleriyle karşılandı.

TÜSİAD patronlarının bile "sonuçlarından korkuyoruz" dediği söz konusu çatışmadan hareketle, gündemdeki diğer sorun ve tartışmaları Evrensel Kültür Dergisi Genel Yayın Yönetmeni **Aydın Çubukçu** ile konuştuk.

'Cemaat' olarak nitelenen yapının yarattığı toplumsal algı hızla büyüyor. Bazen her yeri, herkesi kapsayan bir oluşummuş gibi bahsediliyor. Öncelikle, Cemaat derken nasıl bir yapıdan söz ediyorsunuz?

Tarihi bakımından bakarsak, bunlar önce Nurcu idi. Hâlâ da Nurculuğun bir kolu ama Nurcuların tamamını kapsamayan bir yapı olarak tanımlanıyor. Bazı Nurcular, Gülen'i Nurcu da saymıyorlar. Gülen eskiden Nur Cemaati içinde ikinci sınıf adamlardan biriydi.

Sözünü ettiğiniz dönem?

1970'lerin başı. Hapishane arkadaşımıdır kendisi! İzmir Şirinyer'de, Nurcular davasında yargılandı. Aynı koğuştaki değildik tabii ki ama havalandırmada onu volta atarken gördük. O zamanlar daha önder durumda olan insanlar vardı Nurcular içinde ve asıl dava onlar üzerinden açılmıştı. Tahliye olduktan sonra ve darbenin sonraki aşamalarında, Gülen'in önü açıldı. O dönemde Nurcuların başı olarak görülen kişilerin hiçbiri şimdi ne siyaset, ne cemaat içinde varlar; silindiler. Gülen de, becerikli bir vaiz olarak örgütünü kurdu. Nerden destek aldı, nasıl gelişti bunlar ancak tahmin edilebilir şeyler, fakat, Gülen'in ısrarla uyguladığı ve başarıya ulaştırdığı plan şu: Sermayenin gücünü gören bir adam olarak, dindarları sermaye sahibi yapmak, diğer yandan, devlet içinde belli başlı yerlere adamlarını yerleştirmek ve uykuya yatırmak. Bunlar sadık, becerikli, zeki, ileride işe yarayacak ve açığa çıkmamalarına

özen gösterilen insanlar. Büyük ihtimalle askeriye kadar sızdı. Emniyet boyutuna gelince, daha 12 Eylül zamanında başlayarak, Emniyet'e dinci kadroların alınması bir tercihti. Ondan faydalandı ve orada gerçekten çok ciddi bir yer edindi.

Bu planda Cemaat okullarının işlevi nedir?

Okullar Özal döneminde açılmaya başlandı. Büyük ihtimal, Amerika tarafından da desteklendi, çünkü Cemaat okulları uzun vadeli Müslüman öncüler yetiştirmekten ziyade, çok açık bir biçimde Amerika'nın belli bir İslami perspektifi egemen kılmak istediği ülkelerde açıldı. Ilımlı İslam projesi zaten Tayyip'le ortaya çıkmış bir şey değil. Eskiden beri, 'yeşil kuşak' planının bir devamı olarak uygulanan bir şey. Buralarda mevzilendi. Bizim üzerinde tereddüt etmeden söyleyebileceğimiz şeyler şunlardır: Birincisi, sermayedar sınıfıyla iyi geçinmek, kendi sermayedarlarını, kapitalistlerini yetiştirmek; ikincisi, Amerika'nın planları doğrultusunda, ona uyumlu hareket etmek. Biz daha çok AKP için "Amerikan atına binerek İslam kılıcı sallıyor" diyoruz ama Amerikan atına binmenin ilk öncüleri bunlardır.

Salih Tuna, "Cemaat AKP'nin sosyolojik tabanıdır ve aralarındaki ilişki mantık evliliğinden fazlasıdır" diyor. Karakteri nedir bu tabanın?

Eğer sosyolojik tabandan söz edilecekse, Cemaat'ın doğrudan kontrolünde olmayan ama İslami inanç sistemi içinde her tarafa sempati duyan

geniş bir taban var. Bu tabanın sahibi aslında yoktur. Yani kimse buna "Nur Cemaati'nin ya da Gülen'in sahip olduğu taban" diyemez. Öyle insanlar tanıyorum ki, bunlar Gülen'e de, Erdoğan'a da, Özal'a da aynı derecede sempati duyarlar. Siyasi gelenekle, dinsel inançlar burada çok iç içe geçmiştir ve "İslamiyete hizmet ediyor" dediği insanlardır.

'MİT krizi' için yapılan yorumlarda, "Gülen ve Erdoğan'ın zihniyetlerinin çok ayrı olduğu" görüşleri de yer aldı. Öyle midir gerçekten?

Sanmıyorum. "Ruh ve manevi dünyamız aynıdır" diyor AKP ileri gelenlerden biri. Bunun manası, "aynı inançlara sahibiz, birbirimizi harcamayız" demek, ama Fethullah'ın öyle görünüyor ki, yalnızca bir hükümetle iyi geçinerek devlet içine yerleşmenin ötesinde, hükümetleri aşan bir projesi var ve burada AKP ile bir çelişmesi ortaya çıkmış olabilir.

Bu çelişmelerden birinin Kürt sorunu olduğu da söyleniyor. Fethullah Gülen, Kürt sorununa nasıl bakıyor?

Gülen, aslında Türk milliyetçiliğine de oynayan, Kürt sorununda tamamen devletin geleneksel politikalarından, asimilasyondan yana olan biri. Kürdün herhangi bir şekilde kimlik, siyasi hak gibi taleplerinin olmaması gerektiğine inanıyor. Bunu şöyle açıklayabiliriz; Kürt özgürlük hareketi, demokratik bir hareket olarak gelişiyor. Dolayısıyla cemaatlerin etkisini kırarak da ilerliyor. Yani siyasi bilinçlenme milyonlarca Kürdün dini topluluklarla olan ilişkisini laikleştirdi. Dine olan bağlılığına herhangi bir şekilde müdahale etmedi ama dinsel çevrelerin şeyhlerin, mollaların egemenliğini önemli ölçüde kırdı. Cemaatin asıl endişesi de buradan kaynaklanıyor. Yani Kürdistan onun kendi tarlası gibiydi. Oysa özgürlük hareketi önemli ölçüde dayanaklarını kırdı. Ortadan kaldırmadı tabii, hâlâ dini örgütler Kürtler arasında yaygın ve etkili. Ama özellikle büyük kentlerde ve Kürt aydınlanmış tabakalarında artık böyle bir etkiden söz edilemez. Kaldı ki pek çok dindar Kürt politikacısı da bu özgürlük hareketinin bir parçası olarak hareket etmekte bir sakınca görmüyor.

Açılım döneminde de Cemaat cephesinden itirazlar dile getirilmişti ama bu durum, AKP'nin Kürt politikasıyla çok mu çelişiyor?

Açılım politikası ilan edildiğinde Gülen bunun yanlış olduğunu ima etmişti. Şu içinde bulunduğumuz dönemde de, ele geçirdiği kimi fırsatları kullanabileceği bir ortam yarattı ve onu kullanıyor. Nedir bu? İşte Oslo görüşmesi tutanakları belli ki elinde. Yahut, İmralı'yla Kandil arasında kuryelik yapan görevliler kimlerdir, bunları adlarına kadar biliyor. Bu ana kadar sesini çıkarmadı ve bugün patlattı.

Ne oldu da bugün patlattı?

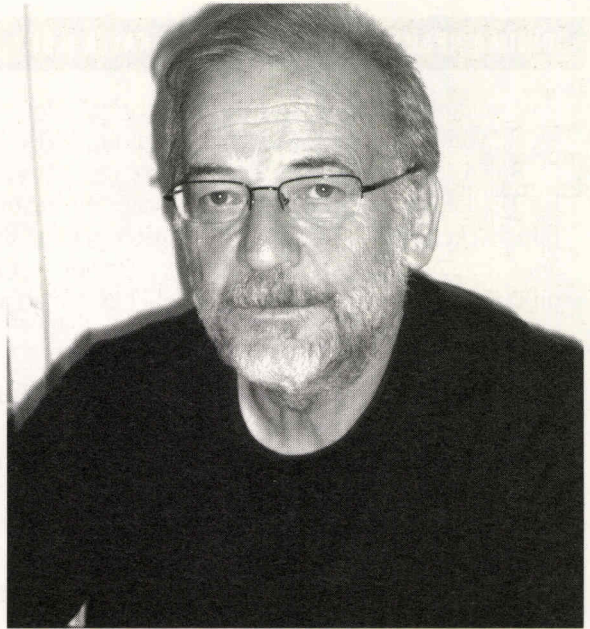
Bence uluslararası durum açısından bakmakta yarar var. Yalnızca lokal bir iktidar kavgası değil, bölgeye ilişkin bütün gelişmeleri etkileyecek bir pozisyon sağlamaya da yönelik. Yani İran, Suriye ve Kürt meselesi burada birbirine düğümlendi. Bunların hepsi hiç tereddüt etmeden söyleyebilirim, İsrail'in çıkarlarına uygun gelişmelerdir. Bazı hükümet yanlısı gazetelerde de görüyoruz, "bu Mossad'ın işidir" diyorlar.

Bu yaklaşım çok da itibar görmedi...

Ama uluslararası konjonktüre ve sürecin gelişme yönlerine baktığımız zaman, İsrail'in böyle bir girişimde bulunması ve bunu yapması çok da imkânsız değil. İsrail MİT içinde zaten yuvalanmıştır, açıktır. Yıllar boyu birlikte çalıştılar ve İsrail sadece bilgi alışverişi değil, doğrudan doğruya içine adam da yerleştirmiştir. Dolayısıyla Hoca Efendi'yle İsrail'in ortak operasyonu diyebiliriz buna.

Krize yol açan olayın Oslo görüşmeleri olduğu söylendi ama bu kaç yıl önceki iş. 'Neden bugün?' sorusunun yanıtı olarak Roboski'yi işaret edenler oldu...

Roboski eğer bir komploysa, AKP aleyhine bir komplodur. İşin o taraflarına girince, ille de komplo teorilerine başvurmak zorunda kalıyorsunuz, o zaman da iş çığrından çıkıyor. Roboski, bugüne kadar yürütülen şiddet politikalarının doğal bir sonucudur. Kürtleri sindirme, yıldırma, imha ve inkâr politikalarının bir devamıdır. İster kaza, ister bilinçli olsun, bu politikaların sorumlu olduğu bir olaydır. Böyle bakmak gerekir.

Bugüne kadar PKK için kullanılan “şahinler”, “güvercinler” nitelemesi, MİT krizi değerlendirmelerinde bu kez Hükümet ve Cemaat için kullanıldı. Buna göre, Kürt sorununda siyasi çözüm istemeyen Gülen yanlısı ‘şahin kanat’, çözüm isteyenleri bertaraf etmek istedi. Nitekim Avni Özgürel, Nisan 2012’de Oslo görüşmelerinin yeniden başlatılacağını, operasyonun da bunu engellemek için yapıldığını yazdı. Hatta bunu bir bilgi olduğunu söyledi. Siz nasıl yorumlarsınız?

Şöyle bir şey olduğunu düşünüyorum; devlet içinde müzakereler yoluyla bir biçimde bu işi söndürmenin taraftarı olan bir eğilim vardır. Diğer yandan doğrudan doğruya savaşın devamından fayda gören bir rant ve siyaset çetesi de var. Maddi çıkarları olmasa bile onlarla birleşerek, savaşın kendisinden doğrudan doğruya nemalanan birtakım insanlar, bu politikalarla uyuyor. Yani geleneksel Kemalist politikayla bunların eğilimleri uyuyor. Tabloya bakınca da bunu görüyoruz. Yani ulusalcılarla JİTEM’cilerin bir araya nasıl geldiğini açıklayan önemli bir şey bence. “Doğu Perinçek’le, Kerişsiz ve Veli Küçük nasıl bir araya geldi” dersiniz, savaştan çıkarı olan, ideolojik ve ekonomik çevreler bunlar. Bahsettiğim ilk eğilime gelince; Mehmet Ali Birand’ından, Hasan Cemal’ine, bu eğilimi dile getiriyorlar. Yani, “bu iş hallolsun kardeşim, Türkiye bunu kaldırmıyor” diyen aklı başında diyebileceğimiz adamlar bunlar. O yüzden kanalları yokluyorlar. Bir yandan PKK’yi, Öcalan’ı teslim almak, bir yandan da Kürt özgürlük hareketini olabilecek en geri çizgiye çekerek uzlaşmaya zorlamak. Böyle bir genel çizgiyi zorluyorlar. Orada da tabii çok ciddi sorunlar var. Ne Öcalan, ne Kürt özgürlük hareketinin genel siyasi örgütleri böyle bir geri anlaşmaya razı olamazlar. Yani

Öcalan’la görüşmeler ya da Oslo görüşmeleri tekrar başlayacaksa (ki bence de bir gün zorunlu olarak başlayacak), eskisinden daha ileri bir düzeyde olacaktır. Ha, bunu engellemek isteyenler mutlaka olacaktır.

Güvercin-şahin nitelemesine geri dönersek, Erdoğan, açılım diyerek, azımsanmayacak bir kesimin gönlünü çeldi ama örneğin seçimlerde MHP’yi bile sollayan milliyetçi bir dil kullandı. Sonrasında Kürt sorunu ile ilgili en ileri söylemi, “açılımdan vazgeçmedik” oldu. “Terörle mücadele, siyasetle müzakere” lafının da ne anlama geldiğini gördük. Bir yandan askerî operasyonlar, bir yandan da 6 bin tutuklu ve bu sayıya her gün yenileri ekleniyor. Özetle, bu nasıl bir “güvercin” olma durumudur?

Bunlar aslında çelişmiyor. Çünkü şöyle bir zeminde hareket ediyor Erdoğan. Bir, bütün toplumsal ve siyasal hareketleri kendi kontrolünde tutmak. İki, bütün bu hareket halindeki unsurları kendi cumhurbaşkanlığının ve AKP iktidarının devamı için kullanmak. O yüzden bize çelişik gibi görünen noktalarda, kendi planını uygulayan bir politikacı tipi ortaya çıkıyor. Açılım politikalarının devam edeceğini söylemesiyle, KCK operasyonları çelişmiyor yani. Kürt halkına birtakım vaatlerde bulunurken de amaçladığı tek şey, Kürtlerin kendi örgütlerini zayıflatmaktır. Dolayısıyla hem polis baskısıyla, hem siyasi şantaj yoluyla her türlü aracı kullanarak Kürt hareketlerini zayıflatmak, ama kendi konumunu Kürtler arasında güçlendirmek şeklinde özetleyebileceğimiz bir planın parçası bunlar. Asıl hedefi, doğrudan doğruya Kürt siyasal hareketidir. AKP’nin ve devletin ana hedefi mümkün olan en geri çizgide Kürtleri silahsızlanmaya razı etmek. Verebileceklerinin asgarisini

‘DINDAR NESİL’ SÖZÜ GÜNCEL POLİTİKAYLA İLGİLİ

Erdoğan’ın “Dindar nesil yetiştireceğiz” söylemi de tartışma açtı.

İki yönü var ‘dindar gençlik’ sloganının. Birisi, 28 Şubat’la hesaplaşma imgesini güçlendirmek istiyor. 28 Şubat’ta yeşil sermaye denen çevre çok ıstırap çekti, iflaslar yaşandı, büyük kâr kayıplarına uğradılar. Bir kere onun intikamının alınacağı duygusunu yaratmak AKP’nin kendi tabanı açısından önemli. İkincisi, kendinden kopma eğilimi gösteren diğer dinci çevrelere de bir mesaj vermiş oluyor. Böylece “asıl amacımız budur, biraz sabredin, gereken her şeyi yapacağız” demenin bir yolu. Çünkü samimi mi değil mi tartışmaları o çevrelerde çok. O da her zaman aynı şeyi söylüyor bu çevrelere: “Durun, temizlik yapma gidiyoruz” diyor.

Dolayısıyla beklentilerin karşılanmaması, İslami kesim için de geçerli.

Tabii, aynı şey. Liberallere nasıl mahcup olduysa, bu tarafa da biraz boynu bükük. “Hani niye yapmıyorsun” diyen büyük bir çevre var. Bununla birlikte, bunun adımları arasında ilköğretimin süresinin uzatılması, İmam Hatip mezunlarının durumunu düzeltecek yeni düzenlemeler de beraberinde geliyor. “Dindar nesiller yetiştireceğiz” lafı çok güncel politikalarla ilgili. Yoksa nesiller boyu sürececek bir şeyi söylemez. Söyleyemez de zaten. 80 yıllık Cumhuriyet Atatürkçü nesil yetiştirebildi mi? Yani geleceğe yönelik olarak bunu söylemiş olması pek bir şey ifade etmiyor.

vererek, onları da alabileceklerinin bu olduğuna ikna ederek bu işi bitirmek.

Asgari talepler dediniz. Nedir onlar, somutlaştırabilir misiniz? Örneğin dil ve kimlik talebine ilişkin planı ne?

Anadilde eğitim olmaz ama okullarda seçmeli ders olur, Arapçayla birlikte. Buna ilişkin MEB'de çalışmalar yapıldığını duyuyoruz.

Anayasadaki ilk üç madde nasıl olacak peki? Ek olarak, "Saldırılarla dirençlerini kıralım, böylece en asgari taleplere razı edelim" diye düşünüldüğü için mi Anayasa ağırdan alınıyor?

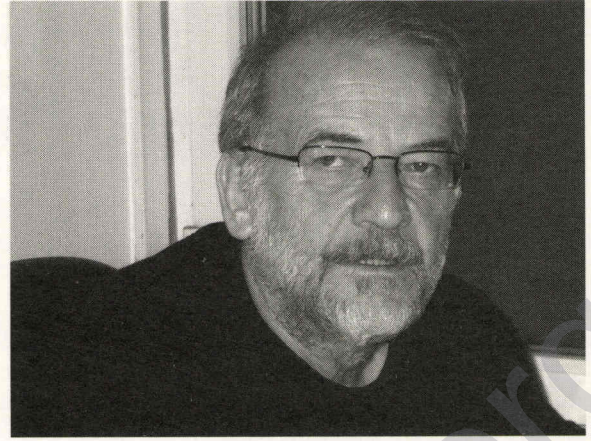
Evet. AKP, Anayasayı kendi başına yapabileceği koşulları oluşturmak istiyor. Mümkün olduğu kadar herkes katılsın ama oradaki herkes, "mümkün olduğunca en zayıf düzeyde katılsın" dır. Diğer taraftan, Anayasanın bir an önce gündemden kalkmasını da istiyor. "Yaptık işte daha ne istiyorsunuz, bundan ötesine hiçbir koşulda izin verilmiyor" demek... Kürtlere de, "Siz de payınıza düşene razı olun" demek...

AKP, 250. maddeyi hızla değiştirdi. Tartışmalar MİT mensuplarının yargılanması üzerinden yürütüldü ama binlerce faili meçhul cinayeti, kanlı 1 Mayısları, Maraşları düşündüğümüzde, MİT'i koruma kalkanının daha da güçlendirilmiş olmasını nasıl yorumluyorsunuz?

Güncel olan MİT meselesi ama bunun arkasında Ergenekon davası var, Balyoz davası var. Yani ordunun hükümetlerden bağımsız olarak ortaya koyduğu, kendi çizgisinde işlediği suçlar var. Bunların kapatılması lazım. Yani işte, "Perincek'e, Kerinçsiz'e, Küçük'e ceza ver ama generalleri bu işten sıyirt" diye bir anlaşma üzerinden gittiklerini düşünüyorum. Dolayısıyla bu yasa, bu şekliyle yalnızca Hakan Fidan'ın yargılanmasını önlemekle kalmıyor, geriye işleyerek, bazı generalleri, yüksek rütbeli subayları da işin içine çekerek, haklarındaki davaları kapatmaya yönelik girişimin bir parçası. Büyükanıt da pekâlâ bu yasayla korunabilir mesela.

MİT krizinin, uğradıkları hayal kırıklığı nedeniyle AKP'den desteklerini çekmeye başlayan bazı liberalleri Erdoğan'a yeniden yaklaştırdığı yorumları yapıldı. Katılır mısınız? Örneğin Çandar, Erdoğan'a destek olunması gerektiğini yazmıştı...

Yok. Çandar için konuşursak, Çandar sanıldığı gibi doğrudan doğruya satın alınmış bir adam değil. Kendi siyasi tercihleri ve mesleki endişeleri böyle bir yakınlaşmayı bazen sağlıyor, bazen de uzaklaştırıyor. MİT meselesinde Erdoğan'ın desteklenmesini istemesinin sebebi esas olarak, İmralı ve Oslo görüşmelerinin devam etmesini istemesindendir. O buna epey

bir bel bağlamıştı. Fakat genel olarak liberallerle olan ilişkiye bakarsak, bir kırınglık durumundan bahsetmek mümkün. Anayasaya "koşullu evet" dediler, bir cevap alamadılar. Açılım politikasına çok gönüllü destek verdiler, bir yanıt alamadılar. Yani AKP'yi destekledikleri her meselede bir kırılma yaşandı. Nuray Mert şöyle ifade etmişti: "AKP'nin liberallere ihtiyacı kalmadı." Gerçekten de seçimlerden sonraki güçlü durumuna bakarak bunu söyleyebiliriz. Liberallere ihtiyacı kalmadı ama liberallerin ona olan ihtiyaçları bir türlü bitmedi. Yani kendi ütopyalarını gerçekleştirebilecek tek güç olarak hâlâ burayı görüyorlar ve ikna etmeye çalışıyorlar. Taraf gazetesini de aynı şekilde değerlendirebiliriz. Orada da görünen şey Çandar'inkine benzer bir durumdur. İkna edemiyoruz diye bir kırınglık duyuyorlar. Kalpleri çok kırıldı. Odur yani mesele.

Bu noktada, saldırı giderek büyürken, Kürt özgürlük hareketine desteği de büyütme gerekmektedir mu? Tabloya bakınca, bu desteğe ilişkin neler söylersiniz?

Evet, Türkiye'li herkes Kürt özgürlük hareketinin, kendi özgürlük ve demokratik haklarının genişlemesi için bir olanak olduğunu görmesi lazım. Bu hareketi destekleyen her işçi, her emekçi, her aydın, aslında kendisini destekler. Çünkü Türkiye'de bugün demokrasinin önünü açabilecek, faşizmi geriletebilecek, emperyalizmi geriletebilecek tek olanak Kürt halk hareketidir. Bu güçlendiği oranda, Türkiye'deki işçilerin, emekçilerin sendikal haklarından siyasi haklarına kadar her şeyin genişleme imkânı vardır. Bundan vazgeçerek, bunu yok sayarak ya da bununla herhangi bir biçimde ilişki kurmayarak, kendi işçi ve emekçimizin haklarını genişletemeyiz. Birbirine çok bağlanmıştır bunlar. Önemli olan en zor durumlarda dahi, en şiddetli gerici saldırılar karşısında dahi gerilemeden, bu hareketle olan bağlarımızı güçlendirmek. Kürt halkıyla, Türkiye'nin diğer halklarıyla olan ilişkileri ilerletmek görevimizdir. ✨

tarih hafızasında bir anımsama

DERSİM ERMENİLERİ

PAKRAT ESTUKYAN

Türkiye tarihi hakkında her konuştuğumuzda, en bilgilimizden en cahilimize kadar hepimiz hayretler içinde yeni şeyler öğrenmekteyiz. Daha doğrusu bildiğimizi sandığımız bir dizi şeyi yeniden öğrenmekte, yeniden algılamakta, yeniden konumlandırılmaktayız. Tek bir konuda bile önceden bildiğimizi sandığımız doğrunun altüst olması, kendisi ile birlikte bir dizi bilgiyi de tartışmalı kılıyor, gitgide dünya görüşümüzde, ideolojimizde derin çatlaklara, hatta kırılmalara yol açıyor.

Hiç kolay değil “mutlak doğru” olarak beynimize kazınanların ansızın anlam yitirmesi. Kimilerimiz bu furyada kolay kolay saf değiştirmek istemiyor, klişelerle, şablonlarla durduğu yeri, tuttuğu safı pekiştirmeye çaballıyor. Kimimiz de “kral çıplak” diye bağırmaya cüret ediyor. Tabii bedelini ödemek şartıyla. Sahi etrafımızda ne çok “dönek”, “hain”, “satılmış”, “işbirlikçi” var farkında mısınız?

Ve sanki tüm kavga gidip gelip tarih alanında kopuyor. Oysa daha düne kadar meselelere sınıf ekseninden bakar, ezen-ezilen, sömüren-sömürülen, kısaca emek-sermaye karşıtlığı içinde safımızı emekten yana, insandan yana belirler, sınıf savaşı kapsamına girmeyen her konuya belli bir yadırgama ile bakardık.

Ancak ülke gündeminde otuz yıldan daha uzun bir zamandır süregiden bir ulusal direniş hareketi var. Önceleri Kürt halkının, kimliğinin, dilinin ve tüm değerlerinin inkârına karşı başlattığı mücadele, süreç içinde Türkiye halkları nezdinde de yankı bulmaya dönüştü. Önceleri “Kürt milliyetçiliği” denerek küçümsenen veya sol gündemin dışında tutulmak istenen bu direniş, gitgide ülkenin demokratikleşmesinin, vesayetlerden arınmasının, tüm ötekiler için özgürlük alanının genişlemesinin de anahtarı konumuna geldi.

İşte bu aşamada yaşadığımız bütün fikir savrulmaları bizleri tekrar ve tekrar tarih konuşmaya itiyor. İyi de böylesi bir konuşmanın araçlarına sahip miyiz? Siyasi kutuplaşmanın bizi ittiği demagoji batağında sağlıklı bir konuşma ortamını nasıl sağlayacağız!

Tarih diye bellettilen...

Toplumsal tarihe dair bilgi ve bilinç eksikliğimizin birden çok nedenleri var. Sorun doğru

ile yanlış arasında değil, yapayla gerçek arasında sıkışmamızdan kaynaklanıyor. Cumhuriyet tarihimiz acımasız bir dayatmayla yaratılmış yapay bir tarihin ezberi ile geçti. Her yanı yalan olan bir söylemi tarih diye yutturdular bize nesiller boyu. Eciş-bücüş Arap harflerini öğrenmenin zor olduğunu, eğitimsiz toplumun geri kalacağını, bu sorunun “harf devrimi” ile kolayca aşıldığını söylediklerinde saf saf inanıverdik milletçe. Suriye’de veya Irak’ta okur-yazar oranının neden bizden daha yüksek olduğunu sormayı akıl edemedik. Hoş bunu da o yıllarda pek bilmiyorduk ya. Özellikle biz yoksul kentsoylular nasıl da emindik tüm Arap âleminin bizden çok çok geri olduğuna. Biz “Cumhuriyet nesli” idik. Ülkemizi kalkındıracaktık! Bunun için gerekirse “2. Kurtuluş Savaşı”na soyunacaktık 1970’li yılların başlarında. Yunanı İzmir’de denize döktüğümüz gibi Amerikalıları da İstanbul’da, Dolmabahçe’den denize dökecektik. Ne saflık, *Kurtuluş Savaşı* diye sözü edilenin, ülkenin Müslüman olmayan halklarından kurtulma savaşı olduğunu bilememişti. Yuttuk, “yedi düvele karşı savaştık” palavrasını. Aynen emperyalizme karşı savaştığımız yalanını yuttuğumuz gibi. “Cihanşümül İmparatorluk”, “Üç kıtada at koşturan ecdadımız” söylemlerinin buz gibi emperyalizmi tarif ettiğini fark etmedik bir türlü. Yurtlarını Osmanlı işgalinden kurtarmak için savaşan Arap yurtseverlerini ihanetle suçladık tarih kitaplarımızda. Bu nasıl bir hastalıklı ruh hali ise, işgal ettiği ülke halkının sonsuza dek biat etmesini bekliyor. Ülkesinin özgürlüğü için savaşanları “hain” ilan ediyor kolayca.

Ama bizler inandık. Köy Enstitülerinin aydınlanma araçları olacağına inandık. İnanmamıza yol açan ne kadar değerli insanlarla çevrelenmiştik. Salt birkaçını anmak bile haklılığımızı değilse bile çaresizliğimizi ortaya koyabilir. Mahmut Makal’lar, Talip Apaydın’lar, Fakir Baykurt’lar ve daha niceleri ülkemizi tanımamıza yol açan yazarlar değiller miydi? Sabahattin Eyüboğlu’lar, Bedri Rahmi’ler, Halikarnas Balıkcısı, Azra Erhat hümanizmanın anahtarları değiller miydi? Hasan Ali Yücel’in yayına hazırladığı “Dünya Klasikleri”ni hatırlarken başımız dönüyorsa, onların yayınlandığı yıllarda Nazi Almanyası’ndan yüzlerce insanı bir kerede

yakan fırınları sipariş ettiğimizi bilmediğimizdendir. O fırınların İstanbul'da Yahudi nüfusun yoğun yaşadığı semtlere kurulduğunu henüz yeni öğreniyoruz. Köy Enstitülerinde kemanla tanışan, taş plaklardan opera dinleyenlerin "mecburi iskân" yasasıyla tarumar edilen Dersim yetimleri olduğunu niye hiç kimse söylemedi bize! Altmışlı yıllarda sınıfımızın partisi vardı, Türkiye İşçi Partisi. Parti yönetimindeki en önemli isimler bile, DDKO'lu gençlerden öğrenmeye çalışıyorlardı ülke gerçeğini. Ermeni soykırımının emperyalist bir yalan olduğuna inanmak herkes için daha sorunsuzdu. Dersim'de ise "medeniyete direnen feodal aşiretlerin" direnci kırılmış, yurt genelinde aydınlanmanın önündeki önemli bir engel daha aşılmıştı!

Dersim'de 'antropolojik' direnç ve Ermeniler

Bozuk bir saatin bile günde iki kez doğruyu göstereceğinden hareketle, yukarıdaki cümlelerin doğruyu işaret ettiğini söyleyebiliriz. Gerçekten de Dersim bölgesi, tarihsel karakterini çok uzun bir zaman dilimi boyunca korumuş, ancak 1938 saldırısı ile (sadece geçici bir süre için) etkisizleştirilmiştir. Dersim tarihindeki bu yapısından dolayı 1938'i hazırlayan raporlarda nasıl "çıban başı" olarak anılıyordu ise, 60'lı, 70'li, 80'li ve 90'lı yıllar boyunca da öyle anılmaya devam etti. Gelin tevekkel olalım ve insan direncini kırabilen demir kuşların, Dujik Baba'nın, Düzgün Baba'nın, Munzur Baba'nın, Hazreti Hıdır'ın, Hızır İlyas'ın dirençlerini kıramadığına inanalım. Anahid'in süt çeşmelerini bulandıramadı zalimin topu. Döktüğü kan ise halkın kurtuluşa olan inancını pekiştirdi sadece.

Dersim'in ürettiği direnç bugüne ait olsaydı, Sabiha Gökçen gerçekten de medeniyet götürebilirdi ölüm kusan uçaklarıyla! Ama o topraklarda direncin tarihi bin yıllarla anlatılıyor.

Ermeni kralı Dırtad 301 yılında Hristiyan inancına geçince, tüm halkına zorla bu yeni dini dayattı. Oysa toplumların yüz yıllar boyunca geliştirdikleri inanç sistemlerini bir günden diğerine değiştirmek kolay bir şey değil. Nitekim Ermeniler için de kolay olmadı. Ancak ne çare ki kralın elinde kılıcı var. Sırtını o kılıcın gücüne dayayan Kapadokyalı rahip "Aydınlatıcı Krikor", Kral Dırtad'ı Hristiyan inancına geçirdikten sonra, tüm ülkedeki Pagan tapınaklarını yıkıp yerlerine kiliseler inşa etmeye koyuldu. Ermenistan'da 4. ve 5. yüzyıllardan kalma her Ermeni kilisesinin temellerinde Pagan tapınaklarının sunakları vardır. Bu yıkıma en uzun direnenler (9. yüzyıla kadar) Dersim Ermenileri oldu. Özellikle Anahid kültü bölgede "Ana" ifadesiyle varlığını sürdürmekte. Ermeni mitolojisinde Ovacık gözeleri "Anahid'in süt çeşmeleri" olarak anılmaktalar. Bu tanım kayalardan yüksek debi ile çıkan suyun beyaz

görünüp, ancak döküldüğü yerde saydamlaşmasından kaynaklanıyor.

1937-38 kırımında Ermeniler

Tarih Kurumu eski başkanı Yusuf Halaçoğlu'nun, "Dersimli kızılbaş Aleviler aslında Ermeni'dir" sözü ne kadar sorunlu ise, Dersim'deki Ermeni aşiretlerinin varlığını inkâr etmek de o denli sorunludur. Unutulmamalı ki, Dersim coğrafyasında Ermeni halkı 1938 yılına kadar kendi kimliği ile yaşamayı başarmıştır. 1937-38 yıllarındaki toplu katliamda öncelikli hedef Ermeni aşiretleriydi. Ancak sürgün yılları boyunca Dersimli Ermeniler sürüldükleri illerde hem resmî makamların, hem de sivil toplumun organize baskıları altında zorla İslamlaştırıldılar. Mecburi İskân Kanunu'nun kaldırılmasından sonra ise, sürgünlerin bir kısmı gittikleri batı illerinde yeni bir yaşam kurmayı denerken, sürüldükleri köylerine dönenler de aynı kaderi paylaştıkları kimi komşularının ihanetiyle karşılaştılar. Evleri, tarlaları kendilerinden önce dönenler tarafından gasp edilmişti.

Günümüz Dersimi'nde halkın kullandığı otomobillerin önemli bir kısmı Ankara, Elazığ, İstanbul gibi illerin trafik siciline kayıtlı. "Dersim plakası görünce otomobillerin camlarını kırıyorlar çevre illerde" diye açıklıyorlar bu durumu.

En sıradan kimlik sorgulama işleminde bile "Doğum yeri; Tunceli" ibaresini görünce polisin davranışı derhal değişiyor.

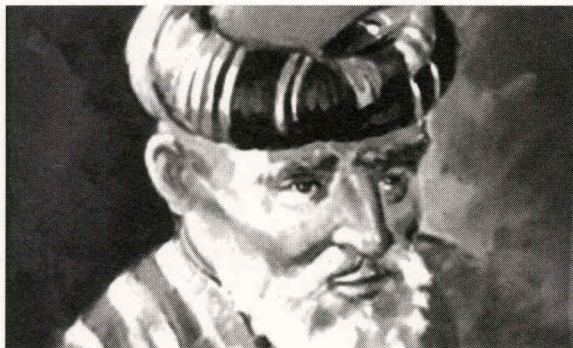
Dersim-Ermenisi'nin sedası

Bu şartlar altında 1960'lı yıllardan beri Kumkapı'daki kiraathaneler ortamında birlikteliklerini sürdüren Dersim Ermenileri, 2010 yılından bu yana aynı adı taşıyan dernek çatısı altında örgütlendiler.

Bu örgütlenmenin en somut göstergelerinden biri de son iki yıldır Munzur festivaline Ermenistan'dan gelen sanatçı katılımıyla kendini hissettiriyor.

Bir anlamda yitirilen vatanın yeniden keşfi gibi bir duyguya yol açan bu karşılaşmalar hem Dersim'de kalıp asimilasyona uğrayan Dersim Ermenilerinde, hem de Ermenistan'da başka türlü bir yabancılaşmayla kuşatılmış eski Dersimlilerde çok yoğun duygusal bunalımlara yol açıyor.

Bu bağlamda unutulmaması gereken örnek bir olgu ise, etnomüzikolog Mihran Tumacan'ın 90 yıl önce Boston'a yerleşmiş Dersimli, Çemişgezekli ailelerle yaptığı derleme çalışmalarının, Dersimli sanatçı Mikail Aslan tarafından Ermenistanlı sanatçıların katılımıyla seslendirilmesi oldu. "Petag" Dersim Ermeni türküleri adıyla "Kalan Müzik" tarafından yayınlanan albüm, Dersim'in Ermeni kimliğinin de hoş bir sedasını ifade ediyor. ✨

DI HELBEST Û BERHEMÊN FEQÎYÊ TEYRAN DE RÊZÊN 'NASNAV'AN

DR. ÖMER ULUÇAY

Wekî tê zanîn Feqîyê Teyran (1590-1660), şaîr û sofîyekî kurdan e, bi nav û deng e, taybetî û rêberiyên wî hene. Ew tenê ne sofî û qewlbêj e. Ew şaîrê civakî, serhildayî, berdevkê belengaz û feqîran e. Ferhad kuling li kuh/çiya dida, Feqî qelem di kaxizê hilda. Herduya jî di dil û mêjûyê kurdan da meqamekî taybet girtine. Feqî digot; “ezê herim, lê şîrê min ê bimînin li ser ziman û lêvan” Ew dengbêjê jaran e.

M.Xalîd Sadînî¹, bî navê “*Feqîyê Teyran - Jîyan, Berhem û Helbestên Wî*” kitabek li weşanxana Nûbîharê weşandiye. Di vir de beşek ji bo “nasnav”ên Feqî veqetandiye, di çavkanî û di destnîvîsan de ên heyî nîqaş kirîne. Weşanxana Belkî (li Dîyarbekîr) jî, bî navê “*Feqîyê Teyran-Hemû Berhemên Wî*” kitabek weşandiye. Naveroka her du pirtûkan qismen li hev cuda ne.

Gorî van çavikan me lîsteyek amade kiriye. Bêguman di destnîvîsan de nasnav hin zêdetir jî ê hebin. Ew ne gotin e ku li kîjan helbestê nav û nasnavê Feqî hebe ew ya wî ye. Ez bawerim bi vî navî şaîrên din jî yê derên holê. Ji bo ku şaîrên navdar bi rêç û bi nasnavên xwe şaîran dikişînin. Wekî Karacaoglan, Pir Sultan, Yunus Emre, Emrah, Nesimi û hwd.

“Nasnav, sannav, şannav, şunnav, mexles” yek gotinek e. Şaîr bi navê rastî jî dinivîsin. Lê zêdetir navekî li xwe hildidin. Ew nav an di xewnê de dîtîye, an ustazekî lê hildaye. Ew mexles jêre dibe nav. Gotinên bi wate ne. Ew edetek şaîrane pêde bûye. Ehmedî Xanî, Melayê Cizîrî bi navên xwe nivîsîne, lê Feqî nav li xwe hildaye. Ê ku keramet nimandibe, axaftina teyran zanibe, ku ew jî bi ceribandina Mîr rast digere, gel nav lê hildide wî dike “Feqîyê Teyran”.

1 Xalîd Sadînî: Feqîyê Teyran, Nûbîhar, çapa 5a, 2011, Stenbol, Kilim Mat, 444 r.Çapa yêkemîn 2000, Kîtabê gelek eleqe dîtîye û dî demek kîn da geheştîye çapa 5 a.

Navên helbest û berheman, hejmara bend û rêzikan, nasnave têda di liste da cih girtiye..

Di Berhemên Feqîyê Teyran da Nav, Bend-Hejmar û “Şannav”^{1,2}

Rêz	Navê Helbest û Berhemê	Bend/Rêzik	Şannav
1*	Ella çi Zatek Ehsane	20x6	Miksî, Feqî
2	Ey Av û Av	51x4	Mim-Hê-Dal, Miksî, Feqe
3	Îro jî Dest Husna Hebib	33x4	Mim-Hê
4	Bi Çar Kerîman	7x4	Mim-Hê
5	Îro Cîrya me Te	24x4	Mim-Hê
6	Feqe û Bilbil	20x6	Feqî, Mim-Hê
7	Dilber	16x4	---
8	Feqe û Mela	50x6	Feqe, Mim û Hê, Muhemmed
9	Dilo Rabe	80x4	Feqe, Mim-Hê
10	Îlahî Lew Dikim Zarî	6x4	Mim-Hê
11	Şêx Sen'an	363x4	Mim-Hê
12	Bersîsê 'Abid	211x4	Mim-Hê
13	Şerê Dimdim	66x4	Feqî, Mim û Hê
14	Zembîlfrûş	60x4	Mim-Hê
15	Ez Çi Bêjim	8x4	Feqê Teyra
16	Ay Dilê Min Ay Dilo	19x4	Mim-Hê
17	Qewî Îro Z'eifhal im	18x4	Mim-Hê
18	Çiya Anî li Deştê kir	10x4	---
19	Yar Tu yî	15x6	Feqîhê Teyran
20*	Dewran	9x4	---
21	Ê Bêr	3x4	---
22	Dengbêjê Jarani	3x4+6	Mehmud Feqîye Teyran
23	Mihacîr	6x4	Feqî
24	Feqîyê Teyran û Dilber	3x3+2+6	---
25	Feqîyê Teyran û Quling	7+2x4+3	Feqê Teyran
26	Feqî û Evîna Dila	2x4+2x3+6	---
27	Feqîyê Teyran û Roj	3+2x6	---

Di rêzikên van berheman da, emê nav û nasnavên Feqîyê Teyran bibînin û baştir bifamînin. Di helbesta navdar “Dilber” ku ya Feqî tê zanîn da nav û nasnavê Feqîyê Teyran nîn e. Di lîstêda heft hebên bê şunnav hene.

Di Helbest/Berheman da Rêzikên Nasnavan

A. Di berhema M.Xalîd Sadînî da:

1. (*Ella çi Zatek Ehsane*)

Je şeme yek da Miksî ye (r.104)

Feqî dê rakit rahekê (r.110)

2. (*Ey Av û Av*)

Ber "Mîm û Hê û Dal" bibêj (r.118)
 Miksî dibê avê we bu (r.120)
 Pirsê Feqî bi cih nebû (r.122)

Ava mezin li hev şewirî
 Pêla pêş j'Feqe inirî
 Dav dav li Feqe...(ve şidî-ÖU)
 Ku bavê d'yarê zulmetê

Gava Feqe xwa têk dida
 Pêla pêş xwa l'stû dida
 Feqe girt û l'erdê dida
 Go: Her bimre l'xisaretê (r.126)

3. (Îro jî Dest Hunsê Hebîb)

"Mîm û Hê" aqil ve der da (r.136)

4. (Bi Çar Kerîman)

Ew "mîm û Hê" qelb û mitelan (r 138)

5. (Îro Gîrya me Te)

"Mîm û Hê" şaîrkî pake (r 145)

6. (Feqe û Bilbil)

Feqî ji bilil ra gohtî (r 150)

Feqî go bilbil taze (r 152)

Feqî we gote bilbil (r 155)

Şeqê li "Mîm û Hê" ke (r156)

7. (Feqe û Mela)

B'smê Muhemmed bi navim (r 200)

["Feqî" 25 car/serê şeşikê ye]

8. (Dilo Rabe)

Dibêjin Xoce qerdare (r 209)

Dibejin Xoce bê debr e (r 209)

Li van fikran Feqe jar e (r 234)

"Mîm û Hê" bira xwa bînin (r 236)

"Mîm û Hê" heftefelek çûn (r 236)

9. (Îlahî Lew Dikim Zarî)

"Mîm û Hê" pir gunehkare (r 237)

10. (Şêx Sen'an)

Lew "Mîm û Hê" soht bi 'îşqê (r 336)

11. (Bersîsê 'Abid)

"Mîm û Hê" bi rîwayetê...

"Mîm û Hê" ew bend digotin (r 382)

12. (Şerê Dimdim)

Mehdereç îyê "Feqî" bin

...

Ji "Mîm û Hê" û Xan ra

Fatîhe ji rûhê wan ra (r 397)

13. (Zembîlfroş)

Ey "Mîm û Hê" xwaş deftere (r 413)

14. (Ez Çi Bêjim)

Te helandî Feqê Têra (r 416)

15. (Ay Dilê Min Ay Dilo)

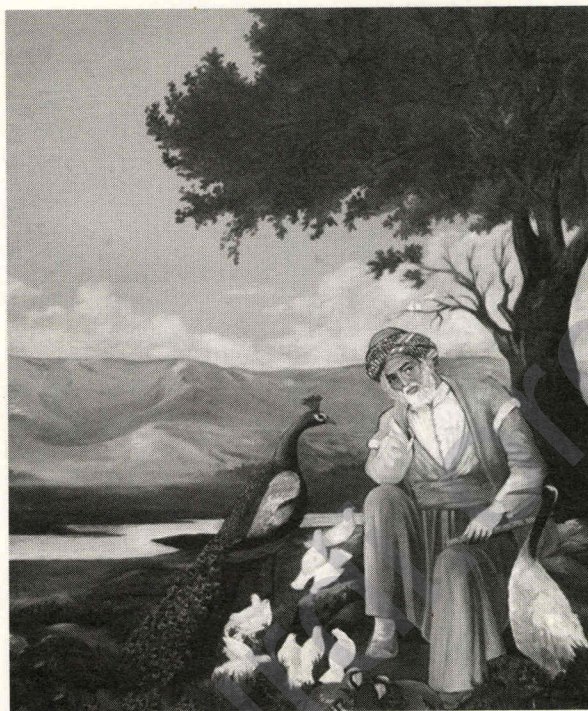
"Mîm û Hê" wesfe xwa hilda (r 420)

16. (Qewî Îro Z'eîfhal im)

Şehîde "Mîm û Hê" îsme (r 424)

17. (Yar Tu yî)

Feqîyê Teyran ezim (r 433)

B. Di berhema Weşanxana Belkî de:

18. (Dengbêjê Jaranî)

Mehmud Feqîyê Teyran im (r 83)

19. (Mihacîr)

Ê tunebe Feqîyê dilsar (r 84)

20. (Feqîyê Teyran û Quling)

Here cihabe bide EWnella ye

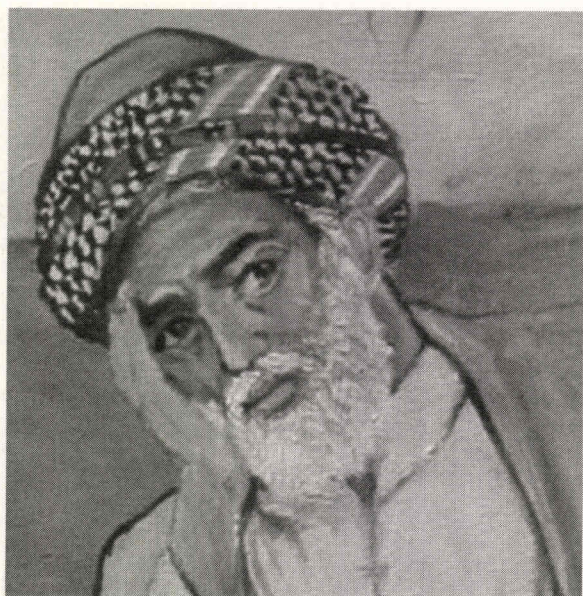
Beje Feqê Teyran niha nayê (r 86)

Di berhema M.Xalîd Sadînî da nasnavên Feqîyê Teyran (r 18-36):

Feqîyê Teyran, Feqê Têra, Feqê Heşêtê, Feqîyê Gerok, Meksî, Miksî, Xoce, Mîr Mihê, Mîm û Hê, Mîm û Hê û Dal, navê wî yê rastî Muhammed, Feqî, Feqe, Mehmud

Tê dîtin ku ew nasnavan ji bo şaîrekî zêde ne. Wekî me gotî pêwist e ku çend şaîrên bi van şanavan hebin. Yên ku li ser Feqîyê Teyran xebatê dikin zêdetir kesen medresê ne. Ji bo ku nivîs ne latînî ye, derî nîvgirtî ye. Ez bêjim Feqe di dest feqanda girtî maye. Feqe, ê bi feqe û seyde, ê alim û kamil, çîrok-nivîs, weazkar be, baş e.

Lê tê gotin ku ew dengbêj e, ê kilam û qewlan bêje. Nabe ku pîfa bilûrê bike. Têr nabe ku sîngê tembûrê bikute. Ew lê nayê, gorî feqeyan. Lê ew hozenekî gerok û civakî ye. Ew "dengbêjê jaran" e. Sadînî têlê tembûrê liyaqî feqe nabîne, "tîl û tembur" e çi tol hevkar bin? (r 31). Heçî medresî, Feqe li ser sicde ranakine. Lê tê zanîn ku Feqe, gerok û çavdar e, evîndar e, li ber zilma mîran rabûye. Ew nuktetek balkêş e, bi eslê xwa ji mîran e. Lê ew dijî zor û zexmê

derketiye. Dema ku tê girtin, dipirse “ma kamil û zane ê nê, ma gel hîn nehatîye?” Tê dîtîn ku bingehê van gotinan heye. Ew mijarek sereke ye. Bi ew tiştan, Feqî, serketî û sereke ye. Feqî, bes ne îmam e, ewîmame ye.

Li destnivîs û berhemana Sadînî ew mînekan dide:
Gotina Mehmud gotneka ava

...

Mehmude Gule ez bi xwa me
Ez maşuqê dilê te me (r 30)

Feqê Teyran bi tel û tembure
Qelem destî da lal û zel e
Mehmud bi xwa Feqîyê Teyran e (r 31)

Em biçin heval bimînin
“Mîr Mihe” bira bi xwa bînin

“Mîr Mihê” hefte felek çûn
Ji hicrete dewran gelek çûn (Mela Hisen Ewî, r
34)

Li Mihemmed heftê felek çûn
Ji hîcretê dewran gelek çûn (Bahadîn Amedî, r
34)

“Mîr Mihe” jî hozanekî Meksî
Li ser sînem dibêjî û dipirsî (r 35)

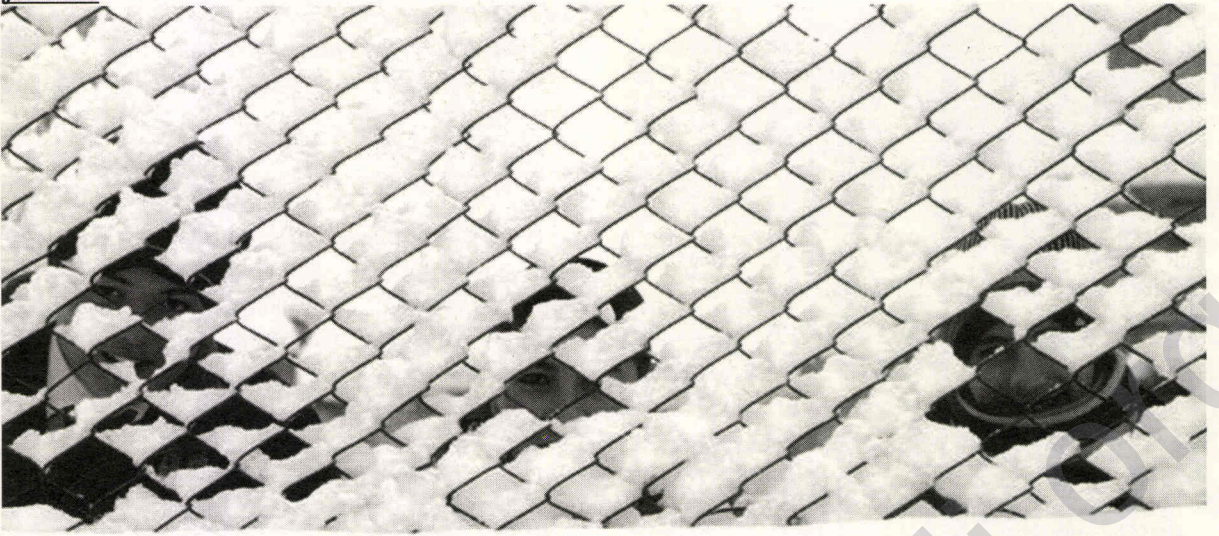
Kilama Sînemê heye, min berhev kiriye, çend şax in, ezê bidimçapê.

“Mîr Mihe” navê Qewlekî Êzîdîya ne, min ew teh-lîl kirîye. Lê ez negêştîme helhest û menzûmên ku bi navê “Mîr Mihê” hatine nivîsîn. Cegerxwîn, Mîr Mihê wekî şaîrekî cuda dibîne. ❀

RAZGUL

kena xwe a narincî didim te
kerî kerî dikim û didim te
stranên ku dikevin xurcedila min
tev dibin raz û nasên te
ev rê dirêj e û asê
ditintilim bo xatirê te

Sidîq Gorîcan

BEYAZLAR ARASINDA ARDAHAN'DA...

VEDAT ÇETİN

Kars otogarından Göle'ye giden dolmuştayım. Koltuklar sıkış tepiş, aralara yığılı torbalar, çuvalar... Camdan bakınca uzun ve geniş bir beyazlık... Yanımda, yetmişinde, kır saçlı bir yol arkadaşı...

Gözlerimi kamaştıran dışarıdaki beyazlar arasından uykusuz bir yolcuyum. Hayal ile gerçek arasında bir yolculuk sanki.

Yolumuz Göle'ye uzanıyor. Ardahan'ın en önemli ilçesidir Göle. Hem nüfus bakımından, hem de "iş hacmi" bakımından. Nüfusunun çoğu Kürtlerden. Halk arasında Golê deniyor. 1878'de Rus işgalinden sonra, kaza merkezi Merdinik köyü (şimdiki ilçe merkezi) olmuş. Bu tarihten 1992 yılına kadar Kars iline bağlı Göle, 1992 yılında Ardahan iline bağlanmış.

Göle'nin iktisadi gücü Ardahan da dahil, bağlı ilçelerin tamamından büyüktür. Bu yönüyle, Ardahan ilinin ticaret merkezidir, diyebiliriz.

Göle ovasında kışlar ağır geçer. En soğuk yer olarak bilinen Sarıkamış'a oranla daha da soğuktur. Her tarafı yüksek dağlarla çevrilmiş çanak biçimindeki ovada kışın hava akımı az olurmuş. Böylece soğuyan ve ağırlaşan hava aşağıya doğru hareket ederken sıcaklık kaybına uğrayarak daha da dondurucu olurmuş. Göle'nin ekonomisi hayvancılığa dayanıyor. Hayvan besiciliği ve mandıracılığıyla biliniyor.

Hoçvan (Xoçwan) deyip geçmeyin

Hoçvan, Göle'nin kaderini belirleyen bir bölge. Kürt Beylikleri tarafından kurulmuş ve çok eskiden beri onların fiili denetiminde kalmış. Bu yüksek yerleşke ilk zamanlar 66, günümüzde ise 21 köyden oluşmakta. Köy isimlerinin çoğu Cumhuriyet döneminde

Türkçe isimlerle değiştirilmişse de, bazı köyler halk arasında halen eski isimleriyle anılmakta.

Hoçvan bir sınır bölgesidir. Bu nedenle ilk çağlardan günümüze Urartular, Medler, Persler, Bizanslar, Gürcü ve Ermeni Krallıkları, Selçuklular, Osmanlılar gibi değişik medeniyetlerin idari hâkimiyetinde kaldığından, değişik kültürlerin izlerini barındırıyor.

Kürtlerin bu bölgeye ne zaman geldikleri ise tartışma konusudur. Şeddadilerin ve Hazbanilerin 11. ve 12. yüzyılda Kafkasya'nın güneyi ve Doğu Anadolu'da etkili oldukları bilinmektedir. Ünlü tarihçi Martin Van Bruinnessen 16. yüzyılda Osmanlıların, Kafkasya'yı ilhakı sonrasında Kars'ın kuzeyinde, daha sonraları Çıldır eyaleti olacak Samtskhe bölgesinde yer alan göçebe Kürt aşiretlerinden bahseder. Aynı şekilde Bruinnessen, Lynch adlı bir gezginin 1901'de kaleme aldığı kitabında Ermeni platosundaki Kürtlerin, Çaldıran Savaşı'ndan sonra Diyarbakır'dan bölgeye gönderildiklerine dikkat çeker. Fakat bu bilgi Şerefhan'ın Şerefnamesi'nde yer almamaktadır ve yine 1665 yılında bölgeyi gezen seyyahlar da Ermeni platosunda sadece Hristiyan nüfusundan bahseder.

Hoçvan bölgesinin geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Yaylalarının bereketi lezzetli bal üretiminde de görülür.

Birinci paylaşım savaşı sırasında patlak veren Bolşevik Devrimi, Rusya'nın savaştan çekilmesine neden olmuş. 1918'de Hoçvan'ı da içine alan bölge Demokratik Ermenistan Cumhuriyeti'ne dâhil olmuş ise de, Sovyetler, devrim sonrası yeniden inşaa süreci nedeniyle Kars ve Ardahan'ı savaşmaksızın Türkiye'ye bırakmış.

Ermenice, Rumca ve Kürtçe olan yerleşim yerlerinin isimleri Cumhuriyet sonrası Türkçe isimlerle değiştirilmesinden Hoçvan yöresi de etkilenmiş elbette. Tüm köylerde isim değişikliğine gidilmiş. Kora Beberək, Panik, Pangis gibi isimlerin yerini, Bayramoğlu, Tazeköy, Taşlıdere, Tunçoluk almış!

Hoçvan'da azımsanmayacak bir nüfusu olan Malakanlar, 1960'larda Ermeniler gibi bölgeyi terk etmek zorunda kalıyorlar. Hristiyan nüfusuna ait birçok kilise tahrip edilmiş ve çürümeye bırakılmış. Hoçvan'da şu an ciddi bir Kürt popülasyonu bulunuyor. Senelerdir burada yaşayan Kürtler, sadece politik anlamda değil, kültürel ve ekonomik anlamda da bölgede önemli bir güç durumundalar.

Turancı Enver'in ettikleri...

Konuştüğüm birçok kişi uzak ve yakın geçmişin acılarını anlatarak karşıda yükselen başı dumanlı Allahuekber Dağları'nı gösteriyor ve anlatıyorlar: O dağ Göle'den 45 km uzakta. Oradan Selim ve Sarıkamış görünüyor. Sarıkamış'tan gelen Enver Paşa, o dağdan Akşar ilçesine inip, Göle'yi ve Posof'u aşip Rusya sınırlarını zorlamış. Turancı planlarını hayata geçirmek için yeni bir savaş başlatmak isteğiyle yanıp tutuşuyorlarmış. Fakat o dağ çok zor bir dağmış; geçit vermemiş, yollarını kesmiş, soğuklar -40'larda olunca, askerler donmuşlar...

Ardahan; soğuk ve uzak

Göle'den Ardahan'a gitmek için yoldayım. Haritanın kuzeydoğusunda yer alıyor Ardahan. Batısında Posof ilçesiyle de Artvin'e komşu; güneybatısında Oltu ile Erzurum'a ve güneyinde Susuz ile Kars'a, doğusunda ise Gürcistan'a...

Soğuk ve elverişsiz iklimi işsizliğin kaynağı olmuş. Bu nedenle dışarıya çok göç vermiş.

Kuzeydoğu Anadolu gazetesi yayın yönetmeni Fakir Yılmaz'la Ardahan'ı konuşuyoruz:

"Ardahan'ın 'dağın ardı' anlamında olduğu ya da bu ismin tarihte Kura nehrinin aktığı Kur vadisinden geldiği iddia edilmektedir. Çok göç veren bir ildir. 1960'larda vilayet iken ilçe statüsüne indirilip

Artvin'e bağlanmış.

1992'de yeniden vilayet olduğu günden beri, eğitimde başarılı iller sıralamasında hep en sonda yer almaktadır.

Kürtler yüzde 31, Terekeme yüzde 14, yerli Türkler yüzde 40 ve Türkmenler yüzde 15'lik nüfusa sahiptir."

Ardahan Kalesi, gezilmeye değer yerlerden biri. Eski ve Yeni Ardahan'ı birbirinden ayıran Kura (Kür) ırmağının solunda ovaya hâkim bir tepede bulunuyor. Kale'nin yapılış tarihi bilinmiyor.

Terekemeler (Karapapak) hakkında...

Ardahan ve Çıldır yöresinde Terekemelerle ilgili aldığım bilgiler kısaca şöyle: Karapapak adı, siyah astragan kalpak giydikleri için Kafkasya'daki komşu halklar tarafından verilmiş. Karapapakların diğer bir adı olan "Terekeme"nin ise Arapçadan "yurtlarını terk edenler" anlamında kullanıldığı anlatılıyor. Karapapak Türkleri, çoğunlukla Gürcistan Borçalı'da yaşamaktalar. Bununla birlikte Azerbaycan'ın Gence ve Gence'den sonraki tüm bölgeler...

Gürcistan ve Azerbaycan'ın yanı sıra en yoğun yaşadıkları yer, başta Kars olmak üzere, Iğdır ve Ardahan'dır. Çıldır ilçesinin tamamı, Arpaçay, Susuz, Sarıkamış gibi ilçelerinin bir kısmı Terekeme'dir. Ayrıca Erzurum, Erzincan, Sivas, Amasya, Van, Ağrı gibi şehirlerde de varlar. Sivas'ın Kangal ilçesinde de yoğun bir Terekeme nüfusu yaşıyormuş ve buralardan İstanbul, Ankara, İzmir, Adapazarı, Bursa gibi şehirlere göç etmişler.

Bu arada, yolunuz düşerse Çıldır gölüne, aynalı sazan balığından yemeden ayrılmayın derim.

Üretime yatırım yok, 'güvenliğe' çok!

Yeniden Ardahan'a dönersek... Ardahan'ın nüfusu 174 bin iken, 2011'de 105 bine inmiş. 5 ilçe ve üç beldeye sahip Ardahan'da yayla yasakları çok yoğun.

Kürt köylerinin mera alanı çok az. Devlet ise, en büyük toprak ağası konumunda. Meralar adil ve eşit dağıtılmamış. Kürtlerin meraları sıkıntılı olduğundan, âdeta birbirleriyle çatışma yaratılmış.

Sınırdaki Ermeni ve Kürt köylülerinin yakınlaşmasını önlemek amacıyla sıkı bir güvenlik önlemi alınmış. Tel örgü yok, ama mayını çok. Devletin üretime dönük hiçbir yatırımı yok, 'güvenliğe' yönelik yatırımı ise, çok!

Gürcistan'a açılan iki kapıdan Posof Türkgözü açık, Aktaş Gümrük Kapısı ise kapalı.

Ermenistan ve Gürcistan'a komşu olması nedeniyle olağanüstü güvenlik tedbirleri alınmış.

Bir zamanlar 'Küçük Moskova' olarak adlandırılan Ardahan'da, şimdi Fethullahçılarla Süleymanlıların yoğun örgütlenmesinden bahsediliyor ve 'Küçük İran'a benzetiliyor artık! ❀

nadir nadirov

‘MARAŞALÊ ZANYARIYÊ’ Û ‘BAVÊ PETROL Û GAZÊ’

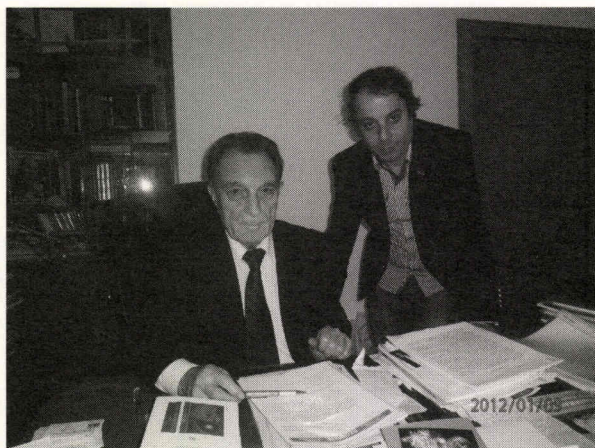
SALIHÊ KEVIRBIRÎ

Nadirê Kerem ango Akademîsyen û Profesor Nadir Nadirov. Ew li seranserê dinyayê, yek ji navdartirîn zanyarê petro-kîmyayê ye. Nadirov Serokê Rûmetê yê Yekîtiya Kurdên Sovyetê û Endamê Asambleya Gelên Kazakistanê ye. Ji sala 1993'yan ve Endamê Herdemî yê Akademiya Zanyariyê ya Neteweyî ya Kazakistanê ye. Nadirov xwediye van xelatan e: ‘Pêşengê perwerdehiya Gel a Komara Federatîf a Sovyet Sosyalîst a Rûsyayê’ (1967), ‘Li ser navê Zanyarî û Teknîkê Xelata Dewletê ya Kazakistanê ya Komarên Sovyeta Sosyalîst’ (1980), ‘Di warê Zanyarî û Teknîkê de Xelata Kedkarê Emekdar a Kazakistana Komarên Sovyeta Sosyalîst’ (1982), ‘Xelata Kaşîfê Yekîtiya Komarên Sovyeta Sosyalîst’ (1985), ‘Petrokare Fexrî yê Yekîtiya Komarên Sovyeta Sosyalîst’ (1991), ‘Endezyarê Muhteşem yê Sedsala 20’an’ (2000) û ‘Endezyarê Fexrî yê Kazakistanê’ (2001)

Nadir Nadirov her wiha di sala 1981’ê de layiqî ‘Madalyaya Kedê ya Ala Sor’ a Yekîtiya Komarên Sovyeta Sosyalîst, di sala 1999’an de layiqî madalyaya ‘Kurmet’ a Kazakistanê, di sala 2006’an de jî layiqî madalyaya ‘Dostik’ ê hatiye dîtin. Di sala 2003’yan de li Fransayê, ji hêla Yekîtiya Piştgirîkirina Sanayiya Navneteweyî ve, ji bo keda wî ya pêşdebirina sanayiyê, bi ‘Madalyaya Zêrîn a SPI’yê ve hatiye xelatkirin. Heman dezgeh di sala 2004’an de tevî ‘Madalyaya Napoleôn, nasnavê ‘Mereşalê Zanyariyê’ jî dayê. Ji bilî van xelatan Nadirov xwediye bi dehan xelatên dewletî û navdewletî ye.

Nadir Nadirov heta niha bêhtirî 950 gotarên zanistî nivîsandine. Xwediye 250 patentên zanyarî ye. 35 kitêbên wî hatine weşandin. 2 kitêbên wî li ser jiyana wî û jiyana kurdên Kazakistanê ne: ‘Em kurdên Kazakistanê’ 2003, Alma Ata, 530 rûpel, bi Rûsî’ û ‘Ferqiya Wext’ 2008, Alma Ata, 700 rûpel, bi Rûsî.’ Nadirov, ji sala 1996’an ve ser-redaktoriya kovara ‘Petrol û Gazê’ dike ku bi serpereştîya wî dest bi weşanê kiriye.

Destpêka sala 2012’yan, li Alma Ataya Kazakistanê min beşdarî 2 merasîmên 80 saliya Nadir Nadirov kir. Çend roj paşê jî li avahiya karê wî, tevî rojnameger û helbestvan Hesênê Hecîsilêman û Tamara Eliyê Mamed em lê qesidîn. Min li ser jiyana wî, sirgûnên 1944 û 1937’an, birin û neanîna ‘44 Mêran’, li Moskovayê hevnasiya wî ya bi Mele Mustefa Barzanî, petrol û gaz, zanyariya wî, kulfeta wî Helîma Emo, zarok-nevî-bûkên wî, rewşa kurdan, hêvî û daxwazên wî jê pirsî, ilimdarê mezin Nadir Nadirov bi dilekî xweş û rûyekî geş bersivand...

Nadirê Kerem kî ye? Êl, eşîr, malbat. Bav kî ye, bapîr kî ye?

Ez Nadirê Kerem, bi gotineke din Nadir Nadirov. Di sala 1932'yan de, li gundê Qîqaça Nexçîvanê hatime dinyayê.

Kalikê min Nadirê Ehmed e. Jê re Hacı Nadir digotin. Navê wî li min kirine. Bav û kalên me kurdên Wanê ne. Tevahiya kalikên min li Wanê hatine dinyayê û li Wanê jî çûne rehma Xwedê. Ji sala 1920 heta 1925'an, dewleta tirkî kurd gelek êşandin. Ew kirine hepis û zîndan. Yek ji wan kalikê min bixwe bûye. 1918'ê salê ye, 1920'ê salê ye baş nizamim, bi peyatî çûye hecê û hatiye. Çûna hecê wê demê wisa ne hêsan bû. An divê tu dewletî bûyayî, dewleta te hebûya, an divê baweriyê te ya xurt hebûya, an jî divê tu mîrxas bûyayî. Bi qasî ku ji me re hatiye gotin, kalikê min keriyek pez daye pêşiya xwe, çûye li hecê serjê kiriye, bûye hecî û hatiye. (*di ber xwe re dibêşîre û berdewam dike*) Di dema wan de 6 mehan dimeşîyan heta ku diçûn hecê. Lê niha li balafirê siwar dibin, 3 saet paşê peya dibin, çend roj paşê vedigerin û dibêjin; 'va ye em bûne hecî!' (*berê xwe dide Hesenê Hecîsilêman ku wê gavê li civata me rûniştîye û dibêje*) Tevî kalikê min, kalikê vî camêrî jî 6 mehên xwe di rê û dirbên hecê de derbas kirine. Piştî ku kalikê min ji hecê vedigere Wanê, qedrê wî di nav civatê de bilindtir dibe.

Herçî bavê min e, Keremê Hacı Nadir e. Jê re 'Axê Beşka' û 'Kerem Axa' digotin. Em bixwe Birûkî ne. Beşka, beşek ji Eşîra Birûkan e. Bavê min Beşkî ye, diya min Şawlikî ye. Hê gava bavê min ciwan e, ji ber zilma Roma Reş bar dîkin têne ber Çemê Aras. Xwe li Çemê Aras dixin, derbasî hêla Nexçîvanê dibin ku wê gavê di nav sînorên dewleta Azerbaycanê de ye. Helbet gava derbas bûne, hikumdariya Sovyetan bûye. Li wê derê gundekî Beşka ji xwe re ava dîkin. Navê wê 'Qîqaç' datînin. Qerkî ji xwe re gundekî çêdîkin. Herçî ji ber zilma Tirkîyê direvin tên wir, ji xwe re gundan ava dîkin. Ev salên ku ez behs dikim, 1925-1926'in.

Piştî şikestina Şêrê Şêx Seîd ne wisa?

Erê, sihetxweş! Piştî şikestina Şêrê Şêx Seîd. Jixwe sedemek jî Şêrê Şêx Seîd e ku êl û eşîrên giran wisa fermalû û terkiserê dinyayê dibin.

Ez di serma û seqema meha yekê ya sala 1932'yan hatime dinyayê. 1936'ê salê bavê min diçe rehma Xwedê. Gora wî li gundê Qîqaçê ye. Gava bavê min dimire, ez 5 salî bûme. Em tevî diya min 9 kes, sala 1937'an têne sirgûnkirin. Ji gundê Qîqaçê, em sirgûnê Kazakistanê kirine.

Sirgûna 1937'an tê bîra te? We sirgûn û rêwîtiyeke çawa dît. Dikarî hinek behsa wan rojên dijwar bikî?

Li vê derê 3 cure kurd hene. Qismek ji wan di sala 1937'an de hatine sirgûnkirin. Ji Ermenistanê û Nexçîwanê hatine sirgûnkirin. Ew em in. Em sirgûnên yekemîn in. Qismek ji wan di sala 1944'an de hatine sirgûnkirin. Ew jî kurdên Gurcistanê ne. Li vê derê Ezîzê Zîyo Bedirxan heye, bawer im tu nas dikî. Ew sirgûnê 1944'ê salê ye. Qismek jî piştî salên 1990'î ango piştî Şêrê Qerebaxê hatin ku wekî Şêrê Azerîyan û Ermenîyan tê zanîn. Kinyazê Îbrahîm jî yek ji wan kesan e ku piştî Şêrê Ermenîyan û Azerîyan hatiye vir.

Rojên sirgûnê rojên pir xerab, dijwar û çetin bû. Gotinek di nav kurdan de heye. Dibêjin; 'dê weledê xwe davêjin!' nêzîkî du mehan em di rîyan de man. Gelek kes di wan wagonên trênan de, ji ber birçîbûn û sermayê mirin. Zehf giran e, gotin têrê nakin...

Ezbenî sedema sirgûna we çi bûye. Ji we re sedema sirgûnê hatibû gotin an na?

Nexêr! Ji me re sebeb sirgûnê nedigotin. Tenê gotine; 'kelûpelên xwe berhev bikin, heywanên xwe bifiroşin, di nava 24 saetan de hazir bin, em tên we bar dîkin û dibin ciheke din!'

Hûn nîzanin bi ku ve jî dibin...

Em nîzanin bi ku ve dibin û sebeb çi ye! Tê bîra min. Ji Sovyeta Berê hatin, em avêtin otomobîl û makîneyên kevin ên ku heywên lê bar dîkin û anîn stasyona trêne. Ev mesela ku ez dibêjim, payîza 1937'ê, meha cotmehê ye. Em li trênan siwar kirin. 4 mal dixistin vagonekê. Di her quncikekî wagonê de malek! Du mehan paşê, em anîn vê derê. Bajarekî bi navê Taras heye ku wê gavê jê re Mîrzoyan digotin, em li wir peya kirin. Li wir jî em li erebeyên heywanan siwar kirin. Meha yanzdehan bû. Çokek berf li erdê hebû. Serma bû seqem bû ku dê weledê xwe diavêt! Em 150 kîlometre ji Tarasê dûr anîn, li çolekê peya kirin û gotin; 'êdî hûnê li vir bijîn!' Malbatan bi xwe re kon anîbûn. Konên kurdan. Kon vegirtin. Heta biharê em li wê erdê jiyan. Biharê erd dane me û gotin; 'emê ji we re xaniyan çêkin.' Em hê di konan

de ne, bihar e. Lê destpê kirine, xaniyên ji kerpîç û heriyê çêdikin.

Baş tê bîra min. Sala 1938'an bû. Polîs û KGB hatin ketin hundirê konan. Gotin: 'Xwedî û xwedanê malê kî ye?' Birayê min ê mezin Evdile, teze zewicî bû. Jê mezintir xwişkêka me hebû, bi navê Benîçar. Wê jî mêr kiriye. Cînarê me ne, konê wan rex konê me ye. Du kurê wê hene. Evdilê bira rabû got: 'xudanê malê ez im.' Jê re gotin: 'Bide pêşiya me, em herin!' Wisa jî çûne mala xwişka min, mêrê wê hildan û çûn. Wê şevê kî xudanê mala xwe bû, hemû girtin, birin û çûn. Zilamên 3-4 malan wê şevê çûbûn aşê, an jî ji bo avdanê li nava zeviyan bûn, wê şevê rizgar bûn û man. Kesên ku bi xwe re birin, anîn Çîmkentê. Du roj paşê em pê hesiyan ku anîne Çîmkentê lê tenê ev bû. Êdî haya me ji wan çênebû. Heta ez mezin bûm, bûm profesor jî min pirs û pirsîyara birayê xwe dikir. Min her dem digot: 'Birayê min li ku ye?' Kurê xwişka min jî ji bo bavê xwe dinivîst û pîrsa wî dikir. Di şevêkê de 40 mêrî bi xwe re dibin. Yek bira ye, yek zave ye, yên din jî kurap, qewim û pismam in.

Birayekî min heye, bi navê Enwerê Keremê Nadir. Mamosteyekî şareza û naskirî ye. Helbestan dinivîse. Helbestekî wî heye bi navê: '40 Mêr.' Ev 9-10 sal in ku rehma Xwedê kiriye.

Heta sala 1993'yan, piştî ku Kazakistan ji Sovyetê veqetiya û serxwebûna xwe îlan kir, Serokomarê Kazakistanê Nûr Sultan Nazarbayev biryar derxist ku kurdên di sala 1937'an, 1944'an û salên 1950'yî bêne efûkirin. Li gorî vê fermanê min dîsa nivîsî û got: 'Çi hatiye serê birayê min?' Gazî KGB'ê kirin. Belge û dokumentên wan kesan, li avahiya KGB'ya Tarasê bûne û heta wê demê nehiştine kes bibîne. Lê piştî 1993'yan derfet dan ku em wan belgeyan bibînin û hay ji aqûbeta wan kesan bibin.

Li gorî wan belgeyan, du pîrs ji birayê min kirine. Yek; gotine tu ajanê Tirkiyê yî. Dudu; gotine tu li dijî çêkirina kolxoz û solxozan î. (*Çêkirina kolxoz û solxozan, çêkirina gund û bajaran e. Ev sîstem di nav sîstema komûnîst de, xwedî roleke girîng e.*) Ew jî li dijî van gotinan derdikeve û van tawanbarîyan

napejirîne. Xwendin û nivîsandina wî tunebû. Ev jî dide kifşê ku îfadeyan li gorî xwe çêkirine û nivîsandine. Birayê min wê gavê 25-26 salî hebûye. 2 roj paşê di belgeyekê de xwedêgiravî sûcdarî qebûl kiriye û gotiye: 'Belê, ez ajanê Tirkiyeyê me. Her wiha gelek kes nedixwestin bibin kolxoz û solxoz, min jî nedixwest' Min ew belge jî dît. Helbet ev ne rast in. Wan bixwe ev belge çêkiribûn ku wan ji holê rakin û tune bikin. Paşê li gorî wan îfadeyên wan, 40 mêran birine gulebaran kirine û kuştine. Di sala 1938'an de, piştî girtina van 40 mêran, di nava 3 rojan de, bi îfadeyên derew tawanbar dikin, li gorî xwe mehkeme dikin û dikujin. Niha cihê ku lê hatine veşartin, nêzîkî Çîmkentê ye. Li wê derê gelek mîletên din jî hatine veşartin ku hatine nefîkirin û paşê hatine kuştin. Ew der niha kirine ziyaret.

Ezbenî di bin wê belgeya nîşanî te dan de, navê kî hebû?

Navê hikûmetê hebû, wê navê kê hebe?

Na na, mexseda min nav e. Wekî navê kesekî dipîrsim. Ew kîjan nav bû ku li bin belgeyê hebû ku ew belge bûye sedema biryara sûcdarkirin û kuştina birayê te û 39 kesên din?

Nav ne li bîra min e. Lê tiştê dizanim navê fermandarkêrî bû. Jixwe kopiya belgê jî nedane me. Tenê nîşanî me dan û em hatin...

Dewletê li ser vê meselê ji we lêborîn xwest?

Erê li me doza bexişandin û lêborînêkir... Lê tiştek heye. Min wisa hesab dikir ku dewletê ez ji zû de bexişandime. Lê ez pê hesiyam ku heta 1993'yê salê jî ez nehatime efûkirin. Piştî wê salê ez hatime efûkirin.

Em çawa pê dizanin ku li ser cenabê te jî qedexebûn, zîlm û zorek hebûye? Wisa diyar e ku di xwendin û jiyana te ya zanyariyê de gelek astengî derxistine pêşiya te. Ez şaş im gelo?

Na tu rast î Salihcan! Ka guhê xwe bide mamê xwe ez ji te re bibêjim! Heta 1956'ê salê, heqê min tunebû ku ez ji gundê xwe derkevim û herime gundekî din. Rast e, em ne di hepsê de bûn, lê hema bêje ev jî hepis bû! Pêşî ji gundê me re digotin Budyondê, niha jê re dibêjin Arstandê. Paşê jî navê gundê me Qaşqabûlax bû. Heqê me tunebû em ji Qaşqabûlaxê herin gundekî din. Sala 1948'an min dibistana bi zîmanê qazaxî xelas kir. Dixwazim herim înstîtûtê, dibêjin: 'heqê te tune ye tu ji vî gundî derkevî.' Di gundê xwe de rûniştim. Wê gavê Stalîn hê sax bû. Min ji Stalîn re name nivîsand û got: 'Gunê min çi ye? We em sirgûn kirine, lê heta niha em nizanin ji bo çi em hatine sirgûnkirin. We sirgûn kir, baş e lê sedema ku hûn nahêlin ez bixwînim çi ye?'

Cewaba te dan?

Erê dan. Gotin; "Heqê te heye tu bixwînî, lê ji xeynî paytextan! Maf dane min paytextên Yekîtiya Sovyetê ne tê de, dikarim li her bajarî bixwînim. Lê îcar wî zemanî li bajarên din enstîtu û zanîngeh tunebûn. Niha li bajarên biçûk jî enstîtu û zanîngeh hene. Wê gavê ji bilî paytextan, li bajarê Qizilorduyê înstîtuya mamostetiye hebû. Tu rê li ber min neman. Rabûm min belgeyên xwe şandin Qizilorduyê. Qizilordu wê gavê paytexta Kazakistanê bû. Gava Yekîtiya Sovyetê ava dibe, Erênbûrg dikin paytexta Kazakistanê. Bajarekî rûsan e. Ji çanda qazaxan dûr e. Paşê gotin; 'Erênbûrg gelekî dûr e. Ji xaka kazaxan jî dûr e. Em paytext bînin Qizilorduyê.' Qizilordu dikin paytext û heta sala 1929'an Qizilordu wekî paytexta Kazakistanê dimîne. Qizilordu li bakurê Kazakistanê, nêzîkî Sîbiryayê ye. Piştî sala 1929'an paytext tînin Alma Atayê. Vêca gava ku Qizilordu bibû paytext, înstîtu li wir çêkiribûn.

Tu li Qizilorduyê ji bo xwendinê hatî qebûlkirin...

Hatim qebûlkirin, lê qebûlkirineke çawa? Wisa bi hêsanî destûrê nedan. Wê salê ez bê xwendin mam. Sala dinê, 1949'ê salê xeber hat ku ez ji bo dibistanê hatime qebûlkirin. Divê herim bikevim îmtîhanê, lê îzna min tune ye. Divê îznê bistînim. Belgeya ku hatibû, min hilda bir da serkarê gund. Divê destûrê bide ku ez ji gund derkevim û herim Qizilorduyê bixwînim. Wî şand nehiyê, nehiye şand Alma Atayê, Alma Ata şand Moskovayê. Moskova îzin da. Heta ku xeber ji Moskovayê hat, bû meha tebaxa 1949'an. Îzna min 2 roj bi derengî ji min re hat. 20'ê tebaxê îmtîhan pêk tên. Lê 22'yê tebaxê îzna min kete destê min. De ka ez çi bikim? Birê min Enwer, birê min Sado, birê min Qadir ji min re gotin; 'Here! Qet nebe tuyê ji xwe re bajaran bibînin.' Rabûm, cemedanekî min hebû, min da piştî xwe û çûm. Heta min xwe gihand înstîtuyê bû 26-27'ê meha heştan.

Ez hatim cem sekreterê înstîtutê ku kaxezan hildide. Min got; 'hatime bikevim îmtîhanê.' Serê xwe rakir, bi min kenîya û got; 'kuro hişê te heye? Wextê îmtîhanê ye, tu hatî çî?' Lê ez şerm dikim bêjim ku ez çima dereng ketime. Ez çûme cem dekan. Dekan jî bi min dikene. Rabûm ku herim cem rektor. Çûm lê rektor çûye bêhnvedanê. Yekî koreyî li cihê wî dinêre. Min hal û mesela xwe jê re got. Got; 'Ez rewşa te fêhm dikim. Em jî wekî te ne. Em jî di sala 1937'an ji Koreyê hatine sirgûnkirin. Ezê îznê bidime te.' Camêr mîrxasiyeke wisa mezin kir. Di dewra Stalîn de karekî wisa ne hêsan bû. Camêr kir.

Tu navê wî ji bîr nakî bawer im...

Helbet ji bîr nakim. Paşnavê wî Lee bû. Ez tu

caran wî ji bîr nakim. Destûrê da min lê got; 'Ezê navnîşanên malên mamosteyan bidim te, tuyê herî yek bi yek li wan bigerî, gazî wan bikî, bêjî rektor gazî we dike. Gava hatin, ezê hal û mesele ji wan re bêjim. Otomobîl tune ne, otobos tune ne. Rabûm tax bi tax, gund bi gund li mamosteyan geriyam ku werin dibistanê. Mamoste hatin yek bi yek ji dersan ketim îmtîhanan û min qezenc kir. Min 4 salan li Qizilorduyê xwend lê îzna min tunebû ji bajêr derkevim. Piştî min dibistan qedand, ez şandim bajare Çolaktauyê. Çolaktau bajarekî biçûk bû. Niha jê re dibêjin Karatau. Nêzîkî Qaşqabûlaxê ye. Sal 1953 ye. Ez li wir bûm mamosteyê kimyayê. Dîsa mafê min tune ye ji wî bajarî derkevim. 3 salan li wir xebitîm û ji bin deynê dewletê derketim.

Sala 1956'an Sekreterê Dewleta Sovyetê Kruşçev bû. Biryar da ku mamoste hemû azad bin. Wî, Stalîn rexne kir. Got, 'Mamoste zarokên me didin xwendinê, hîn dikin, lê em nahêlin ku ew ji gundekî herin gundekî din.' Ev rewşa xerab a mamosteyan ji holê rabû. Di pasaportê de hatibû morkirin ku mafê filankes tune ye ji gundê xwe derkeve. Piştî ku ev biryar derket, ez çûm min pasaporta nû stand. Pasaporta bê mor! Êdî min berê xwe da Moskovayê.

Ez ji wir hatim Alma Atayê ku bikevim karê bilind. Ji min re gotin; 'Kesek tenê lazim e, lê emê ji miletê qazaxan hildin. Dixwazî belgeyên xwe bide, lê tuyê derbas nebi.' Rabûm çûme Bîşkekê. Li wir jî ji min re wiha gotin. Min got; 'De baş e heyran, ez ne qazax im, ne qirxiz im lê ez dixwazim li pey ilm herim, ka ez bi ku ve herim?' Gotin; 'Wa Moskova ya te ye!' Min dîsa berê xwe da Moskovayê.

Sala 1956'an, li Moskovayê ji bo teza xwe ya xwendina bilind ketim zanîngehê. Wek kesekî mîrxas, bextewar, kurd, Moskova û teza doktoraya bilind!

Dibe ku kurdê yekem tu yî ku li Moskovayê xwendineke wisa bilind bikî...

Bihêle ji biraziyê xwe re bibêjim. Erê kurdê yekem ez im! Ez zehf bextewar im.

Min dest pê kir geriyam, ka li Moskovayê kurd hene an tune ne. Kitêbxaneyêke bi navê Lenîn heye. Ez çûm wir. Gelek mezin e. Li Sovyetê kesê ku bixwaze tiştêkî hîn bibe, her cure kitêban bixwîne, tê wê derê. Ez çûm min li wir beşê kitêbên kurdî dît. Zêde tunebûn. 10-15 kitêbên kurd, li ser kurdan hebûn.

Kîjan kitêb bûn, têne bîra te?

Kitêbên kurdên Sovyetê bûn. Kitêba Heciyê Cindî hebû, kitêba Qanatê Kurdo hebû, kitêba Casimê Celîl hebû. Serê te zêde neêşînim. Min dêhna xwe dayê jineke rûs li wir rûniştiye. Min jê pirsî; 'Kurd hene ku têne vê derê?' Got; 'Carcaran hinek kurd hene, ji Ermenistan û Gurcistanê têne vê derê.' Min dîsa jê pirsî; 'Kesên ku li Moskovayê dijîn hene?' Got; 'Li

Moskovayê bi tenê kurdek heye, carcaran tê. Min got kî ye? Got: 'Navê wî Kolosê Şero ye.' Lê jinik jî nizane kurdê ku derê ye. Tenê dizane li Moskovayê dimîne, carcaran tê kitêbxanê rûdine kitêban dixwîne. Min got; 'Tu adrês û telefona wî dizanî?' Got; 'Na, nizanî!' Min got; 'gava hat tu dikarî telefona wî ji bo min jê bistîni?' Got; 'Baş e, serçavan. 10-15 roj paşê were, ewê were vir!'

Min bi ya jinikê kir. 10-15 roj paşê hatim kitêbxanê. Hatibû û jinikê telefona wî li ba xwe nivîsandibû. Telefona malê bû. Min jî Kolosê Şero re telefon vekir. Min bi rûsî silav dayê, kêf halê wî pirsî. Ji min re got; 'Tu kurd î?' Min got; 'Belê, ez kurd im û ji Kazakistanê hatime, li Moskovayê dixwînim.' Got; 'Tu bi kurdî dizanî an nizanî?' Min got; 'Dizanim!' Got; 'Madem wisa ye, bi kurdî biaxive, bila dengê kurdî vizevizê ji telefonên Moskovayê bîne!' Hevaltiya me berdewam kir. Kolos kurdê Gurcistanê bû, parêzerî dikir, ne şaş bim demekê jî di Wezaretê Karên Derve de kar kiriye. Bi emir jî, ji min mezintir bû. Rojek ji min re got; 'Kurdekî din jî li vir heye, lê ew ne kurdê Sovyetê ye, kurdê Iraqê ye. Navê wî jî Mustefa Barzanî ye!' Sal 1957 e.

Min jî Kolos re got; 'Ez dixwazim wî bibînim û pê re xeber bidim.' Kolos got; 'baş e.' Wê gavê min nav û dengê Mustefa Barzanî nebihîstîye. Rojekê em li cihekî rûniştin, Me du-sê şûse jî araq vexwar. Telefonek hat. Kesê li ser telefonê Mustefa Barzanî bû. Pê hesiyam ku ew mirovekî mezin e. Ji ber ku Kolos di telefonê de bi hurmeteke mezin pê re xeber dida. Paşê telefon da min hal û wextê min pirsî, min got baş im mala te ava." Piştî me telefon danî, Kolos got rabe emê herin cem wî. Min got; 'Kolos te hinek vexwariye, şerm e. Em îro neçin.' Min telefona wî jî Kolos stand. Çend roj paşê, min bi xwe jê re telefon kir û got dixwazim werim cem te.' Got; 'Keremke were.' Di apartmanekê de dima. Çûm cem wî. Pirs û pirsiyara min kir. Min yek bi yek rewşa xwe jê re got. Ji ku hatime, kurdê ku derê me, niha çi dikim. Min bi kurtasî behsa jiyana xwe jê re kir. Wî jî behsa xwe ji min re kir. Got; 'Em ji bo rizgariya kurdan kar dikin. Kurdê Iraqê ne. Di sala 1946'an de em hatine. Pêşî em hatine Taşkenta Ozbekistanê. Niha qismekî ji me li Moskovayê dijîn û li vir dixwînin. Me bi têra xwe bi hev re sohbetê kir. Paşê min destûra xwe jê stand, rabûm çûm.

1958ê salê, meha îlonê Kolos vegeriyaye Tîblîsê. Ez jî ketime dema bêhnvedanê. Li Ermenistanê Nado

Mehmûdov heye, ew xalê min e. Kurê xaltiya diya min e. Wezîfe û peywirên mezin di destê wî de hebûn. Diya min got; 'heke tu têtî, di ser Êrîvanê re were hela binêre halê Nado çi ye?' De min jî got; 'Ez pêşî herim Tîblîsê Kolos jî bibînim.' Tîblîs jî di navbera Moskova û Êrîvanê de ye. Ez çûm Tîblîsê, Kolos hate pêşiya min. Ez çend rojan li mala Kolos mam. Paşê min got; 'Ez diçime Êrîvanê.' Kolos got; 'Ez jî bi te re tîm.' Em bi taksiyê çûn. Li ber derî Kolos got; 'Nado Mehmûdov mirovekî mezin e. Ew me qebûl dike, qebûl nake ez nizanîm. Kurxaltiyê diya te jî be, dibe ku me nehewîne. Jina wî jî ermeniyê,

heye ku ne bi dilê wan be. Ezê di taksiyê de rûnim, tu here û were. Gava te nehewînin, were emê herin otêlekê' Min jî got; 'baş e.'

Min li derî xist, jina wî derî ji min re vekir. Gava dîtî zehf şa bûn. Gazî hûndir kirin. Gotin; 'Ka kel û melên te li ku ne?' Min got; 'di taksiyê de ne.' Gotin; 'de here bîne.' Min got; 'Ez ne tenê me. Kolosê Şero jî bi min re ye.' Navê wî bihîstibûn. Got; 'Ka li ku ye?' Min got; 'Li jêr, di taksiyê de ye.' Di qata diduyan de dima. Derket ber pencerê gazî kir; 'Kolos, kel û melên xwe hilde û were jorê.'

Em çend rojan li wir man. Xeberdanên me hemû li ser Mele Mustefa Barzanî û pêşmerge wî bû. Nado Mehmûdov got; 'Hema berî we bi çend rojan, Mele Mustefa Barzanî hatiye Êrîvanê, li dora Çiyayê Elegezê di nav kurdan de geriyaye, rewşenbîrên kurdan ên wekî Mîroyê Esed, Eliyê Evdîrehman û gelekên din hemû dîtine û ser Kurdistanê Îranê re derbasî Kurdistanê Iraqê bûye. Hemû bi metelî û heyranî behsa Barzanî dikirin. Emma ya jina Nado Mehmûdov ermenî ye. Wê digot; 'Nadîrcan, min gelek kurd dîtine, lê min kurdên wisa nedîtîye. Ji her alî ve, ew welatparêz bû, mîrxas bû, bi marîfet bû, zana bû.' Mixabin ku min careke din Mele Mustefa Barzanî nedît. Tenê ew car bû ku min li Moskovayê dîtibû... Min li ser Barzanîyê Nemir nivîsandiye. 15-20 rûpel e.

Ew meseleya min behs kir, payîzê pêk hat. Paşê zivistan hat, me bihîst ku kurdan li Iraqê li dijî dewletê şer dane destpêkirin. Wê demê min di dilê xwe de wiha got; 'divê li Moskovayê, ez çend carên din biçûma serdana Barzanî. Ez gelek li ber xwe diketim ku min careke din ew nedîtibû. ✽

(Berdewamiya hevpeyvînê di hejmara bê de)

rojnameger@hotmail.com

PEKİ BİZ DE 'DINDAR NESİL' YETİŞTİRMEK İSTERSEK!?

ALİ KENANOĞLU

(Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği Başkanı)

"Dindar nesiller yetiştirmek", sağ siyasetin-partilerin Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana sürekli gündemlerinde tuttukları bir projedir. Ve fakat, amaçlarının bu olduğunu iktidardayken söyleyebilen ilk iktidarın AKP olması farklı ve yeni bir durum. Daha evvelden üstü kapalı konuşulan-uygulan bir projeydi.

12 Eylül darbesini yapan cuntacılar da Türkiye'de gelişen sol yapıyı kırmak amacıyla bu projeye sığınmıştı. Bir taraftan *Rabıta* denilen sistemle din adamları beslenmiş, diğer taraftan da okullarda din dersleri zorunlu hale getirilerek "*kendine dindar*" bir nesil yetiştirmenin altyapısı oluşturulmuştur. 12 Eylül döneminde benzer uygulamaları okullardan kışlaya, hapishanelerden köylere, mahallelere, her alanda örneklemek zor değildir.

AKP'nin darbesi de 12 Eylül döneminde yoğunlaşan dindar nesil, dindar toplum projesinin bir ürünüdür zaten. Bu ürünün kendisini var eden bir anlayışa sahip çıkması ve bunu yüksek sesle dile getirmesi de bu projenin geldiği nokta açısından önemlidir.

'Tek Dil'den sonra 'Tek Din'

Burada bizi ürküten ve toplumun dikkatini çeken ise, "*Elbette dindar nesiller yetiştireceğiz*" sözlerinin, ülkeyi yöneten ve toplumun tüm katmanlarına karşı sorumluluğu olan bir Başbakan tarafından söylemesi ve bu söylemin, inanç özgürlüğünü de içine alan "ileri demokrasi"nin bir gereği olarak gösterilmesidir.

Başbakanın bahsettiği din bellidir; devletin yarattığı, çoğu inançlı Müslümanın da reddettiği "resmî devlet Sünniliğidir". Devletin, Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığıyla ortaya koyduğu, uyguladığı din anlayışı budur. Bu anlayış "*Türkiye Cumhuriyeti'nin Resmî Dini*" anlayışıdır! T.C. Devleti'nin adını koymadığı 'Tek Din' anlayışıdır. Bu anlayış, devletin Anayasası ile belirlenmiştir.¹ Devletin resmî inanç kurumu Anayasayla belirlenmiş olan Diyanet İşleri Başkanlığı'dır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş amacı ise şu şekilde tarif edilmektedir: "*İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Başbakanlığa bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur.*"²

Buradan, devletin resmî dini olduğu sonucunu çıkartmamak ahmakçadır, kendini kandırmaktır.

Alevilerin gözden geçirmesi gereken

Ne yazık ki bu Anayasaya rağmen Alevi inancına mensup insanlarımız bir dönemlerin Cumhuriyet mitinglerini akın akın doldurmuş, "*Türkiye laiktir laik kalacak*" sloganlarıyla böylesi bir "laikliğin" bekçiliğini üstlenmişlerdi. Her kesim kendi bakış açısını ve projesini ortaya koyarken; Alevi kurumlarının başkanları; bin bir zorlukla elde edilen toplumsal kazanımları, potansiyel milletvekili adaylığı uğruna ya da beceriksizliklerine kurban ettiler. Sonuçta da Alevi toplumuna 'siyasi kuyruk' olmaktan öte bir rol

1 T.C. Anayasası madde 136

2 http://www.diyanet.gov.tr/foyvolant/1_kanunlar/01.pdf

biçilmemektedir. Alevilerin bir kesiminin yöneticileri kişisel siyasi ikballerine yenilirken, diğer kesimi ise ikbalini "bekçiliğe" adanmıştır. "*Cumhuriyetin Bekçileri*" başlığını sloganda bırakmayıp, kurdukları Alevi televizyonlarının program başlığı haline de getirmişlerdir.¹ Bir taraftan *Demokratik Alevi Hareketi* olarak tanımlanan kesimi "siyasi" olarak nitelendirirken, diğer taraftan ise Süleyman Demirel'in talimatıyla kuruldukları yönündeki ciddi iddia, itiraf ve tanıklıklar karşısında sessizliğe gömülmektedirler.² Siyasete karşı çıkıp, her seçimde doğrudan siyasi parti ismi telaffuz etmek de pek çelişkiden sayılmamaktadır bunlarda!

'Bekçiliği' böylesine benimseyenler, bununla da yetinmeyip "*Her Alevi asker doğar*" gibi bir dahiyane aforizmaya(!) sahip çıkacak açıklamalar yapmışlardır.³ Askerliğin dini bir görev olduğunu söyleyip, askere gitmeyenlerin "düşkünlük"le cezalandırılmaları gerektiği konusunda "erken nameler" yazabilmektedirler!⁴

Aleviler "kuyruk ve bekçi" olmaktan vazgeçip kendi doğrularını, kendi kaygılarını ve kendi projelerini üretmediği sürece, kendilerine verilene, lütfedilene veya verilmeyene razı olmak durumundadırlar. Bir 'taraf' olarak masaya oturmaya hakları olmaya-caktır. Bu konudaki eleştiri hakkımı saklı tutarak, esas konumuza dönmekte fayda var.

Başbakan'a sormak gerekmez mi?

Peki biz de dindar bir gençlik yetiştirmek istersek ne olacak?

Bu ülkede azımsanamayacak bir nüfusa sahip olan ve dine sizin baktığınız gibi bakmayan, sizin inandığınız gibi inanmayan Aleviler ne yapacak? Onların da gençliğini "dindar" yetiştirme hakkı yok mudur? Cemevlerinin ibadethane kabul edilmediği, din dersleriyle hâlâ zorunlu Sünni anlayışın çocuklarımıza dikte edildiği, Alevi köylerine cami yapma uygulamasının yerel baskılarla devam ettiği ve desteklendiği, ibadethanelerimizin işgal altında olduğu, Alevi inancına mensup insanların resmî kurum ve kuruluşları bırakın özel sektörlerde bile işten atırıldığı bir süreçte biz Aleviler, çocuklarımızı, gençlerimizi kendi inançsal anlayışımıza uygun yetiştirebilme olanağına nasıl sahip olacağız?

Peki bu ülkede yaşayan ve her türlü vatandaşlık yükümlülüğünden muaf olmayan, vergisini veren, askerliğini yapan Ermeni-Rum-Süryani Hristiyanlar, (Katolikler-Ortodokslar-Protestanlar-Groger-

yanlar) Yehova Şahitleri-Yahudiler, Ezidiler, Caferiler, Bahailer, Aleviler, inanca sizin gibi bakmayan Müslümanlar, bunların gençlerini "dindar" yetiştirme hakkı yok mudur?

Peki bu ülkede yaşayan ve her türlü vatandaşlık yükümlülüklerinden muaf olmayan Ateist anne ve babanın çocuğunu kendi inançsızlığına uygun olarak yetiştirme hakkı yok mudur? Ateistlik suç mudur?

Siz bu dindar gençliği kimin parasıyla dahası kimden toplanan vergilerle oluşturacaksınız. Bu konuda sizin gibi düşünmeyen ve inanmayanların onayını aldınız mı? Yaptığınız, sizin "ileri demokrasi" nize uygun olsa bile, inancınıza uygun mu? Benim "*size haram olsun*" diye ödediğim adı konulmamış inanç vergisi ile mi bu gençliği yetiştireceksiniz?

Aleviler 'dindar' değildir

Bu sorulara ve söylenen sözlere verilecek bir cevap yoktur. Çünkü bu anlayış "kendine Müslüman", "kendine dindar" bir anlayıştır. Kendisi gibi düşünmeyene, inanmayana yaşama hakkı tanımayan, asimilasyoncu bir bakış açıdır. Alevileri bekleyen de budur. Aleviler resmî din anlayışının kabul ettiği şekilde "dindar" bir topluluk değildir. Öyle de olmamıştır. Alevilerin, "*bir gün tüm dünyayı Alevi yapacağız*" gibi bir inanç ve hedefleri yoktur. Ne "tebliğ"cilik ne de "misyoner"lik yapmışlardır; öğretilerine aykırıdır. "*Her ne olursan ol gel*" anlayışı dahi yoktur. "*Gelme gelme, dönme dönme*" vardır.⁵ Bu nedenle de Alevilerin dindarlaşıma yarışına girmek gibi bir anlayışları, bakış açıları da yoktur.

Din devlet eliyle yobazlaşmıştır

Devletin oluşturduğu 'resmî din' tasavvuftan arındırılmış, ruhu alınmış bir dindir. Bu din, devletin elinde bir sömürü aracı, asimilasyon aracı; Maraş'ta, Çorum'da, Sivas'ta olduğu gibi zaman zaman da katliam aracı haline gelmiştir. Alevilerin ve kimi sol-sosyal demokrat kesimin yanılgısı buradadır. Onlar dinin sivil hayata bırakılması durumunda yobazlığın artacağını düşünmektedir. Oysa din tam aksine

5 Yola kabulde can'a söylenen söz; ["Evladlarım önünüzde kiş var aşılmaz yüksek dağlar var geçersiz ırmaklar var belleri aşamazsınız.Bu selleri geçemezsiniz. Çok büyük engeller var. Çok zor ortam var .Demirden leblebidir yenilmez. Oddan gömlektir giyilmez. Gelme, gelme, gelersen dönme. Gelenin malı gider, dönenin canı gider. Öl ama ikrarından dönme. Hal böyledir bu halları size demiş duyurmuş olayım evladım. "Nefsinize uymayın, yolunuzdan azmayın. Çiğ lokma yemeyin, malı mala, canı cana katın. Halınıza haldaş yolunuza yoldaş olun. "Allah, eyvallah kapısında döktüğün varsa doldur. Ağlattığın varsa güldür. Yıkttığın varsa kaldır. Doğru gez dost gönlünü icitme. Mürşide teslimi razı ol. Yalan söyleme, kovu kovlama, haram yeme, zina etme. Elinle koymadığını alma, gözünle görmediğini söyleme. Gelme, gelme, dönme dönme. Gelinin malı, dönenin canı, Riya ile ibadet, şirk ile taat olmaz. Söylediğin meydanın, sakladığın senin. Allah eyvallah."]

1 http://tr.wikipedia.org/wiki/Cem_TV

2 http://www.gencaleviler.com/forum/cem_vakfina_devlet_kurdurttu-t21525.html?s=5b794d458b40862ae4fafd44fe850a78&

3 <http://taraf.com.tr/haber/her-alevi-asker-dogar.htm>

4 http://www.aleviislamdin Hizmetleri.com/nikah_erkani.asp

devletin elinde yobazlaşmaktadır. Korunmaktadır, kollanmaktadır ve bizlerin parasıyla beslenmektedir. Bu resmî dinin ruhu alınmakta, kalıpsal bir şekle dönüşmekte, siyasileştirilmektedir.

Bu resmî din anlayışında tek tipleştirme vardır. Farklılıkların yaşama şansı yoktur. Bırakın Ateistleri, Hristiyanları, Ezidileri, Bahaileri, Yahudileri ve Alevileri farklı İslami anlayışların bile yaşama şansı yoktur.

Biz Başbakan'ın yetiştirmeyi vaat ettiği o "dindar gençleri" Maraş'tan, Çorum'dan, Sivas'tan ve Derim'den tanıyoruz. Dindarlık adına nasıl bir vahşete, katliama tabi tutulduğumuzu biliyoruz. 6-7 Eylül olaylarından, Hrant Dink organize cinayetinden biliyoruz. O dindarlık aynı zamanda milliyetçilikle soslandırılmış bir dindarlıktır. Türk-İslam ve bu günlerin yeni projelerinden olan "Kürt-İslam Dindarlığı"dır. Hedef budur. Kürt sorununu da Alevilik sorununu da bu şekilde çözme(!) ve/veya yok etme projesidir.

Maalesef ki bu proje karşısında Alevilerin tutunduğu dal yoktur. Alevilerin tutunduğu 'İttihatçı' yapı, bizzat bu sistemi kuran, besleyen ve destekleyen yapıdır. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlığına itiraz etmeyen, sadece, "içinde Alevilik de olsun" ve/veya "Alevilere de ayrı bir Diyanet yapısı kurulsun" diyen zihniyet, bu yapıya can ve kan taşıyan anlayıştır. Açıldığı iddia edilen yoldan nemalanma uğruna bu bozuk yola girmiş ve oradan yürümeye devam etmektedir.

Olması gereken...

Aleviler de, sol-sosyal demokrat kesim de net bir tavır almalıdır. Yeni Anayasa yapım sürecinde Diyanet'in, din dersinin nasıl olacağını, hangi ibadethanelere resmî statü verileceğini tartışmak çözüm değildir. Tasarlanan bellidir. Hedef bellidir. Başbakan'ın ağzından bu hedef açıkça belirtilmiştir. Bunun karşısında şiddetle savunulacak tek şey vardır; kesinlikle ve kesinlikle dinin sivil hayata terk edilmesi ve devletin her türlü dini kurum ve kuruluşlar ile organizasyonlardan elini çekmesi, var olanların da lağvedilmesidir. Bu savunulmadığı sürece, devletin resmî dinini beslemeye ve onların dindarlarının yetiştirilmesine de olanak sağlamaya devam etmiş olacağız.

Bizler, resmî inancınızın "ötekileri" olarak; bırakın kendi gençlerimizi kendi inancımıza ve/veya inançsızlığımıza göre yetiştirmeyi, devletin resmî dininden ve dindarlarından gençlerimizi nasıl koruyacağımızın derdine düşmüş durumdayız.

Anlayışımızı değiştirmedigimiz sürece de yapacağımız tek şey bu olacaktır. ❀

twitter.com/alikenanoglu

DELAL

wer mêze neke delal
xeyîdok û xemgîn
rojek dibe sal
ref bi ref deheyîbin
ji çiyayên welatê min xezal
lewma bêçar im
li himberî te ker û lal

wer mêze neke delal
xeyîdok û xemgîn
dil dizarê, dike nale nal
der dibin dîsa kul û birîn
dagirtiye welatê min şîn û axîn
lewma bêçar im
li himberî te ker û lal

wer mêze neke delal
xeyîdok û xemgîn
dizanim gunehkar im
nehîştin li welatê min zar û ziman
lewma bêçar im
li himberî te ker û lal

wer mêze neke delal
xeyîdok û xemgîn
vegirtine welatê min çarnikal
tev firîn teyr û baz
talan bûn pûnik û mal
lewma bêçar im
li himberî te ker û lal

Yusuf Dere

BEADRÊ LALEŞ VADİSİ'NİN EZİDİ KOKUSU...

KEJÊ BÊMAL

Petrolün ve tozun birbirine karışmış kesif kokusu Zaho'ya "hoş geldin" karşılaması gibi. Tüm işlemleri kısa zamanda bitirip en hızlı şekilde buradan ayrılmam gerektiğinin de alarm sesi aynı zamanda. Oldum olası keskin kokulara gelemeyiz bünye. Neyse ki bizim menzilizim Beadre köyü. Oraya ulaşmak için Halil İbrahim sınır kapısının önünde bekleyen taksilerden birine kendimi atmak yeterli olacak. Sonrası düş gibi... Bu kaçıncı tecrübem unuttum ama yönümü her Beadre'ye çevirdiğimde hep baba evine dönmeyi sevinçli telaşını yaşıyorum. Orda beni bekleyen huzuru ve güveni düşünmek bile kendimi iyi hissettirir. Taksiciyle pazarlık işi olmazsa olmaz tarafı. Bizim taraftaki fahiş taksi paralarını duydukları için onlar da bizden ede yersiz fiyat artışını ithal etmişler. Neyse ki artık ilk gelişimin verdiği çaylaklık yok üzerimde. Makul bir fiyata anlaşıp atıyorum kendimi arka koltuğa...

Şimdi dağların arasından uzun ve tozlu yılan gibi kıvrılıp dönen yollardan yaklaşık bir buçuk saatlik bir yolculuk yapacağız. Eğer şanslıysanız

taksi şoförü kuzeyden geldiğinizi duyar duymaz İbrahim Tatlıses, Sibel Can ya da Adnan Şenses'i size bangır bangır dinletmekte ısrar etmezse, etrafı seyredip dağların nasıl olur da bunca ağaçsız olduğunu düşünmenize bile fırsatınız olur. Henüz yeni şekillenen Güney Kürdistan'ın hızlı bir şekilde yapılaşmaya çalışan, koca bir inşaat görüntüsü sizi korkutmasın. Çok kısa zamanda çok hızlı şekilleneceğine kuşkunuz olmasın. Siz sadece bol bol yeşillenmesi ve çarpık bir kentleşme olmaması için dua edin. Taksicinin avaz avaz bağırttığı İbo'ya karşı çözüm olarak kulaklığınızı takın kulağınıza, ki ben Mohsen Namjoo'yu tercih ettim. Tavsiye ederim. Kesinlikle Ortadoğu'nun en güzel çığlığı...

Beadre... Kuzey Kürdistan'da varlıklarına tahammül edemeyip, aslında verimli topraklarına ve köylerine göz dikip ama bu ahlaksızlığımızı dinimizi gerekçe göstererek gizleyip, şimdilerde artık neredeyse tamamına yakını yok ettiğimiz benim güzel Ezidilerimin Güney Kürdistan'daki ata topraklarında bulunan ve Ezidilerin Hac merkezi olan

Laleş vadisindeki tapınaklarının etrafına konumlanan muhteşem köylerden biri... İnsan bir kez kılıç artığı olmaya görsün, ondan sonra haklı bir travmanın sonucu olarak benzerlerinin yoğunlukta yaşadığı yerlerde ancak nispeten güvenle oturabilir. Ve gettolaşırlar. Dolayısıyla bu bölge, Ezidi popülasyonunun, Şengal Dağı'nın eteklerindeki elektriksiz, susuz ve çöl ortasında güneşin göbeğini vatan belleyen Ezidi kardeşlerinden sonra en yoğun olduğu bölge. Şengal'e nazaran hem coğrafik, hem ekonomik, hem de sosyo-kültürel anlamda daha rahat olmaları için en sevindirici tarafı. Anadillerinin Kürtçe, kutsal kitapları Mushaf-ı Reş'in dilinde Kürtçe metinlerden oluştuğunu söylemeleri ve genel kültürleri incelendiğinde ayan beyan Kürtlerin ataları oldukları ortada olan Ezidilerin, kimlikleri ve tabi oldukları dinden dolayı Baas rejiminde başlarına gelen katliamlar, kıyımlar ve Araplaştırma çabalarından sonra, Güney Kürdistan Hükümeti'nin son dönemde hızla azınlıkların lehine gelişen yasa ve tavırları da göz önüne alındığında, özellikle Laleş civarında yaşayan Ezidilerin (ki kendi aralarında bu bölgeye Şexan diyorlar) çok daha rahat olduğu söylenebilir.

'Yemezseniz küseriz bak!'

Beadre, civardaki orta büyüklükteki köylerden biri. Sakinleri, kutsal toprakların sınırlarında

yaşadıklarından dolayı dini inançlarına ve geleneklerine oldukça bağlı. Hac ve yılbaşı dönemlerinde nüfusu oldukça kalabalıklaştığı için, hemen her ev, misafir ağırlamak konusunda uzmanlaşmış âdeta. Ayrıca, Ezidilik öğretisine göre misafire hizmetin en büyük sevaplardan biri olduğuna inanılmasından dolayı da dünyanın neresinden gelerseniz gelin, kendinizi mutlak ev sahibi gibi hissedeceğinizi garanti edebileceğim bir köy. İki saatte bir, "yemezseniz küseriz bak!" edasıyla önünüze sunulan yemekler, benim gibi gün içerisinde yemek yemeyi bile unutan biri için eziyete dönüşse de, eğer sindirim sisteminiz Ortadoğu'nun yemeklerine alışık, değmeyin keyfinize!

Benim her gidişimde evlerinde misafir kaldığım aile, Mir ailesi. Ezidi inancı kast sistemine göre şekillenir; ve bu, ruhban sınıfı ayrı, sosyal sınıfta ayrı konumlanır. Ruhban sınıfının en tepesinde oturan kişi Baba Şex'tir. Din işlerini Baba Şex ve hemen sonra alt kademesindeki diğerleri yönetirken, devlet ve sosyal işlerde en üst kademe Mir'lerdedir. Mirlik

babadan oğula aktarılır ve yapılan evlilikler bu kademeden insanlarla gerçekleşir. Evinde misafir kaldığım Mir Temir ve Mir Amr daha önce yaşadıkları Musul'da karşı karşıya kaldıkları saldırılar yüzünden, bir gece evlerini, arazilerini arkalarında bırakıp, eş ve çocuklarıyla birlikte kendilerini baba ocakları Beadre'ye sağ salim atabilmişler. Çok eski olduğu her halinden anlaşılan, yıkık dökük olmasına rağmen hâlâ heybetli görünen bir konağın bahçesinde yan yana dizilmiş dört odadan ibaret evlerinde yaşamalarını sürdürmeye devam ediyorlar.

'Adam' bakışlı çocuklar...

Mir Amr oldukça kültürlü ve dindar bir adam. İngilizceyi mükemmel konuşuyor. Mir Temir ise tam tersi, müthiş eğlenceci ve bir o kadar rahat... Mir Amr, Ezidi inançları gereği günde üç defa sabah güneş doğarken, öğlen güneş tam tepedeyken ve akşam güneşin batışında hiç sektirmeden dualarını ve ibadetini yaparken, Mir Temir çoğunlukla sabah uyuyor, öğlen ve akşam da ortadan kayboluyor! Mir Temir'e kendimi daha yakın hissettiğimi söylememe gerek yok sanırım!

Mir Amr'ın harika bir eşi var. Adı Diyo. Mükemmel bir mutfağı var. Hele sizi uykudan uyandırmaya o gelmişse, çok şanslısınız demektir. Uykumun arasında kulağıma çalınan "Hoooo Kejê! Hoooo Kejê" nidasındaki bu dün-

yaya ait olamayacak kadar yumuşak ve güzel ritmi duyabilmek için bile olsa ömür boyu bu köye gelebilirim. Diyo ve Amr'ın dört çocukları var. Zeyd büyükleri, Kawer Zeydin ise küçüğü. Zeyd sarışın ve renkli gözlü, Kawer esmer ve kapkara gözleri var. Xatrin, Kawer'den sonra doğan kız. Ve benim favorim, her gittiğimde koşarak kendini arabanın önüne çılgık çılgığa atan ve oradan her ayrıldığımda ağlayan Wahat, son numara. Ben ona *Ptê* diyorum. Gözleri bal rengi, saçları kendinden röfleli. Minicik bir kız çocuğu.

Aslında size şöyle söyleyebilirim: Şengal'de gezerken de aynı şeyi düşünmüştüm, tüm Ezidi çocukları çok güzel. Çoğu renkli gözlü. Ama net mavi ya da yeşil değil. Lacivert, su yeşili ya da çoğu zaman renk armonisi gözleri, sapsarı saçları var. Tek sorun, yaşadıkları katliamlar ve acılardan dolayı 'adam' bakışlı çocuklara dönüşmüş olmaları. Bir Ezidi çocuğunu erken yaşlanmış bakışlarından binlerce çocuk arasından hemen tanıyabilirim.

Mir Amr'ın evi köyün en tepesine kurulmuş. Tüm köyü ve alabildiğine uzanan tarlaları rahatlıkla izleyebilirsiniz. Bu, şafak ve gün batımında size muhteşem bir manzaranın eşliğinde köydekilerin yaşamını gözlem şansı da veriyor aynı zamanda. Düğünler ve cenazelerden anında haberdar olması da cabası. Şanslıysanız ve gökyüzüne bakmayı unutmayanlardansanız mutlaka size bir Baz eşlik edecektir. Diyo'nun harika çayı ve kahveleri, *Ptê*'nin dizinizdeki sarı saçları, Xatrin'in omzunuzdaki başı, Zeyd ve Kawer'in delikanlı vakurluğuyla iki yanınızdaki sağlam duruşları eşliğinde, Mir Amr yıkık konağın yani "Ali Bey'in konağı"nın hikâyesini anlatabilir size. Laleş vadisine gözlerinizi dikip Sürme Xan'ın tutkulu aşkını ve Ezidilerin kendilerine sığınan Sürme'ye kanlarının son damlasına kadar nasıl sahip çıktığını ben de size anlatabilirim ama belki Amr'ın davudi sesinden dinlemek istersiniz diye vazgeçiyorum şimdilik!

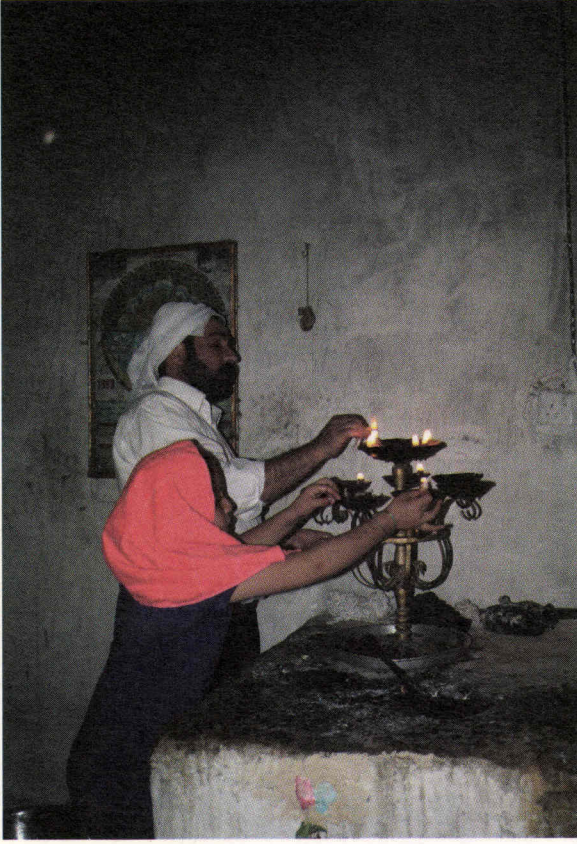

'HOLA TAVÛS-i MELEK, HOLAAAA!'

Köyün içinde gözünüze ilk çarpacak olan, köy kahvelerinde domino ve satranç oynayan ve mutlaka bıyıklı ve sakallı dedeler... Ezidilik öğretisinde bıyık kesmek pek hoş karşılanmadığından, yeni jenerasyon hariç, hepsi bıyıklı. Hatta yeterince yaşlı bir Ezidi dede bulabilirsiniz, saçlarının iki örgü halinde omuzlarına bembeyaz dökülmesi sizi şaşırtmasın. Erkek çocukların bir çoğunun da sağ kulağında minik bir halka şeklinde altın bir küpe görebilirsiniz.

Ezidiler, sonradan Ezidilik dinine geçilemeyeceğine ve doğuştan Ezidi olunabileceğine inandıkları için dışarıdan evlilik yapmazlar. Bu, hemen hemen en katı oldukları konulardan biridir. İkinci şart da evlilikte kast sistemine uymanızdır. Her sınıf kendi sınıfından bir eş seçmek zorundadır. Dolayısıyla âşık olacağınız zaman yüreğinize bu gerçeği anlatamazsanız başınızın ağrıyacağı kesindir! İşin sonu, aforoz ve kendi topraklarınızdan sürgüne kadar gidebilir. Öyle bir işlemişler ki benliklerine, genç bir kadın olarak Ezidilerin yanında bu denli rahat olmamın bu durumla ilişkili olup olmadığını çok düşünmüşümdür. Aralarında yaşamama rağmen, herhangi birinden en küçük bir rahatsızlık bile duymadım. Müthiş saygılı ve sevgi dolular. Kadın okuyucular eğer gitmek isterlerse bir an bile tereddüt etmemeliler. Gidişinizi Hicri takvime göre Nisan ayının ilk çarşambasına denk getirebilirsiniz; gece ayakkabıyla gezmenin, hayvan avlamanın ve ağaç kesmenin yasak olduğu Laleş vadisindeki tapınaktan dağıtılan kutsal ateşi ellerinde tutan yüzlerce çıplak ayaklı Ezidi'nin, rengârenk giysiler içinde gökyüzüne "*Hola Tavûs-i Melek Holaaaa!*" çılgınlıkları ve kuşun kanat çırpışlarını taklit eden elleri arasında zaman ve mekân kavramını yitirip düşsel saatler geçireceğinize temin edebilirim sizi. Ertesi sabah, evlerinin kapıları Ezidilerin verdiği adla "*Gûla Nisanê*", bizim deyimimizle "gelincik"lerle süslenmiş, ellerinde rengârenk boyanmış yumurtalar ve üzerlerinde hiç görmediğiniz kadar süslü elbiseler ve takılarla bayram çocuklarını seyretmeniz de cabası...

Hele her çarşamba gün batarken sizi evlerindeki küçük bir odanın içindeki kare taştan bir yükseltinin üzerinde hazırladıkları beşli şamdanla, doğal zeytinyağı, tef ve kaval eşliğinde, hiç duymadığınız kadar güzel sözler içeren Kürtçe dualarla, okuyup, öperek başlarına koydukları fitillerle yaktıkları "Çıra İbadeti"ne tanık ederlerse, yaşadınız demektir. Ki bu konuda çok da şansınızı zorlamayın derim. Ben bile, gide gele evin ferdi olduğuma inandığım halde, bir çarşamba gün batımı, kazara denk geldiğim ve Mir Amr'ın o an orada oluşumu "*Allah'ın takdiri*" olarak telakki ettiği için içeri girme şansına sahip olabildim. Ezidilerin bu konudaki ketumluğunun sebeplerinden biri, ibadet ederken farklı dinden birinin onları görmesinin, ibadetlerini geçersiz kılacağı inancıdır.

Kadim kitapları Mushaf-ı Reş bulunamadığından, dinlerini daha çok sözel olarak birbirlerine aktarırlar. Burada işin büyüğü de geceden rüyaya yatıp sabah gördükleri düşlerle kuralları belirleyen "Koçek" denilen kişilere düşer. Bunlardan birinin, rüyaya yattıktan sonra bana anlattıkları karşısında ağzım açık kalmıştı. Hani ne vardı anlattıklarının biri de isabet etmeseydi. Sanki bir zaman tüneline girip binlerce yıl geriye gittiğiniz bir coğrafyada, bu konuda hile hurda aramanız boşuna zahmet, iyisi mi kendinizi mistizmin büyüüne teslim edip keyfini çıkarın!

Gidin, görün, tanıyın, anlayın...

Taksi Duhok'u geride bırakıp hızla Beadre'ye doğru yol alırken bütün bunları bir kez daha zihnimden geçirip, Pîtê'ye ve Laleş tapınağının bekçisi güzel Derweş'im Bavê Çavuş'a biraz daha yaklaşmanın heyecanına bıraktım kendimi. Nihayet Duhok-Hewler istikametindeki yol üzerinde solda kalan Beadre'nin girişini aşıp son dönemeçten baba evine doğru tırmandığımızda günün en güzel saati olan gün batımındaydık. Pîtê ve Xat-ri'nin çığlıkları arasında özlemle birbirimize sarıldık. Diyo'nun verdiği güzelim çayı yudumlarken bir kez daha Beadre'ye ve Ezidilerime kavuşmanın sevinci içerisindeydim.

İnsan tanımadığı ve yabancı olduğuna mesafelidir bu mesafe çoğu zaman bizi birbirimize maalesef hiç gereği yokken düşman kılar. Yaşadığımız coğrafyada bu mesafenin bizi her an katil ya da maktule çevirebileceği geçmişteki canlı örneklerle sabitken ve hiçbir şey için geç değilken gidin, görün, tanıyın, anlayın ve ondan sonra sevip sevmemeye, uzak ya da yakın durmaya karar verin derim! Çıplak ayaklı son Ezidi çocuğu da *uzay çağı* diye övündüğümüz çağda toprağa düşmeden, yanlarında olun! Destek verin.

Bu *ötekilerin de ötekisi* haline dönüştürülmüş, sofralarında yemek yemenin bile haram olduğu iddia edilen, haksızlığın en katmerlisi ve jenositlerin en acımasızına tabi tutulmuş benim güzel Ezidilerimin, çırıklarını yakarken mırıldandığı, "*Ya Xwuda, Ya Tavûs-i Melek... Sen doğu, batı, kuzey, güneyde bulunan tüm insanlara ve sonra da biz Ezidilere iyilik, barış, hayır ve huzur ihsan et*" diyen erdemli dualarına kulak verin! Bu binyılların kadim inancının masumiyetini kana ve kine bulayan insanlara dur deyin... İki yıl önce Şengal'in köylerinden birinde köyün en kalabalık meydanında patlatılan bombaların kaç Ezidi çocuğuna mal olduğunu öğrenmek isterseniz, mezarlıklara gidin. Kadınların, köklerinden kesip mezarların üzerine astıkları saç örgüleri size hiç duymadığınız kadar acı bir ağıdı anadilinde anlatacaktır! ☀

Beyaz yakalı oloportre

remzi raşa resimleri

‘YALNIZ KÜRT’ÜN GÖZÜNDEKİ DÜNYA

BARIŞ AVŞAR

Anasından ve anadilinden ayrı düşmüş bir çocuk Remzi Raşa. 84 yaşında bugün artık ve 58 yıl sonra yeniden anayurdunda resimlerini sergilerken, tanıtım kataloğundaki yaşamöyküsüne, annesini “kendisiyle ilgilenmediği” için terk ettiğini yazacak kadar sıcak halen içinde bu yaşantı. 12 yaşında terk ettiği annesini ve 25 yaşında terk ettiği anayurdunu bir bohçanın içinde vurup sırtına, gitmiş Fransa’ya ve ikisinin yerine de tek bir şey geçmiş: Resim!

Remzi Raşa’nın 8 Şubat-15 Mart tarihleri arasında santralistanbul’da ve Nisan’dan itibaren de Diyarbakır’da izlenebilecek olan sergisinin adı bile bir ömür süren üretimin temel motivasyonunu gösteriyor: *Yalnızlığı Seçmek: Bir Retrospektif 1946-2006*.

Sergiyi gördükten sonra bu ismin ironik bir anlam taşıdığını da düşünebilirsiniz. Niye peki? Şöyle ki:

Remzi Raşa Kürtlerin en yoğun şekilde asimile oldukları bölgelerden birinde, Hatay Kırıkhan’da asimile olmaya direnen ünlü ve zengin bir Kürt

ailesine mensup olarak doğuyor. Kürtlerin “Kürt” olarak az bulundukları bir yerde tam da o azınlığın çocuğu oluyor. Ve daha doğuşuyla birlikte geniş ailesi içinde azınlıkta kalıyor: Önce babasıyla annesi ayrılıyor, babasınca terk ediliyor. Sonra başkasıyla evlenip giden annesi tarafından “bir tanıdığa” bırakılarak terk ediliyor. Nihayet kendisi öğreniyor terk etmeyi, annesini tamamen bırakıp babasına gidiyor. Ve henüz 12 yaşına vardığında, uzun bir ömre yetecek kadar hüznün ve yalnızlık biriktirmiş halde buluveriyor kendini!

Resimlerdeki hüznü ve karanlığı soranlara, bu çocukluk hikâyesinin başka türlüsüne elvermediğini söylüyor zaten her seferinde... Neşeli, ışıklı resimler yapamamak için her koşul mevcut! Ve o çocukluk yıllarında aynı zamanda resmin içinde buluyor kendisini. Boyalarını, tuvallerini kendi yaparak önce öğrenci harçlığını, sonra inşaatlarda boya yapmak dahil her vesile ile kazandığı parayı resme yatırıyor. “Sanatın başkenti” Paris’e gittiğinde, Güzel Sanatlar

Poët Sigillat Tepesi

Kırıkhan

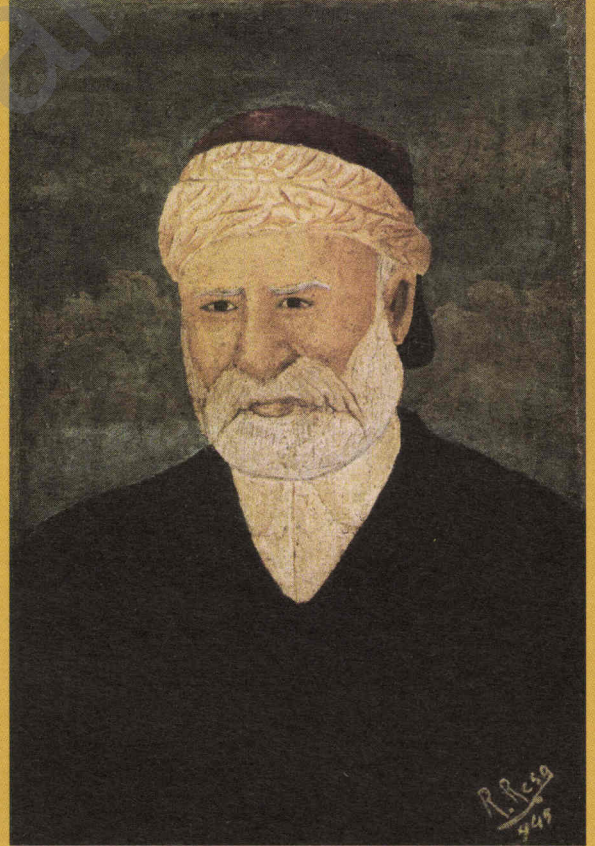
Şarküteride

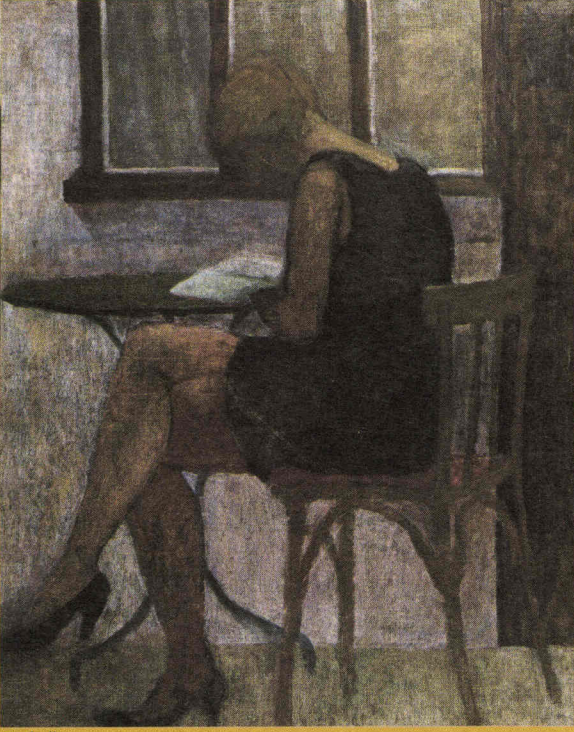
Akademisi'nde Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Léopold Lévy gibi resim sanatının önde gelen isimlerinden eğitim almış, geleceği parlak ama resimleri karanlık bir genç ressam olarak terk ediyor Türkiye'yi.

Ama kendisine acımasız davranan hayata karşı acımasız davranarak yapmıyor bunları. Onun sözü acımasızlık değil "hüzün". Terk edilirken ve terk ederken sadece hüznün var onda. Olana karşı öfke, kin, nefret değil; hüznün sadece Remzi Raşa'nın ressam gönlündeki.

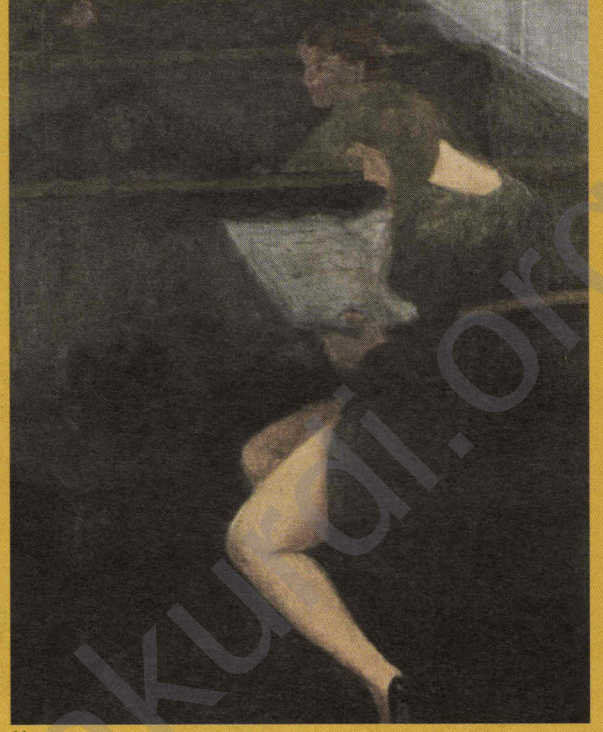
Paris'te de her gördüğüne o hüznün filtresi ile bakıyor. En çok da kadınlara... Türkiye'deki yalnızlığını ve çaresizliğini biliyor kadının. Kocasından ayrılınca ondan gelen çocuğunu terk edecek kadar "çaresiz" hayata karşı kadın işte... Ve diğerleri: Görülmeyen, konuşulmayan, kendisini anlatamayan kadın! Paris'te çok özgür... Görünüyor! Ancak sadece cinselliği ile özgür aslında. Ve bunun dışında, o özgürlüğün bir öznesi değil asla. Tacize uğrayan, itilip kakılan ve yine ikinci planda kalan kadın burada da. Bu hallerini bolca

Büyükbaba'nın Portresi

Siyah elbise

Metro

resmediyor kadının. Başta sözünü ettiğimiz ironi bu resimlerinin isimlerinde görülüyor çokça. Sere serpe önümüze uzanıp bütün cinselliğini sergileyen kadının resminin adı, “Çekingen Kadın” mesela. “Çekici” halleriyle gösterilen başka kadınların resimleri isimleri kadına yapılanlara bir öfke ile konmuş sanki: Siyah Elbise, Metro... Kadın o siyah elbiseyi taciz edilmek için giymiyor, o metroda toplumsal hayatın içinde “dikizlenmek” için bulunmuyor hey!

Kadınları resmediyor uzun uzun, yıllar boyu... Aslında çoğu durumda tek bir kadını! Aynı kadın figürünü kantinde, metroda, vapurda... Paris'te bir vapurda gidiyor kadın, vapur Kadıköy-Beşiktaş vapuru ama!

1944'te memleketini, Kırıkhan'ı resmetmiş örneğin. Çocukluğunun Kırıkhan'ı çocuksuz, insansız bir sokak olmuş ve çok sonra 1972'de Fransa'nın Poët Sigillat Tepesi'ni tuvaline yansıtmış: Hemen Kırıkhan'ın üst tarafında mı ne bu tepe!

Ve acımasızlığın değil yine ama en duygusuz haliyle şiddetin bir “iş” olarak karşımıza çıktığı resim “Kasaplar Alayı”... Yapılış tarihi 1959. 1959'da Paris'te bir ressam, Türkiyeli Kürt, terk edilerek ve terk ederek büyümüş, çocukluğunu İkinci Dünya Savaşı'nda

geçirmiş, gençliğini savaş sonrasının Avrupasında... Koyu kırmızı bir kan deryası onun kasaplar alayı. Ama şiddetin pornografisi değil bu, gaddarlığın resmi de değil. Bir kolonun önünde dizilmiş kasaplar, işlerini yapan insanlar olarak sıralanmışlar sadece koyu kırmızının altına, gizlenmişler ve şiddetin muhatabı etler de öyle... En gizli oldukları an, en çok göründükleri an aslında! Paris'te mi sadece bu kan pazarı? Bir “iş olarak” şiddetin uygulanması?

Remzi Raşa'nın resimlerine baktıkça, bizden ırakta geçirse de ömrünü ve sanatını biz göremeden kursa da, “bizim” en evrensel anlatıcılarımızdan olduğunu düşünüyor insan. O, resmin içinde yıkayıp yuğuyor yalnızlığını, “biz”, Türk, Kürt, Arap olarak Hatay'dan, Diyarbakır'dan ve sonra Paris'ten Fransız, Avrupalı olarak ve nihayet bütün insanlık olarak varız onun resimlerinde. “Biz”; onun tuvallerini yukarıdan aşağı doldurup duran fırça darbeleri arasında yalnızlığımızdan kurtuluyoruz! İnsanı, hayatı, dünyayı, eşyayı, doğayı böylesine resmeden bir insan varken dünyada, yalnız olmak mümkün mü! Yalnızlığın hakkını bunca iyi veren bir insan, tüm deneyimini resim olarak sunmuşken önümüze yalnız kalmak mümkün mü! ☼

XAÇEPIRS

Sûreya Quranê "... Uysal" (Wêne)		Sersar, teral Pistî serdema îslamê dewletek kurd		Têla qalind a tembûrê Organekî mirovan		Huner-mendek		
Derd Rengek						Xweda, yezdan		
Sûreya Quranê "... Uysal" (Wêne)		Dijbera roi Helbesta coşdar		Yezdanek Paytexta Estonyayê				
				Dijbera ziha Şikil				
Germa laş Enstrumanek				Çap, çapkirin Bi herêmkî 'got'			Deq, niqte	
		Xelk, millet Notayek				Notayek		
Bajarekî japonan... Eger								
			Yezdanê herî mezin ê gutiyan					

Amadekar: Dawud Rêbiwar

E-mail: rebiwar@gmail.com

ŞİFREYA

VEŞARÎ

1

2

3

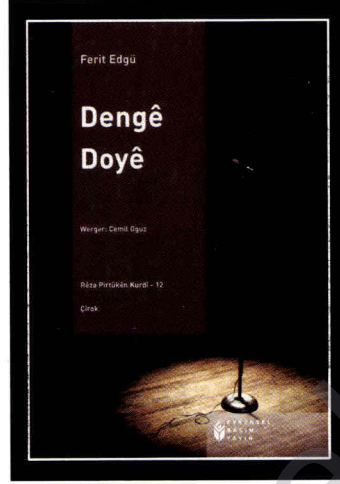
4

5

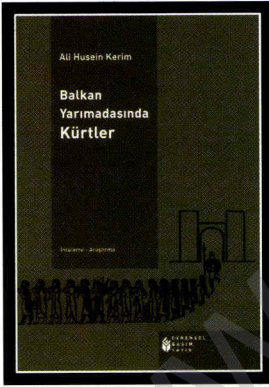
Pirtûkên Nû

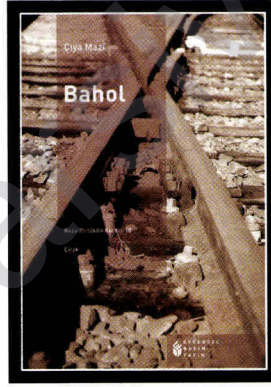
EVRENSEL BASIM YAYIN

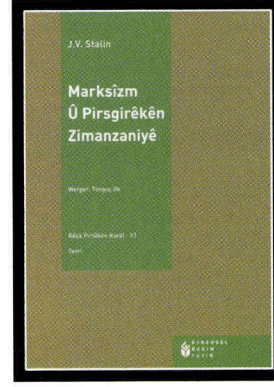
Ferid Edgü
Dengê Doyê
Werger: Cemil Oguz
Çîrok
13,5 x 19,5 cm

Ali Husein Kerim
**Balkan Yarım Adasında
KÜRTLER**
İnceleme
13,5 x 19,5 cm

Çiya Mazî
Bahol
Çîrok
13,5 x 19,5 cm

J.V. Stalin
**Marksizm û Pirsgrîkên
Zimanzaniyê**
Teori
13,5 x 19,5 cm

EVRENSEL BASIM YAYIN

KARİKA **Tîr**j

hincsu@hotmail.com

ISSN 1305-4775-16

9 771305 477514